

หนังสือเรียนสังคมศึกษา

ส 02045

ศาสนาประวัติ

ป. 297.648
ม.ปลาย: ศ
ว 542 น
ค. 3 (2542)

DCID LIBRARY

0000005524

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวอย่าง

หนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)

ส 02045

ศาสนาประวัติ

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ตัวอย่างสื่อการเรียนการสอน
ศูนย์พัฒนาหนังสือ

วันที่ 1 เม.ย. 2545

เลขทะเบียน ๒ 10148 ผ.3

เลขเรียกหนังสือ ๒ 297.648 ม:๗ 546๔

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02045

เรื่อง ศาสนประวัติ

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2542

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม

ISBN : 974-01-0045-7

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

2249 ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กทม.10310

นายสุคนธ์ วิบูลย์ศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 2542

ดลมบรรจณ์ บากา

ศาสนาประวัติ ส 02045. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2542.
68 หน้า

1. ผู้นำศาสนาอิสลาม ชีวประวัติ. I. วินัย วิเศษรัตน์, ผู้แต่งร่วม.
II. ชื่อเรื่อง.

297.648

ISBN : 974-01-0045-7

**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

.....

กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02045 ศาสนประวัติ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541

(นายบุญลือ ทองอยู่)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02045 ศาสนประวัติ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเล่มนี้ กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนอิสลามศึกษา เรื่อง ศาสนประวัติ ซึ่งเป็นรายวิชาที่เพิ่มเติมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสังคมศึกษา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจ พิจารณาหนังสือเล่มนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

หนังสือเรียนเล่มนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ภายหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา ชีวประวัติ ผลงานของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 และอารยธรรมของอิสลาม

กรมวิชาการหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้จัดทำ ผู้ตรวจ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

(นายพยุงศักดิ์ จันทรสุรินทร์)

อธิบดีกรมวิชาการ

26 พฤศจิกายน 2541

	หน้า
บทที่ 1 เหตุการณ์ภายหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา	1
ข่าวการสิ้นชีวิต	1
การมีผู้นำประชาชาติมุสลิมคนใหม่	2
การเกิดศาสดาปลอม	3
การหลบเลี่ยงไม่จ่ายซะกาต	3
กิจกรรมเสนอแนะ	4
คำถามท้ายบท	4
 บทที่ 2 เคาะลีฟะฮ์	 5
ความหมายเคาะลีฟะฮ์	5
ความสำคัญของตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์	5
คุณสมบัติของเคาะลีฟะฮ์	6
กิจกรรมเสนอแนะ	7
คำถามท้ายบท	7
 บทที่ 3 ชีวิตประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4	 8
ชีวิตประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อับดุลอะซีซ	8
กิจกรรมเสนอแนะ	14
คำถามท้ายบท	14
ชีวิตประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุมัยร บุนตอละ-ค็อฏฏอบ	15
กิจกรรมเสนอแนะ	24
คำถามท้ายบท	24
ชีวิตประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อะลี	25
กิจกรรมเสนอแนะ	33
คำถามท้ายบท	33
ชีวิตประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อะลี	34
กิจกรรมเสนอแนะ	38
คำถามท้ายบท	39

บทที่ 4 กำเนิดและแนวความคิดกลุ่มชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์	40
ชีอะฮ์	40
เคาะวาริจญ์	46
กิจกรรมเสนอแนะ	49
คำถามท้ายบท	50
 บทที่ 5 อารยธรรมอิสลาม	 51
อารยธรรมอิสลามสมัยอุมัยยะฮ์ ที่ดามัสกัส	52
อารยธรรมอิสลามสมัยอุมัยยะฮ์ ที่สเปน	53
อารยธรรมอิสลามสมัย อับบาซียะฮ์	56
อารยธรรมอิสลามสมัย อุษมานียะฮ์	59
กิจกรรมเสนอแนะ	63
คำถามท้ายบท	63
 บรรณานุกรม	 65

เหตุการณ์ภายหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา

จุดประสงค์การเรียนรู้ : อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม หลังจากท่าน
นบีมุหัมมัดได้สิ้นชีวิต

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมหลังจากที่ท่านรَسُولุลลอฮ์ คือลฮ ได้สิ้นชีวิตแล้วมี
หลายเหตุการณ์ ดังต่อไปนี้ :-

ข่าวการสิ้นชีวิต (การวะฟาต)

การสิ้นชีวิตของท่านศาสดา เป็นเหตุให้มวลมุสลิมต้องตกตะลึง เนื่องจากพวกเขามีความรัก
ความผูกพันกับท่านศาสดาอย่างลึกซึ้ง ไม่ประสงค์ให้ท่านจากไป เมื่อทราบข่าว ประชาชนเป็น
จำนวนมากเดินทางไปรวมตัวกันที่มัสญิด เพื่อจะได้ทราบว่าท่านศาสดาสิ้นชีวิตจริงหรือไม่ ท่าน
อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ ผู้ใกล้ชิดของท่านศาสดาได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจเป็นอย่างมาก ถึง
กับได้ชักดาบ จากฝักแล้วประกาศขึ้นว่า “ถ้าใครยังขึ้นพูดว่าท่านรَسُولุลลอฮ์ของเราตาย ฉันจะตัด
ศีรษะของเขาทันที” ทันใดนั้น อับูบักร์ อัศศิดดีกผู้เป็นทั้งพ่อตาและเคาะหาบะฮ์ผู้ใกล้ชิดอีกท่าน
หนึ่งของท่านศาสดา เมื่อได้ทราบข่าวก็รีบไปยังมัสญิดทันที ครั้นไปถึงท่านประสบกับเหตุการณ์ที่
กำลังดำเนินไปอย่างสับสนอลหม่าน ท่านจึงได้ออกไปยืนอยู่ที่บริเวณหน้ามัสญิดแล้วประกาศต่อ
กลุ่มผู้มาชุมนุมในที่นั้นอย่างกึกก้องว่า “ท่านทั้งหลายโปรดฟังฉัน ผู้ใดเคารพบูชามุหัมมัด ดังนั้น
มุหัมมัดได้วะฟาตไปแล้วอย่างแน่นอน และผู้ใดเคารพบูชาอัลลอฮ์ ขอให้โปรดทราบด้วยว่า อัลลอฮ์
ทรงดำรงอยู่ชั่ววันรันดร์และอัลลอฮ์จะไม่ตาย ท่านลืมไปแล้วหรือว่า อัล-กุรอานได้กล่าวไว้อย่างไร
อัล-กุรอานได้บอกให้เราแล้ว ว่า มุหัมมัดมิใช่อื่นใดนอกจาก ศาสนทูตผู้หนึ่งของอัลลอฮ์ และบรรดา
ศาสนทูตก่อนหน้านั้นก็ได้ล่วงลับไปแล้วจริง และเพราะเหตุนี้หรือที่ท่านจะหันหลังให้อิสลาม”

สืบคำประกาศของท่านอับูบักร์ บรรดามุสลิมรวมทั้งท่านอุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ จึงตั้งอยู่
ในความสงบ การที่ประชาชนเหล่านั้นเกิดความตะลึงงันไม่ได้ในตอนแรกนั้นก็เพราะว่าเขา
ได้รับข่าวการเสียชีวิตของท่านนบีที่เขารักยิ่งในเวลากระทันหัน โดยไม่คาดคิดมาก่อน

การมีผู้นำประชาชาติมุสลิมคนใหม่

ก่อนการสิ้นชีวิต (การวะฟาต) ของท่านรสุลุลลอฮ์นั้น ท่านศาสดามีได้แต่งตั้งผู้ใดเป็นทายาทสืบตำแหน่งแทน ท่านศาสดามุหัมมัดเป็นนบีท่านสุดท้าย ตำแหน่งนบีจึงไม่มีใครสืบแทนได้ อัลลอฮ์ไม่ทรงแต่งตั้งให้ใครเป็นนบีอีกต่อไป แต่ตำแหน่งประมุขหรือผู้นำมุสลิมจะต้องมีผู้นำสืบต่อไปทุกประชาชาติขาดผู้นำมิได้ ประชาชาติมุสลิมก็ต้องมีผู้สืบเช่นกัน

มุสลิมขณะนั้นประกอบด้วยกลุ่มบุคคลสองกลุ่มใหญ่ๆคือกลุ่มมุฮาญีรีน (กลุ่มผู้อพยพลี้ภัย) กับกลุ่มอันศอรฺ (กลุ่มผู้ช่วยเหลือ) ได้แสดงความเห็นว่าตำแหน่งผู้นำมุสลิม (เคาะลีฟะฮฺ) นั้นควรจะคัดเลือกมาจากกลุ่มอันศอรฺ แต่ก็มีเสียงคัดค้านจากกลุ่มมุฮาญีรีน เพราะกลุ่มมุฮาญีรีนถือว่ากลุ่มของตนนับถืออิสลามก่อนกลุ่มอันศอรฺ ส่วนกลุ่มอันศอรฺก็อ้างว่าอิสลามแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางก็เพราะความช่วยเหลือของกลุ่มอันศอรฺ ขณะที่ทั้งสองกลุ่มกำลังถกปัญหาเรื่องการคัดเลือกผู้นำมุสลิม (เคาะลีฟะฮฺ) กันอยู่ และจะให้มีเคาะลีฟะฮฺสองคนโดยคัดเลือกจากกลุ่มละคนอยู่นั้น ท่านอับบากรัศซิดดีกก็มาถึง ท่านได้กล่าวในที่ประชุมว่า “ทั้งกลุ่มมุฮาญีรีน และกลุ่มอันศอรฺต่างก็ร่วมมือร่วมใจกันสนับสนุนอิสลามมาโดยตลอด แต่เนื่องจากกลุ่มมุฮาญีรีนเข้ารับอิสลามมาก่อน ดังนั้นตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ ควรจะเป็นของบุคคลในกลุ่มมุฮาญีรีน” อับดุลบักอะฮฺ บุตรญรรฮฺ ได้คัดค้านไม่เห็นด้วย เพราะท่านเห็นว่าอิสลามเข้มแข็งมาเพราะความช่วยเหลือสนับสนุนของกลุ่มอันศอรฺ ท่านได้นั้นหัวหน้าเผ่าคือซอรอญญ์ก็ได้แสดงความเห็นว่า การกระทำเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของอิสลามที่ผ่านมา นั้น เป็นไปเพื่อการภักดีต่ออัลลอฮ์และรสุลุลลอฮ์ หาได้กระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดไม่ ดังนั้นทั้งมุฮาญีรีนและอันศอรฺ ไม่สมควรที่จะมาแย่งตำแหน่งผู้นำนี้เลย ขอให้คำนึงว่าท่านนบีนั้นเป็นชาวกูร็อยฮฺ ดังนั้นชาวกูร็อยฮฺ เท่านั้นที่เหมาะสมเป็นผู้นำประชาชาติมุสลิมต่อไป ไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่มุสลิมจะต้องมาแตกสามัคคีเพียงเพราะเหตุเล็กน้อย ผู้นำเผ่าคือซอรอญญ์ยังกล่าวอีกว่า “แท้จริงเราจะยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ให้มากและควรเบิกทางให้แก่มุฮาญีรีนดีกว่า” ความเห็นของหัวหน้าเผ่าคือซอรอญญ์นี้เป็นที่ยอมรับของที่ชุมนุมแล้ว อับบากรุจึงกล่าวว่า "สหายทั้งหลาย ท่านอุมัรฺและท่านอับดุลบักอะฮฺเป็นผู้คู่ควรกับตำแหน่งผู้นำมุสลิม (เคาะลีฟะฮฺ) จึงขอให้ท่านเลือกคนใดคนหนึ่ง在这สองคนนี้”

เมื่อได้ฟังดังนั้น อุมัรฺมีความเห็นว่า ข้อเสนอของท่านอับบากรุยังไม่เหมาะสม เพราะท่านอับบากรุเองต่างหากที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกว่า ดังนั้นด้วยความฉลาดของท่านอุมัรฺ ท่านได้รับจับข้อมือของอับบากรุและกล่าวคำสัตยาบันต่อท่านอับบากรุ ท่านได้นั้นท่านอับดุลบักอะฮฺก็รีบปฏิบัติเช่นเดียวกับท่านอุมัรฺ ต่อจากนั้นกลุ่มอันศอรฺก็ปฏิบัติตาม การให้สัตยาบันครั้งนี้เรียกว่าสัตยาบันเฉพาะกลุ่ม เพราะฉะนั้น ท่านอับบากรุ รัศซิดดีก จึงได้รับเลือกเป็นเคาะลีฟะฮฺท่านแรกของอาณาจักรอิสลาม

การเกิดศาสดาปลอม

ยังมีชาวอาหรับบางกลุ่ม คิดว่าผู้ที่เป็นนบีหรือศาสนทูตที่แท้จริงของอัลลอฮ์ต้องไม่ตาย เพราะฉะนั้นเมื่อพวกเขาเหล่านั้นเห็นว่าท่านนบีได้สิ้นชีวิต (วะฟาต) ก็พากันปฏิเสธคำสอนของท่านทันที และเมื่อมีผู้อ้างตนเป็นนบีทำการชักชวนสั่งสอน พวกเขาก็หลงเชื่อ บุคคลที่อ้างตนเป็นนบีมีหลายคน เช่น :-

1. ฏัลัยฮะฮุ เป็นชนชาวบะนูอาซัด มีเผ่าฆ็อตฟานเป็นพันธมิตรใกล้ชิด และยังมีเผ่าอื่นๆ อีกหลายเผ่าให้ความร่วมมือ
2. มุสัลลิมะฮุ อัล-กัซซาบเป็นชาวบะนีฮานีพะฮุ ตั้งตนเป็นศาสดาก่อนที่ท่านนบีจะสิ้นชีวิต แต่ท่านนบีไม่ได้ปราบปรามท่านก็สิ้นชีวิต(วะฟาต)เสียก่อน เมื่อท่านนบีได้สิ้นชีวิต มุสัลลิมะฮุก็เห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงตั้งตนเป็นศาสดา
3. สะญาฮุ บุตรีอัลฮาริษ เป็นสตรีชาวคริสต์ ประกาศตัวเป็นนบี หลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา โดยอ้างว่า เมื่อบุรุษเป็นนบีได้ สตรีก็เป็นนบีได้เช่นกัน แล้วเธอก็ยกทัพใหญ่มุ่งยึดนครมะดีนะฮ์ทันที กองทัพของเธอไปเผชิญหน้ากับกองทัพมุสัลลิมะฮุ ต่างคนต่างก็หยุดทัพ เพื่อดูเชิงของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ในที่สุดนางก็ได้สมรสกับมุสัลลิมะฮุ ตามแผนการรวมทัพของมุสัลลิมะฮุ

การหลบเลี่ยงไม่จ่ายชะกาฮุ

ชาวอาหรับบางกลุ่มคิดว่าสัญญาต่างๆ ที่ได้ให้ไว้ต่อท่านนบีนั้น เป็นโมฆะ ภายหลังจากการสิ้นชีวิตของท่าน เช่น การจ่ายชะกาฮุ พวกเขาเข้าใจว่าการจ่ายชะกาฮุนั้น คล้ายคลึงกับการจ่ายภาษีอากรแก่ท่านศาสดา เมื่อจ่ายชะกาฮุแก่นบีก็จะพ้นจากสภาพความเป็นบาป ทั้งๆ ที่การจ่ายชะกาฮุนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอิสลาม ซึ่งมุสลิมจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง กลุ่มบุคคลที่เลิกจ่ายชะกาฮุนี้เป็นชาวเมืองยะมัน โอมาน ยะมามะฮุ ตลอดจนชาวเบดูอิน

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรมาบรรยาย เรื่อง ศาสดาปลอมหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด ศ็อลย
2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่อง สถานการณ์ใน สังคมมุสลิมหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดาตามหัวข้อในเนื้อหา
3. ให้นักเรียนรายงานเรื่องที่ค้นคว้าหน้าชั้นเรียน

คำถามท้ายบท

1. ทำไมการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา จึงมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจมุสลิมอย่างรุนแรง
2. การเป็นผู้นำมุสลิม (เคาะลีฟะฮฺ) กับการเป็นนบี (รสุลุลลอฮฺ) แตกต่างกันอย่างไร จงอธิบาย
3. เพราะเหตุใดสังคมมุสลิมหรืออาณาจักรอิสลามจึงต้องมีผู้นำ
4. จงกล่าวถึงบทบาทของออบูบักร์ในการแก้ไขความสับสนวุ่นวายหลังจากสิ้นชีวิตของท่านศาสดา
5. ท่านออบูบักร์ ได้เข้าดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ เพราะเหตุผลใดบ้าง จงอธิบาย
6. ภายหลังการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา ผู้ใดบ้างไม่ยอมจ่ายซะกาต บุคคลเหล่านั้นอ้างเหตุผลอย่างไร นักเรียนเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการถูกต้องหรือไม่
7. ใครบ้างที่อ้างตนเป็นศาสดา การเกิดศาสดาปลอมก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมมุสลิมอย่างไร จงอธิบาย

เคาะลีฟะฮ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สรุปความหมายและคุณสมบัติของเคาะลีฟะฮ์ได้
2. เห็นคุณค่าถึงความสำคัญของเคาะลีฟะฮ์

ความหมายของเคาะลีฟะฮ์

ในเชิงภาษาศาสตร์คำว่า “เคาะลีฟะฮ์” มาจากคำว่า “เคาะละฟะ” แปลว่าการสืบผู้แทนผู้อื่นหรือผู้ทดแทน ในทางวิชาการแล้ว คำว่า “เคาะลีฟะฮ์” มีความหมายได้ 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้แทนหรือผู้สืบทอดหน้าที่แทนรสุลุลลอฮ์ จะเห็นได้ว่าเคาะลีฟะฮ์อับบักรอศคิติกเคาะลีฟะฮ์ท่านแรกเรียกตนเองว่า “เคาะลีฟะตุล รสุลุลลอฮ์” อันหมายถึงผู้สืบทอดหน้าที่แทนรสุลุลลอฮ์ แต่มิใช่เป็นผู้สืบทอดหน้าที่แทนอัลลอฮ์” อันหมายถึงผู้สืบทอดหน้าที่แทนรสุลุลลอฮ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับทางโลก รวมทั้งดำเนินการเผยแผ่และคุ้มครองศาสนาอิสลาม มิใช่ในเรื่องความเป็นนบี

2. เป็นผู้สืบทอดหน้าที่แทนรสุลุลลอฮ์ เพื่อดำเนินการต่างๆ โดยการปฏิบัติและดำเนินการให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎเกณฑ์ที่ศาสนาอิสลามได้ระบุไว้อัลบัยดาวิ นักอรรถาธิบายอัล-กุรอานท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “เคาะลีฟะฮ์” หมายถึง มนุษย์ผู้สืบทอดหน้าที่แทนศาสดาเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของศาสนาอิสลาม ประชาชาติมุสลิมทุกแห่งหนบนพื้นพิภพนี้ต้องยอมรับคำสั่งและอำนาจของเคาะลีฟะฮ์

3. เป็นประมุขของรัฐ เพื่อเป็นแบบฉบับที่ดีแก่ประชาชนทั่วไป อิบนิคอบนุน บิดาแห่งปรัชญาอิสลาม ได้ให้ความหมายของเคาะลีฟะฮ์ไว้ว่า “เคาะลีฟะฮ์” เป็นผู้นำที่จะต้องนำประชาชาติที่อยู่ใต้อำนาจให้ดำเนินชีวิตตามชะรีอะฮ์ ที่ระบุไว้ในอัล-กุรอานเพื่อขอประทานความสำเร็จในชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ความสำคัญของตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

หลังจากที่ท่านรสุลุลลอฮ์ได้สิ้นชีวิต(วะฟาต) ประชาชาติมุสลิมก็ขาดผู้นำทั้งทางโลกและผู้นำทางธรรม แต่ประชาชาติมุสลิมจะขาดผู้นำมิได้ ประชาชาติมุสลิมต้องมีผู้นำ เพื่อให้ผู้นำปกครองสังคมมุสลิมด้วยความยุติธรรม เพื่อนำมุสลิมให้ปฏิบัติตามศาสนบัญญัติได้อย่างสมบูรณ์

ไม่ผิดพลาด และเพื่อให้ประชาชาติมุสลิมอยู่ในกรอบที่ศาสนากำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขณะนั้นอิสลามมีศัตรูที่เข้มแข็ง คือ ทางด้านตะวันออกก็มีอาณาจักรเปอร์เซีย ทางด้านตะวันตกก็มีอาณาจักรโรมันตะวันออก สองอาณาจักรที่กล่าวนั้นกำลังเตรียมที่จะบดขยี้มุสลิม เมื่อชาดท่านรสุลุลลอฮ์ตั้งมั่นตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งเป็นตำแหน่งประมุขหรือผู้นำประชาชาติมุสลิม จึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นผู้นำมุสลิมให้รอดพ้นจากศัตรูแล้ว ยังต้องเผยแพร่สัจธรรมอิสลามให้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย ดังนั้นตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ผู้ทำหน้าที่แทนรสุลฯ ในเรื่อง ดังกล่าวนับว่าความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

คุณสมบัติของเคาะลีฟะฮ์

ผู้ที่จะเป็นเคาะลีฟะฮ์ ได้ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ

1. มีความรู้ เคาะลีฟะฮ์ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติและรักษากฎหมายของอัลลอฮ์ ถ้าเคาะลีฟะฮ์ไม่มีความรู้แล้ว ก็ไม่สามารถนำกฎหมายของอัลลอฮ์มาปฏิบัติได้
2. มีความยุติธรรม เคาะลีฟะฮ์ต้องเป็นผู้รู้เรื่องศาสนา ต้องดูแลบังคับการใช้กฎหมายอิสลาม เคาะลีฟะฮ์ต้องเป็นผู้มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่อำมิสสินจ้าง ไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์ ต้องใช้ระบบคุณธรรมจึงจะเกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคม มิฉะนั้นจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม
3. ความพร้อม เคาะลีฟะฮ์ต้องเป็นผู้ที่พร้อมที่จะรักษาบทบัญญัติของศาสนาปกป้องให้พ้นจากการสงครามและความแตกแยก พัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในโลกนี้อย่างถูกต้อง ใช้การเมืองเพื่อปกป้องศาสนาต่อสู้กับศัตรูอิสลาม และประกาศใช้กฎหมายอิสลามและบริหารประเทศโดยสันติวิธี
4. มีสติสัมปชัญญะและสุขภาพสมบูรณ์ เคาะลีฟะฮ์ต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ เป็นบุคคลที่ปราศจากข้อบกพร่องต่างๆ เช่น ถูกกักกัน เป็นต้น
5. ต้องเป็นบุรุษ บุคคลที่จะเป็นเคาะลีฟะฮ์ ต้องเป็นบุรุษเพศ เพราะสตรีเพศมีปัญหาในความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสรีระหลายอย่าง อันจะทำให้อารมณ์หวั่นไหวได้ง่ายและเกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติภารกิจบางประการ เช่น ไม่สามารถเป็นอิมามในการละหมาดได้ ไม่สามารถที่จะเป็นนักรบหรือจอมทัพประชาชาติมุสลิมได้ ดังนั้นเคาะลีฟะฮ์จึงต้องเป็นบุรุษเพศ

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรบรรยาย “คุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นเคาะลีฟะฮ์”
2. ให้นักเรียนเขียนรายงานเรื่อง ความสำคัญของเคาะลีฟะฮ์

คำถามท้ายบท

1. คำว่า “เคาะลีฟะฮ์” มีความหมายอย่างไร จงอธิบาย
2. ทำไมประชาชาติมุสลิมจึงต้องมี “เคาะลีฟะฮ์”
3. เคาะลีฟะฮ์ ต้องมีคุณสมบัติอย่างไร และเหตุใดคุณสมบัติของเคาะลีฟะฮ์ จึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชน

ชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์ได้
2. อภิปรายถึงผลงานที่สำคัญๆ ของเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 ได้
3. ตระหนักถึงความสำคัญของเคาะลีฟะฮ์ที่มีต่อการเผยแพร่อิสลาม

ชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุมัยยิด ฮ.ศ.11-13(ค.ศ. 632-634)

ประวัติและคุณสมบัติของอุมัยยิด

ในสมัยญาฮิลียะฮ์ (ก่อนอิสลาม) ท่านอุมัยยิดเป็นที่รู้จักกันในนามของอับดุลกะอฺบะฮ์ (ทาสแห่งกะอฺบะฮ์) มีอาชีพเป็นพ่อค้า ท่านเป็นมิตรสนิทของท่านศาสดา เมื่อท่านได้รับศาสนา ท่านรุดุลลอฮ์จึงได้เปลี่ยนชื่อของท่านเป็นอับดุลลอฮ์ (ทาสแห่งอัลลอฮ์) ชื่อเต็มของท่านคืออับดุลลอฮ์ บุตรอบูฏาฮาเราะฮ์กับนางสลมาฮ์ สืบเชื้อสายจากตระกูลดัยมฺ ซึ่งมีการเชื่อมโยงทางสายโลหิตกับท่านนบี ท่านกำเนิดในปีที่สองหลังปีช้าง (ปีที่ข้าหลวงเยเมนชื่ออับรอฮะฮ์ยกกองทัพรุกรานมักกะฮ์) ท่านอุมัยยิดเป็นบุคคลนอกครอบครัวของท่านนบีคนแรก ที่ยอมรับนับถืออัล-อิสลาม ต่อมาท่านได้รับขนานนามว่า อัศศิดดีก (ผู้มีความซื่อสัตย์) ทั้งนี้เพราะท่านยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นคำพูดของท่านนบีมุหัมมัด ค็อลยฺ ที่สำคัญที่สุดท่านแสดงการยอมรับเชื่อมั่นว่า เหตุการณ์อิสรออ์และมือรอญ์ของท่านนบีศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์ จากการบอกเล่าของท่านศาสดา นั้นเป็นความจริงโดยปราศจากความสงสัยใดๆ ทั้งสิ้น ในขณะที่ผู้คนทั่วไปยังลังเลใจ ต่อการยอมรับว่าเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

ท่านอุมัยยิด เป็นผู้มีความสงบเสถียร นอบน้อมถ่อมตน มีความเห็นอกเห็นใจคนยาก เด็กกำพร้าและผู้ที่ยากแอกกว่า ท่านเป็นผู้ซื่อสัตย์และยุติธรรม มีคุณสมบัติแห่งความเป็นผู้นำที่ดี มีคุณธรรมและถือความสัตย์อย่างมั่นคง ท่านมีความกระตือรือร้น มีขันติธรรมและเป็นคนที่เด็ดขาดอาจหาญ ท่านยังเป็นผู้เสียสละทรัพย์สินเพื่ออิสลามอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ท่านยังเป็นผู้มองการณ์ไกลจนสามารถเผชิญหน้าและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้ในทุกสถานการณ์

การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

ท่านอับบอ์บักร์ ได้รับเลือกเป็นเคาะลีฟะฮ์ท่านแรกแห่งอาณาจักรอิสลามตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1

ในวันที่ 13 เราะบีอุลเอาวัล ฮ.ศ.11 ปวงประชาชาติมุสลิมต่างก็ได้ให้สัตยาบันยอมรับอับบอ์บักร์เป็นเคาะลีฟะฮ์ซึ่งเรียกว่า “สัตยาบันประชาชาติ”

นโยบายของรัฐ

ประมุขของรัฐจำเป็นต้องแถลงนโยบายการปกครองของตนต่อประชาชนเพื่อที่สร้างความเข้าใจในแนวทางการปกครองในอนาคต ในการปราศรัยที่มีสัจฉริยภาพ หลังจากที่ได้รับสัตยาบันจากมวลมุสลิม แล้วท่านอับบอ์บักร์ก็ได้แถลงนโยบายในการปกครอง คำแถลงส่วนหนึ่งที่ถือว่าสำคัญมากคือ “ในระหว่างพวกท่าน จงอย่าได้ละทิ้งการเสียสละในหนทางของอัลลอฮ์ (การญิฮาด) เพราะชนกลุ่มใดที่ละทิ้งการเสียสละในหนทางของอัลลอฮ์ อัลลอฮ์ก็จะทรงให้พวกเขาได้รับความอับยศและความตกต่ำ จงปฏิบัติตามฉันทราบเท่าที่ฉันยังจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์และรَسُولุลลอฮ์ หากฉันทรยศต่ออัลลอฮ์และรَسُولุลลอฮ์เมื่อใด ท่านก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามฉัน เมื่อนั้น”

ผลงานของเคาะลีฟะฮ์อับบอ์บักร์

การปราบกบฏภายในอาณาจักรอิสลาม

ในยุคของอับบอ์บักร์นี้ ดินแดนอาหรับต่างๆ มีความเคลื่อนไหวกระด้างกระเดื่อง และก่อการกบฏต่ออับบอ์บักร์ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ บ้างก็ตั้งตนเป็นศาสดาปลอมทำให้มุสลิมตกเป็นมुरตาด บ้างก็ไม่ยอมจ่ายซะกาต บ้างก็วางแผนจะโจมตีนครมะดีนะฮ์ บ้างก็ต้องการทำลายอำนาจของเผ่ากุร็อยซ บ้างก็พยายามที่จะทดสอบกำลังทหารของอิสลาม และบ้างก็ต้องการรื้อฟื้นอำนาจเก่าของหัวหน้าเผ่ากลับเข้าสู่สภาพเดิม

เมื่อเกิดปฏิกริยาต่างๆ เหล่านี้ขึ้น ท่านอับบอ์บักร์จึงได้รับส่งกองกำลังพร้อมสาส์นตักเตือนไปยังกลุ่มบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้พวกเขาหวนกลับสู่สัจธรรมอิสลามตามเดิม และท่านก็พร้อมที่จะให้อภัยในทุกกรณีที่เกิดขึ้น แต่ก็ไร้ผล ในเดือนชะอฺบาน ฮ.ศ. 11 (ตุลาคม ค.ศ. 632) ท่านอับบอ์บักร์จึงได้ส่งแม่ทัพนำกองกำลังไปปราบปรามบุคคลเหล่านั้นถึง 11 แห่งดังนี้ :-

1. คอลิด บุตรวะลีด นำพล 13,000 คน ยกทัพไปปราบปรามกบฏยะฮ์ซ ที่ซามิราฮ์ และมาลิก บุตรนูไวรอฮ์ที่บิตอฮ์ นัจด โดยได้รับกำลังเสริมจากบনীดามิม
2. ให้ท่านอิกรีมะฮ์ บุตรอับบอ์ญะฮ์ล ทำหน้าที่กวาดล้างพวกมุสยลิมะฮ์ และอัล-กัซซาย (ผู้มูสา)

ความประสงค์ของอาณาจักรทั้งสองที่มุ่งทำลายล้างอาณาจักรอิสลามในขณะนั้น ได้แสดงออกมาเป็น ความรุนแรง เมื่อจักรพรรดิแห่งมหาอาณาจักรทั้งสองทรงทราบข่าวการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา

การศึกษาเกี่ยวกับเปอร์เซีย

การศึกษาเกี่ยวกับศัตรูของอาณาจักรอิสลามทางด้านเปอร์เซียได้หยุดลงชั่วคราว เนื่องจากการ สิ้นชีวิตของท่านนบี แต่หลังจากที่ท่านอับบักร์ได้เป็นเคาะลีฟะฮ์ได้เพียง 1 วัน ด้วยความกล้าหาญ และเด็ดเดี่ยว ท่านได้ตัดสินใจเผชิญหน้าศัตรูภายนอก เป็นไปตามเจตนารมณ์เดิมของท่าน รสูลุลลอฮ์ทันที ท่านอับบักร์ได้ส่งอุสامةฮุ บุดรชัยด์ คุณกองทัพบมุสลิมไปอุปนา ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณ ที่ติดต่อกับเปอร์เซีย ภายใต้การนำทัพของอุสامةฮุ บุดรชัยด์ ซึ่งมีอายุเพียง 17 ปี ครั้งนี้ท่านเคาะลีฟะฮ์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากบรรดาเศาะหาบะฮ์ว่า ท่านส่งแม่ทัพที่มีอายุน้อยไปรบนั้นไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตามการยืนยันของท่านอับบักร์ นี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของท่านนบี ที่มอบหมายภารกิจนี้ให้แก่อุสامةฮุ ภายหลังยกกองทัพไป 40 วัน ท่านอุสامةฮุก็นำทัพกลับมา โดยสวัสดิภาพ พร้อมชัยชนะอันงดงาม ในการเผชิญหน้ากับอาณาจักรอิสลามนั้น อาณาจักรเปอร์เซีย ก็ได้ร่วมมือกับฝ่ายก่อการกบฏต่ออาณาจักรอิสลามที่บะฮฺเรนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐของอาณาจักรอิสลาม

การขยายอำนาจอิสลาม เข้าเปอร์เซีย ได้กระทำให้ขึ้นหลังจากที่ท่านอับบักร์มีความมั่นใจใน ความสงบสุขภายใน เมื่อต้นปีฮิจญ์เราะฮ์ที่ 12 เคาะลีฟะฮ์ได้มอบหมายให้มุฮันนาเป็นแม่ทัพไปสู่ อิราฮ์ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของเมืองกูฟะฮ์ ก่อนที่จะถึงเมืองนั้นได้เกิดศึกโชดรวนขึ้น ที่เมืองฮาฟิรใน การปะทะกันครั้งนี้ ทหารฝ่ายข้าศึกถูกบัญชาให้ล่ามโชดรวนเป็นหมวดหมู่เพื่อป้องกันมาตุภูมิจน ตัวตายและการสู้รบยังผลให้ขุนศึกเฮิร์มุสแห่งเปอร์เซีย ถูกฆ่าตายในเมืองนี้ เจ้าผู้ครองแคว้น อิราฮ์สามารถหนีรอดไปได้ และเมืองอิราฮ์ตกอยู่ภายใต้อาณาจักรอิสลาม จากนั้นกองทัพบมุสลิม ก็ได้ชัยชนะต่อเมืองอันบาร์ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองกูฟะฮ์และกัรบะลาฮ์

เมื่อเหตุการณ์เกิดความคาดหมาย จักรพรรดิเปอร์เซียก็ได้ส่งกองทัพ มีผลประมาณ 10,000 คน ไปรบกับทัพบมุสลิม เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ฝ่ายมุสลิมจะต้องเผชิญศึกหลายด้าน เพราะ ในเวลาเดียวกันนั้น ทางด้านตะวันตก จักรพรรดิโรมันตะวันออกได้ส่งกองทัพที่ใหญ่กว่าเปอร์เซีย เข้าประชิดอาณาจักรอิสลามและได้พยายามโน้มน้าวชาวอาหรับในบริเวณนั้นให้ร่วมมือกับฝ่ายตน ดังนั้นเคาะลีฟะฮ์อับบักร์จึงต้องรีบส่งทัพไป 4 ทัพ มุ่งหน้าเข้าสกัดกั้นกองทัพ โรมันตะวันตกทาง ด้านตะวันออก โดยมีแม่ทัพใหญ่สี่ท่านเป็นผู้นำทัพดังนี้

1. อับดุลบักดะฮ์ บุดรอัลยารอฮ์ ยกทัพไปยังเมืองฮิมัส (โฮมส์ หรือ ฮิมส์)
2. ยะซีด บุดรอซุฟยาน ยกทัพไปยังดามัสกัส

3. ชูเราะฮฺบิล บุตรอะชะนะฮฺ ยกทัพไปยังจอร์แดน (อัล อูรดูน)
4. อัมรฺ บุตรอัล-อาศ ยกทัพไปยังปาเลสไตน์

นอกจากนี้ท่านเคาะลีฟะฮฺ ยังได้มอบหมายให้ มุอาวียะฮฺ บุตรอบุซุฟยาน นำทัพหนุน รวมกำลังพลมุสลิมทั้งสิ้นประมาณ 35,000 คน

ในการสู้รบกันนั้น เมื่อกองทัพมุสลิมตกอยู่ในภาวะคับขันทางด้านตะวันตก เคาะลีฟะฮฺ อนุบักร์ก็บัญชาสั่งให้ขุนพลคอลิด บุตรวะลีด ซึ่งชนะศึกทางด้านตะวันออก ยกทัพไปเสริมกำลังทางด้านตะวันตกอีกด้วย และได้มอบกำลังส่วนหนึ่งให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของแม่ทัพมุฮันนา ทำการสู้รบต่อไป แต่หลังจากที่ขุนพลคอลิดได้จากไป อิราฮฺและอันบารถูกกองทัพเปอร์เซียภายใต้การนำของขุนศึกกรุสตัมในรัชสมัยของจักรพรรดิยัสตาเกิร์ต ยึดคืน ดังนั้นมุฮันนาจึงต้องถอยทัพกลับมารายงานผลการรบต่อเคาะลีฟะฮฺอนุบักร์ซึ่งกำลังป่วยหนัก ท่านได้สั่งให้มุอ์วิร์บส่งกำลังสมทบแก่มุฮันนา

การต่อสู้กับโรมันตะวันออก

ขณะที่มุสลิมกำลังเผชิญศึกทางด้านเปอร์เซีย จักรพรรดิเฮราคลีอัสแห่งโรมันตะวันออก ก็ได้นำทัพด้วยพระองค์เองมีกำลังพลจำนวน 240,000 คน ยাত্রาทัพออกทำศึกกับกองทัพมุสลิม เมื่อฝ่ายมุสลิมได้ทราบข่าวศึกอันมีผลมากมายมหาศาลเช่นนั้นจึงได้รวมกำลังพลที่แยกย้ายออกไปปฏิบัติภารกิจในที่ต่างๆ เข้าด้วยกันในเดือนเมษายน ค.ศ. 634 และชุมนุมตั้งมั่นอยู่ที่เยาวลาน ไกลแม่น้ำยัรमुค การสมทบด้วยกองกำลังของขุนพลคอลิดช่วยให้กำลังพลของมุสลิมเพิ่มเป็น 40,000 คน และได้ขุนพลคอลิดเป็นจอมทัพคุมกำลังทั้งหมด เมื่อการรวมพลของมุสลิมได้ลุล่วงไปถึงข้าศึก ฝ่ายศึกก็ได้เพิ่มกำลังพลขึ้นอีก กลายเป็นกองทัพที่มีกำลังมหาศาล

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 634 (ฮ.ศ. 13) ฝ่ายโรมันตะวันออกได้ยাত্রาทัพอันเกรียงไกรมุ่งสู่ทิศใต้ เพื่อเผชิญหน้ากับกองทัพมุสลิมที่ยัรมุค กองทัพของสองฝ่ายปะทะกันในสมรภูมียัรมุค สงครามครั้งนี้นับเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญมากในประวัติศาสตร์ ในกองทัพของโรมันตะวันออกมีบาดหลวงคริสเตียนรวมอยู่ด้วย ได้นำธงที่มีเครื่องหมายกางเขนแดงโบกไสวไปมาในกองทัพ ในสงครามครั้งนี้ อิกรอมะฮฺ แม่ทัพคนหนึ่งของมุสลิมเสียชีวิตในสนามรบ แต่กองทัพมุสลิมภายใต้การนำของขุนพลคอลิดประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง ฝ่ายศัตรูถูกตีแตกพ่ายและล่าถอยตกลงไปในแม่น้ำยัรมุค ซึ่งมีน้ำลึกมากและมีฝั่งอันสูงชัน

ในระหว่างสมรภูมียัรมุค กองทัพมุสลิมในสมรภูมิได้รับสารแจ้งว่าท่านอนุบักร์ ได้สิ้นชีวิตลงและท่านอุมฺรฺ บุตรอัล-ค็อฏฏอบ ได้รับการแต่งตั้งขึ้นดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺแทน

การรวบรวมคัมภีร์อัล-กุรอาน

อัล-กุรอานถูกประทานลงมาเป็นระยะๆ ในสถานการณ์ต่างๆ มิใช่ลงมาเป็นคราวเดียว เมื่ออัล-กุรอานส่วนใดลงมาก็มีเศาะหาบะฮ์ ช่วยจำและบันทึกไว้บนวัตถุต่างๆ เช่น, ท่องอินทนิล ผืนผ้า หนังสือ กระดูกอูฐ หิน หลังจากการวะฟาตของท่านบีและสงครามต่างๆ ผู้ที่รับอัล-กุรอาน ได้เสียชีวิตลงเป็นจำนวนมาก ท่านอุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ เกรงว่าอัล-กุรอาน จะสูญหายไป จึงไปหาท่านอับบักกร และให้คำแนะนำท่านว่า “การรู้รับได้เกิดขึ้นมาก อัล-กุรอานจะหมดไปจึงเห็นว่าคุณควรสังกรรวรอัล-กุรอาน” ท่านอับบักกรจึงสั่งให้ชัยด บุตรซาบิตดำเนินการรวบรวมอัล-กุรอานที่กระจัดกระจายอยู่ในความทรงจำของเศาะหาบะฮ์และในวัสดุต่างๆ โดยให้ ชัยดเป็นผู้บันทึกและสาละมทาซของอับบักกรชัยพะฮ์ เป็นผู้ช่วยในการรวบรวมอัล-กุรอาน

ท่านชัยด บุตรซาบิต ได้กล่าวถึงภารกิจนี้ว่า “ฉัน ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า หากพวกเขาสั่งให้ฉันเคลื่อนย้ายภูเขาสักหนึ่งลูกมันก็ไม่หนักกว่าการสั่งให้ฉัน รวบรวมอัล-กุรอาน” ท่านอับบักกรได้กล่าวแก่อุมัรและชัยดว่า “จงนั่งที่ประตุมัสญิด ถ้ามีใครนำอายะฮ์อัล-กุรอาน โดยมีพยานสองคนยืนยัน เจ้าทั้งสองจงบันทึกไว้”

เมื่อการรวบรวมอัล-กุรอานเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว ก็เก็บรักษาอัล-กุรอานที่รวบรวมนั้น ครั้นอับบักกรเสียชีวิต ท่านอุมัร ก็เก็บรักษาต่อ หลังจากสิ้นสมัยของท่านอุมัร ท่านหญิงหุฟซะฮ์ บุตรีของท่านอุมัรก็เป็นผู้เก็บรักษาอัล-กุรอานไว้

ผลงานของเคาะลีฟะฮ์อับบักกร

1. การสงคราม

เคาะลีฟะฮ์ อับบักกร ได้ทำสงครามหลายครั้ง กับอาณาจักรเปอร์เซียและอาณาจักรโรมัน ตะวันออกหรือไบแซนไทน์ โดยให้อุซามะฮ์ บุตรชัยด เป็น แม่ทัพตามเจตนารมณ์ของท่านรَسُول มีชัยต่อกองทัพโรมัน และยังได้ทำสงครามมีชัยต่ออิรักเปอร์เซีย และซามอีกด้วย

2. การปราบปรามผู้อ้างตนเป็นนบี

เคาะลีฟะฮ์อับบักกรได้ปราบปรามผู้อ้างตนเป็นนบี ตั้งแต่ปลายสมัยของท่านนบี มีผู้อ้างตนเป็นนบีหลายคนได้แก่ มุสยัลิมะฮ์, อัล-กัซซาบ (ผู้มูสา) อัล-มาลิก บุตรนุวัยเราะฮ์ ฎัลยอะฮ์ คุวัยลีด และ สะญะฮ์ อับบักกรได้ปราบปรามผู้เหล่านั้นได้สำเร็จ

3. การรวบรวมอัล-กุรอาน

เพื่อให้มีอัล-กุรอานสูญหายไปเนื่องจากสาเหตุต่างๆ ท่านอับบักกร ได้สั่งให้มีการรวบรวมอัล-กุรอานที่กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ ตามคำแนะนำของท่านอุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ โดยให้ท่านชัยด บุตรซาบิต เป็นผู้นำในการรวบรวม

4. การปราบปรามผู้ไม่จ่ายซะกาซ

การจ่ายซะกาซเป็นหน้าที่ของมุสลิม ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลในการจัดเก็บ เมื่อมีผู้หลีกเลี่ยง ไม่ยอมจ่ายซะกาซ ท่านอุมัรก็ดำเนินการปราบปรามอย่างเด็ดขาด

การเสียชีวิตของอุมัร

ในวาระสุดท้ายขณะป่วยหนัก ก่อนเสียชีวิตนั้น ท่านอุมัร ได้เรียกพบเคาะหะบะฮ์ผู้ใหญ่บางท่านเพื่อแจ้งความประสงค์มอบตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ให้แก่ท่านอุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ พร้อมชี้แจงเหตุผลอันเป็นที่ยอมรับของบรรดาเคาะหะบะฮ์เหล่านั้น โดยให้ท่านอูษมาน บุตรอัฟฟาน จดบันทึกการแต่งตั้งท่านอุมัร ขึ้นสืบอำนาจแทนแล้วนำสารนั้นไปอ่านให้ประชาชนทราบและให้สัตยาบัน

ท่านอุมัร ได้เสียชีวิตในคืนวันอังคารที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 13 ศพของท่านได้ถูกฝังไว้ใกล้กับศพที่ฝังท่านรสุลุลลอฮ์ รวมอายุได้ 63 ปี ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเวลาประมาณ 2 ปี

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมแล้วเขียนรายงานเรื่องชีวประวัติและผลงานของท่านอุมัร
2. ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันเรื่องคุณสมบัติของอุมัร
3. สำหรับโรงเรียนที่มีวิดิทัศน์ให้นักเรียนดูวิดิทัศน์เรื่อง คอลิด บุตรวะลีด

คำถามท้ายบท

1. เคาะลีฟะฮ์อุมัรมีนโยบายในการปกครองอาณาจักรอิสลามอย่างไร จงอธิบาย
2. จงอธิบายเหตุผลในการทำสงครามของท่านอุมัร
3. จงกล่าวถึงผลงานที่สำคัญของท่านอุมัรโดยสังเขป
4. ในความเห็นของนักเรียนท่านอุมัร ประสบความสำเร็จในการปกครองหรือไม่และเพราะเหตุใด
5. ท่านเห็นว่าผู้ปกครองในปัจจุบันควรมีคุณสมบัติอย่างท่านอุมัรหรือไม่ เพราะเหตุใด

ชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ ฮ.ศ. 13-23 (ค.ศ. 634-644)

ประวัติและคุณสมบัติ

เคาะลีฟะฮ์ท่านที่สองมีชื่อเต็มว่า อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ บุตรญุฟัยล์ บุตรอับดุลอุซซา จากตระกูลบনীอาดี มารดาของท่านชื่อนางหันติมะฮ์ เผ่ากูร็อยซตระกูลของท่านเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับตระกูลของท่านศาสดา ทางท่านกะอับ บุตรลูอัยย ท่านเกิดที่มักกะฮ์ ประมาณ ค.ศ. 582 ท่านมีอายุน้อยกว่าท่านศาสดา 12 ปี

ในสมัยญาฮิลียะฮ์ ท่านเป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถมากผู้หนึ่ง เป็นผู้นำของเผ่ากูร็อยซ และมักจะเป็นตัวแทนของเผ่าในการเจรจากรณีประนีประนอมกัน ท่านยังเป็นพ่อค้าที่ร่ำรวย ทำการค้ากับพวกซาม ท่านได้รับการยกย่องจากประชาชนทั่วไป ในระยะแรกเริ่มก่อนเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ท่านเป็นผู้ต่อต้านและขัดขวางการเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างแข็งขันจนชาวมุสลิมบางส่วนต้องละทิ้งภูมิลำเนาอพยพไปยังอบิสสินีย (เอธิโอเปียปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของแอฟริกา และท่านอุมัรเป็นบุคคลที่ท่านศาสดาได้ขออุอาห์ต่ออัลลอฮ์ เพื่อตลใจให้น้อมรับศาสนา สร้างความเข้มแข็งให้อิสลามในอนาคต

ท่านอุมัรเป็นบุรุษที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมด้วยการเป็นผู้นำ ความกล้าหาญ เด็ดขาด ความปรีชาสามารถฉลาดเฉลียว ความรู้และประสบการณ์มาก และความสมถะเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ นอกจากนั้นท่านเป็นผู้ที่ยืนหยัดอย่างมั่นคงในทางที่ถูกแยกออกอย่างชัดเจนจากทางที่ผิด ท่านจึงได้รับสมญาว่า อัล-ฟารูก (ผู้จำแนก)

อุมัรเข้ารับอิสลาม วันหนึ่งขณะที่อุมัรรีบเดินทางจะไปสังหารท่านศาสดา ซึ่งกำลังประชุมอยู่ที่บ้านอัลอัครอม เชิงเขาอัศเศาะฟา เพราะอุมัรเห็นว่า ท่านศาสดาทำให้สังคมอาหรับเกิดความแตกแยก บังเอิญอุมัรสวนทางกับนุอัยมุ บุตรอับดุลลอฮ์ ซึ่งเข้ารับอิสลามแล้ว นุอัยมุ จึงถามอุมัรว่า กำลังจะไปไหน อุมัรก็ตอบว่า จะไปสังหารท่านศาสดา นุอัยมุจึงบอกความจริงว่า “ฟาฏิมะฮ์ น้องสาวของอุมัรพร้อมสามีได้เข้ารับอิสลามแล้ว ก่อนที่ท่านจะไปกำจัดท่านศาสดา ท่านควรจัดการบุคคลในครอบครัวเสียก่อน” เมื่อได้ฟังดังนั้น อุมัรจึงเปลี่ยนใจรีบไปหาน้องสาวและน้องเขย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ท่านคือบบาบกำลังอ่านอัล-กุรอาน สูเราะฮ์อุอฮา อายะฮ์ที่ 1-8 ให้ฟาฏิมะฮ์ และสามีของนางฟัง เมื่อได้ยินเสียงอุมัร ท่านคือบบาบก็รีบหลบซ่อนในห้องเล็กๆ ห้องหนึ่ง ฟาฏิมะฮ์ก็ซ่อนข้อความของอัล-กุรอานไว้ เมื่ออุมัรถามถึง ฟาฏิมะฮ์ก็ปฏิเสธ อุมัรจึงกระชากน้องเขย ฟาฏิมะฮ์ป้องกันสามีของนาง อุมัรได้ตีนางจนเลือดไหล และแล้วฟาฏิมะฮ์ก็สารภาพความจริงว่าตนและสามีได้เข้ารับอิสลามแล้ว ฟาฏิมะฮ์ก็ให้อุมัรอ่านอัล-กุรอานที่ตนซ่อนไว้นั้น หลังจากที่ได้อ่านข้อความนั้นแล้ว อุมัรก็เกิดความซาบซึ้งจึงประกาศออกมาว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์

และมุหัมมัดเป็นรสูลของอัลลอฮ์” แล้วอุมัรรีบไปหาท่านศาสดา ซึ่งกำลังชุมนุมอยู่กับเหล่าเศาะหาบะฮ์ที่บ้านอัลอ์รุกอม เมื่อพบท่านศาสดา อุมัรรู้ก็แสดงเจตน์จำนงค์ต่อท่านศาสดาว่าตนศรัทธาในอัลลอฮ์และในรสูลของพระองค์ เมื่อได้ฟังดังนั้น ท่านศาสดาก็ได้กล่าวตักบีร์ อัลลอฮุอักบัร (อัลลอฮ์ผู้เกรียงไกร) ผู้คน ณ ที่นั้น จึงรู้ว่าอุมัรได้รับนับถือศาสนาอิสลามแล้ว และต่างก็แสดงความปิติยินดีที่อุมัรเข้ารับนับถืออิสลาม เพราะจะทำให้อิสลามเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

ท่านอุมัรได้รับการเลือกให้สืบทอดตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านอับูบักร์ ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมบรรดาเศาะหาบะฮ์ ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต มติที่ประชุมครั้งนั้น ท่านอุษมานได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน ท่านได้เป็นเคาะลีฟะฮ์ คนที่สองแห่งอาณาจักรอิสลาม เริ่มการปกครองเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 13 ตรงกับวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 634

นโยบายของรัฐ

หลังจากที่ท่านอุมัรได้รับสัตยาบันเป็นเคาะลีฟะฮ์แล้ว ท่านก็ได้แถลงนโยบายในการปกครองของท่าน ซึ่งมีข้อความบางตอนว่า

“แท้จริงชาวอาหรับนั้นเป็นชนที่ว่่านอนสอน่ายเหมือนอูฐในครมกกะฮ์ ที่เชื่อฟังเจ้าของ ดังนั้น ผู้นำจึงต้องมีความรอบคอบในการนำพวกเขาเหล่านั้น สำหรับฉัน แท้จริงแล้ว ในนามของอัลลอฮ์ ฉันจะเป็นผู้นำของท่านทั้งหลายไปสู่หนทางที่ถูกต้อง แต่หากท่านทั้งหลายเห็นว่าฉันทำผิด ไม่ปฏิบัติตามแนวทางของอัลลอฮ์ และรสูลลลอฮ์ ท่านต้องตักเตือนฉัน

ผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุมัร

เมื่อท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบได้ขึ้นครองอาณาจักรอิสลาม ท่านได้ดำเนินการกิจ สืบเนื่องต่อจากเคาะลีฟะฮ์อับูบักร์ พร้อมทั้งพัฒนาวิธีการบริหารอาณาจักรใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อสร้างอำนาจและความสงบเรียบร้อยภายในอาณาจักร การดำเนินการกิจบริหารอาณาจักรอิสลาม โดยท่านอุมัร มีผลให้อาณาจักรอิสลามมีความมั่นคง และแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งยังปลดปล่อยซีเรีย ปาเลสไตน์ จอร์แดนและอียิปต์ ให้พ้นจากอำนาจของจักรพรรดิเปอร์เซียและจักรพรรดิโรมันตะวันออก

1. การบริหารกิจการทหาร

ในด้านการทหารท่านอุมัรเป็นผู้จัดตำแหน่งและแต่งตั้งทหารในกองทัพเป็นผู้กำหนดแผนและบัญชาการการเดินทัพ ท่านมีความรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของทหารทุกระดับ ท่านให้มี

การจัดทำทะเบียนกำลังพลและจัดให้มีเครื่องแบบทหารตามตำแหน่งหน้าที่ ท่านอุมร์เป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีระบบเงินเดือนแก่ทหาร ก่อนหน้านั้นทหารจะได้รับค่าตอบแทนจากทรัพย์สินที่ยึดได้จากการทำสงครามเท่านั้น

ท่านได้จัดวางกำลังทหารส่วนหนึ่งทำหน้าที่ตระเวนชายแดนรวมทั้งชายฝั่งทะเลสมัยนั้น ประชาชนทุกคนจะต้องทำการฝึกอาวุธเช่นเดียวกับทหาร ท่านอุมร์ให้ตั้งค่ายที่เมืองกูฟะฮฺ และ บัสเราะฮฺ ทหารต้องอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด มีข้อจำกัดความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก วิถีชีวิตที่เคยอยู่แบบเผ่าพันธุ์ก็ถูกดัดแปลงให้เข้ากับยุทธศาสตร์ หมวดยูบและชื่อทหารถูกจัดตามเผ่าดั้งเดิม เพื่อความสะดวกแก่การบริหาร

การขยายดินแดนในตะวันออก

อาณาจักรเปอร์เซียในการขยายอาณาจักรในทางตะวันออก มุสลิมต้องเข้าสู่สมรภูมิทำศึกสงครามหลายครั้ง คือ :

ศึกสะพาน ศึกสะพานเป็นศึกระหว่างมุสลิมกับเปอร์เซีย เกิดขึ้นที่แม่น้ำยูเฟรติสในอิญญ์เราะฮฺที่ 14 ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากเดิมขุนพลคอลิด บุตรวะลิด ซึ่งประจำอยู่ทางตะวันออก ร่วมกับแม่ทัพมุฮันนาบุตรฮาริษะฮฺ ได้รับคำสั่งจากท่านเคาะลีฟะฮฺอับบักร์ให้นำทหารส่วนหนึ่งมุ่งสู่ตะวันตกเพื่อเสริมกำลังทัพของมุสลิมที่กำลังทำศึกกับโรมันตะวันออก แม่ทัพมุฮันนา บุตรฮาริษะฮฺ ขณะนั้นอยู่ที่อิรัก และได้ขอกำลังเพิ่ม แต่ไม่สำเร็จ เพราะท่านเคาะลีฟะฮฺอับบักร์ได้เสียชีวิตลง เพราะฉะนั้นเมื่อ ท่านอุมร์ได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ และทราบข่าวนี้ก็ให้ท่านอับดุลอะฮฺ บุตรมัสฮูด เป็นแม่ทัพนำกำลังทหารไปเสริม ในศึกครั้งนี้ กองทัพมุสลิมได้ปะทะกับกองทัพเปอร์เซียที่สะพานยูเฟรติส สงครามดังกล่าวยังผลให้ฝ่ายมุสลิมสูญเสียแม่ทัพคนสำคัญหลายคนพร้อมทหารอีกประมาณ 4,000 คน อย่างไรก็ตามกำลังทัพส่วนอื่นภายใต้การนำของมุฮันนา และยาซิด บุตรอับดุลลอฮฺ ได้รุกคืบหน้าต่อไปถึงอัลอุซัยน์ใกล้เมืองกูฟะฮฺ สามารถยึดครองดินแดนได้อีกหลายแห่งและฝ่ายเปอร์เซียต้องสูญเสียแม่ทัพมะฮะรานและทหารอีกจำนวนมาก

ศึกอัลกอดิซียะฮฺ ศึกอัลกอดิซียะฮฺเกิดขึ้นในอิญญ์เราะฮฺที่ 13 ที่ฝั่งแม่น้ำยูเฟรติส ระหว่างกองทัพมุสลิมภายใต้การนำของขุนพลสะอัด บุตรอาบีวักกอส มีพล 12,000 คน กับฝ่ายเปอร์เซียภายใต้การนำทัพของแม่ทัพรุสตัม มีพลทหารถึง 120,000 คน ก่อนที่จะเกิดการปะทะกัน ฝ่ายมุสลิมได้ส่ง อันนุมน บุตรอัลมุขีรอและคณะนำสาส์นเจริญสัมพันธไมตรี แต่คณะทูตเหล่านั้นถูกฆ่าทุกคน ยกเว้นอันนุมนเพียงผู้เดียวเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าว การสู้รบอย่างดุเดือดจึงเกิดขึ้น ทหารเปอร์เซียถูกฆ่าตายประมาณ 30,000 คน ในขณะที่ฝ่ายมุสลิมต้องสูญเสียทหารไป 8,000 คน ในการรบครั้งนี้ ฮิลาล บุตรอัลกอมะฮฺ ได้สังหารรุสตัมแม่ทัพเปอร์เซียตายในสนามรบ ฝ่ายเปอร์เซียใช้ช่างออกศึกฝ่ายมุสลิมแก่ยุทธวิธีโดยใช้ม้าศึก และได้รับชัยชนะในที่สุด ความสำเร็จจากการสู้รบ

ในครั้งนี้ ทำให้ขุนพลสะอัดมีความมั่นใจ จึงได้รุกต่อไปตีเมืองอัลยาชีรอฮู (เมโสโปเตเมีย) ได้ หลังจากนั้นเคาะลีฟะฮ์อุมัร ได้แต่งตั้งให้ขุนพลสะอัดเป็นเจ้านครกูฟะฮ์ ขุนพลสะอัดได้สร้างมัสญิดและพระราชวัง ณ นครกูฟะฮ์แห่งนี้ และท่านขุนพลก็เป็นตัวแทนเคาะลีฟะฮ์ในแคว้นอิรักต่อไป

ศึกอัลมะดาอิน อัลมะดาอิน เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรเปอร์เซีย ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำไทกริส ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแบกแดดในปัจจุบัน หลังจากได้รับชัยชนะที่อัลกอดิซียะฮ์แล้วขุนพลสะอัดได้รุกคืบหน้าต่อไปจนถึงเมืองอัลมะดาอิน ในเดือนเชาวาล ฮ.ศ. 16 (ตุลาคม ค.ศ. 637) เป็นเหตุให้จักรพรรดิ ยัสตาเกิร์ตที่ 3 ต้องอพยพหนีออกจากพระราชวังขาวไปยังฮิลวาน ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำไทกริส ทางตอนใต้ของเมืองโมซูล ทรัพย์สินต่างๆ ภายในพระราชวังถูกยึด อัลมะดาอินจึงกลายเป็นศูนย์กลางการทหารของมุสลิม พระราชวังขาวอันงามวิจิตรโอฬารนั้นถูกเปลี่ยนสภาพเป็นมัสญิด

ศึกพิตฮุลฟุตูฮ์ การสู้รบได้เกิดขึ้นเมื่อ ฮ.ศ. 19 ที่นาฮาวนด์ บนฝั่งแม่น้ำไทกริส ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของแบกแดดในปัจจุบันระหว่างกองทัพมุสลิมภายใต้การนำของแม่ทัพนุอฺมาน บุตรมุกรีน อัลมุขานี ซึ่งได้รับหน้าที่แทนขุนพลสะอัดกับฝ่ายจักรพรรดิยัสตาเกิร์ตที่ 3 แห่งเปอร์เซีย ในศึกครั้งนี้ขุนพลนุอฺมานตายในสนามรบ อย่างไรก็ตามท่านอูซัยฟะฮ์ อัลยะมานได้ทำหน้าที่แทนและด้วยกำลังใจที่ได้รับจากท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัร ทำให้กองทัพมุสลิม ได้รับชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ จนดินแดนของเปอร์เซียรวมทั้งคูรอซาน อาเซอร์ไบจาน ตลอดจนแคว้นต่างๆ ที่อยู่ตามชายแดนตุรกี และอาร์เมเนียต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของอิสลาม

นอกจากนั้น ในปีฮิจญ์เราะฮ์ที่ 15 (ค.ศ. 637) เคาะลีฟะฮ์อุมัร ยังได้ส่งกองกำลังลาดตระเวนส่วนหนึ่งภายใต้การนำของแม่ทัพอุษมาน บุตรอัษษะกอฟีไปยังโอมาน (อาหรับตะวันออก) ในขณะที่ท่านอัลฮากัม น้องชายได้นำทัพไปยังบะฮฺเรน (ที่อ่าวเปอร์เซีย) เมื่อถึงโอมานแม่ทัพอุษมานได้นำทหารมุ่งสู่ดินแดนด้านตะวันออก จนถึงใกล้เมืองการาจีปัจจุบัน ต่อมาท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัรได้จำกัดขอบเขตพื้นที่การลาดตระเวน

การขยายดินแดนทางตอนเหนือ

ดังที่ทราบกันแล้วว่าเมื่ออุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ ได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ สืบต่อจากท่านเคาะลีฟะฮ์อูบัยดฺแล้วเคาะลีฟะฮ์อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบก็ได้ปลดคอสิด บุตรวะลีด และได้แต่งตั้งท่านอับดูบัยดะฮ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งแทนโดยที่ขุนพลคอสิด ก็ยังทำหน้าที่เป็นทหารในกองทัพ อิสลาม อย่างบริสุทธิ์ใจ ภายใต้การนำของท่านแม่ทัพอับดูบัยดะฮ์ จนกระทั่งภารกิจด้านกองทัพ อิสลามในสงครามยัรุมุค ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ฝ่ายข้าศึกซึ่งมีถึง 120,000 คนนั้น ต้องสูญเสียกำลังทหารถึงประมาณครึ่งหนึ่ง ส่วนฝ่ายมุสลิมเสียกำลังทหารไปเพียง 3,000 คนเท่านั้น หลังจากชัยชนะในสงครามยัรุมุค แล้วทัพมุสลิมมุ่งหน้าไปยังดามัสกัส และล้อมเมืองอยู่หลายเดือนจนถึง ปี ฮ.ศ. 14 (ค.ศ. 636) เจ้าเมืองดามัสกัสก็ยอมเจรจาทำสนธิสัญญาสงบศึก

หลังจากนั้นกองทัพมุสลิมได้แบ่งออกเป็น 2 กองทัพ กองหนึ่ง มีท่านอับดุลอะซีซ เป็นแม่ทัพ และมีคอลิดช่วยอยู่ในกองทัพนี้ด้วย อีกทัพหนึ่งมีท่านอัมร บุตรออัล-อาศ เป็นแม่ทัพและมีท่านซุเราะฮฺบิล ช่วยอยู่ในกองทัพนี้ด้วย กองทัพที่มุ่งสู่ทางทิศเหนือได้เข้ายึดนครดามัสกัส และตั้งท่านยะซีด บุตรอบุซุฟยาน เป็นผู้ปกครอง ต่อจากนั้นก็เคลื่อนทัพเข้ายึดเมืองฮิมัส (โฮมส์) กิซิริน และฮาเลบ (Aleppo) จนถึงเอเซียไมเนอร์และอาร์เมเนีย ในขณะที่เดียวกันท่านยะซีด บุตรอบุซุฟยานก็สามารถตีเบรุตยูไบล์ และไซดาฮฺ (ไซดอน) ยังผลให้ดินแดนซีเรียทั้งหมดต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของอิสลาม ส่วนกองทัพที่มุ่งสู่ทางใต้ ก็สามารถยึดครองอักกอฮฺ ไหฟา ยัฟฟา กือซซะฮฺ และเมืองอื่นๆ

เวลานั้นยังคงเหลือเพียงเยรูซาเล็มที่ยังไม่ถูกยึดครอง ทัพของท่านอัมร บุตรออัล-อาศได้ปะทะกับทัพไบแซนไทน์ที่อัสนาติน ซึ่งห่างจากเยรูซาเล็มไม่มากนัก ทักษะมุสลิมได้รับชัยชนะในครั้งนั้นแล้วจึงได้ส่งสาส์น ไปยังเจ้าผู้ครองนครเยรูซาเล็ม ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของไบแซนไทน์ เพื่อเชิญชวนให้เข้ารับอิสลาม แต่เจ้านครไม่ยอม กองทัพมุสลิมจึงยกเข้าล้อมอยู่ถึง 4 เดือน ทำให้เจ้านครยอมเจรจาโดยยื่นเงื่อนไข ให้เคาะลีฟะฮฺอุมัยยะฮฺเดินทางไปเจรจาด้วยตนเอง ครั้นเคาะลีฟะฮฺอุมัยยะฮฺเดินทางไปเจ้านครปาเลสไตน์ทราบข่าวก็ได้หนีไปยังอียิปต์ เมื่อไปถึงเคาะลีฟะฮฺอุมัยยะฮฺได้ลงนามในสนธิสัญญาสงบศึก ฝ่ายไบแซนไทน์จะต้องส่งส่วยภาษีอากรประจำปีให้รัฐอิสลาม ใน ฮ.ศ. 15 (ค.ศ. 637)

การยึดครองอียิปต์และแอฟริกา

นักประวัติศาสตร์ตะวันตกได้กล่าวหาว่า กองทัพมุสลิมเข้ายึดอียิปต์เพราะความต้องการทางวัตถุ เนื่องจากอียิปต์เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์และร่ำรวยที่สุดในสมัยนั้น แท้จริงการเข้ายึดอียิปต์นั้น กองทัพมุสลิมมีเหตุผลทางด้านยุทธศาสตร์ อียิปต์ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรไบแซนไทน์ มีเมืองอเล็กซานเดรียเป็นฐานทัพเรืออันเกรียงไกร และเข้มแข็งเป็นอันดับสองของอาณาจักรไบแซนไทน์ หากจะโจมตีซีเรียโดยทัพเรือก็ต้องเคลื่อนออกจากฐานทัพเรือที่อเล็กซานเดรียนี้เอง

อาณาจักรอิสลามประสบความสำเร็จในการเข้ายึดครองอียิปต์ภายใต้การนำของแม่ทัพซุบัยร บุตรอัลเอวาม ด้วยความช่วยเหลือของรองแม่ทัพ 3 ท่านคือ อุมัยยะฮฺ บุตรอัชชาบิต มุฮัมมัด มุฮัมมัด และอัลมิกดาต บุตรอัลอัซวัต กองทหารอิสลามได้แสดงให้เห็นแก่กิสฎูปปกครองอียิปต์ภายใต้อาณัติของจักรพรรดิเฮราคลิอุส (แห่งอาณาจักรไบแซนไทน์ในเวลานั้น) ตระหนักถึงความแข็งแกร่ง ความเสียสละ ความเป็นพี่น้อง และการยึดมั่นในศาสนาอย่างเคร่งครัดของกองทัพมุสลิม จนยอมจำนนในที่สุด มุเกากิสต้องเดินทางไปลงนามในสนธิสัญญาสงบศึก ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้ :-

1. ฝ่ายไบแซนไทน์จะต้องจ่ายส่วย เป็นจำนวน 1,250,000 ดีนาร์ต่อปี
2. ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการทำอียาตะฮุ
3. ทหารไบแซนไทน์จะต้องออกจากแผ่นดินอียิปต์

สนธิสัญญานับนี้ทำให้แผ่นดินอียิปต์ทั่วทุกแคว้นแคว้นต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมุสลิมซึ่งมีเมืองมะดีนะฮุเป็นศูนย์กลาง การปลดแอกขับไล่ทหารโรมันตะวันออกให้ออกจากแผ่นดินอียิปต์ต้องใช้เวลาเกือบสองปีจึงประสบผลสำเร็จ

ฟิลิปฮิตติได้เขียนไว้ว่า “ชนชาวอียิปต์ถือว่าชาติอาหรับที่ปกครองพวกเขาก็เป็นอาหรับด้วยกัน ต่างกันกับผู้ปกครองที่เป็นชนชาติโรมัน (ตะวันออก) ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นชนต่างชาติ นี่คือการปฏิวัติทางสังคมและการเมืองอีกรูปแบบหนึ่งและเป็นการมอบความยิ่งใหญ่แก่ตะวันออกกลางให้พื้นตัวอีกครั้งหนึ่ง ศาสนาอิสลามได้ปลุกชาวอียิปต์ ซึ่งกำลังหลับเป็นเวลานานนับพันปีอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิโรมันให้ตื่นขึ้นฟื้นคืนตัวทางด้านการเมืองและวัฒนธรรมอีกครั้งหนึ่ง

นับได้ว่าการเข้ายึดครองอียิปต์ช่วยให้กองทัพมุสลิมสามารถพิทักษ์ผลประโยชน์ของชนชาติอาหรับ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรอิสลาม เช่น ปาเลสไตน์ ซีเรียและดินแดนรอบๆ ชัยชนะที่กองทัพมุสลิมได้รับยังเป็นแรงกระตุ้นให้แม่ทัพอัมรฺ บุตรอัล-อาศ ขยายดินแดนของอิสลามกว้างขวางออกไปในดินแดนอียิปต์และปาเลสไตน์ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของบรรดาศาสดาของอัลลอฮุ

การปฏิรูประบบบริหารกิจการของรัฐ

ท่านเคาะลีฟะฮุอุมัรได้ปรับปรุงและริเริ่มระบบบริหารอาณาจักรอิสลามอย่างกว้างขวาง เนื่องจากสถานการณ์รัฐอิสลามที่เอื้ออำนวย การเมืองขณะนั้นได้เข้าสู่สภาพปกติ อิสลามมีความมั่นคง ปลอดภัยจากการคุกคามจากภายนอก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการปกครองของท่านอุมัยยิด เคาะลีฟะฮุท่านก่อน การขยายอาณาจักรอิสลามมีความมั่นคง นอกจากนั้นการที่ท่านเคาะลีฟะฮุมีเวลาปกครองนานถึง 10 ปี 6 เดือน ช่วยให้ท่านดำเนินภารกิจของเคาะลีฟะฮุได้มากยิ่งขึ้น

การปรับปรุงและปฏิรูประบบการบริหารของอิสลามมี 4 ด้าน ได้แก่

การแบ่งเขตการปกครอง ท่านเคาะลีฟะฮุอุมัรได้แบ่งเขตการปกครองอาณาจักรอิสลามออกเป็น 10 แคว้น ดังนี้ :-

แคว้นที่อยู่ในคาบสมุทรอาหรับ มี 5 แคว้น ได้แก่ มักกะฮุ ฏะฮ์รอฮุ (รวมบางส่วนของเยเมน) บะฮ์เรนและอัลยาฮาด (รวมบางส่วนของเยเมน)

แคว้นที่อยู่ในอิรัก มี 2 แคว้น ได้แก่ กุฟะฮุ และบัสเราะฮุ

แคว้นที่อยู่ในซีเรียมี 2 แคว้น ได้แก่ ดามัสกัส (รวมทั้งปาเลสไตน์) และฮัมมัส (โฮมัส) ส่วน

อีกแคว้นคือ (อียิปต์รวมแอฟริกาด้วย)

แคว้นแต่ละแคว้นมีข้าหลวงหรือผู้ว่าการเป็นผู้ปกครองโดยได้รับการแต่งตั้งจากเคาะลีฟะฮ์อุมัร แคว้นใดเป็นแคว้นใหญ่เคาะลีฟะฮ์จะแต่งตั้งผู้ช่วยอีกตำแหน่งหนึ่ง

การจัดระบบที่ปรึกษา ดังที่ท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัรเคยถือปฏิบัติ เคาะลีฟะฮ์อุมัรก็ไม่ให้บรรดาเคาะหะบะฮ์ผู้ใกล้ชิดออกไปดำรงตำแหน่งนอกนครมะดีนะฮ์ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เคาะหะบะฮ์เหล่านี้เป็นที่ปรึกษาและร่วมมือช่วยเหลือในกิจการของเคาะลีฟะฮ์ เคาะหะบะฮ์เหล่านี้ได้แก่ อุษมาน บุตรอัฟฟาน, อะลี บุตรอบูฏอลิบ, अबดุลลอฮ์ บุตรอับบาส เป็นต้น

ท่านเคาะลีฟะฮ์ ได้แบ่ง คณะสภาที่ปรึกษา อย่างเป็นทางการไว้ 2 ประเภท

1. สภาที่ปรึกษา (มัจญลิสชูรอ) ประกอบด้วย กรรมการที่กำหนดบุคคลไว้เป็นการแน่นอนแล้ว บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนของประชาชนสองกลุ่มได้แก่ กลุ่มมุฮาญีรีนและกลุ่มอันศอรฺ บุคคลดังกล่าว ได้แก่ อุษมาน บุตรอัฟฟาน, อะลี บุตรอบูฏอลิบ มุอาซ บุตรญะบัล, ซัยดฺ บุตรอับดุลมุฏฏอลิบ และ अबดุลลอฮ์ บุตรอับบาส

2. ที่ปรึกษาทั่วไป เป็นบุคคลที่ร่วมละหมาดมาอะฮ์กับท่านเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งมีได้มีการกำหนดตัวบุคคลที่แน่นอน ภายหลังการละหมาด 5 เวลา เคาะลีฟะฮ์ จะเรียกประชุมและขอความคิดเห็นจากบุคคลเหล่านี้

การจัดระบบเศรษฐกิจและสวัสดิการของรัฐ เคาะลีฟะฮ์อุมัร ได้จัดระบบการเงินของรัฐโดยให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้จัดการการคลังของรัฐทำหน้าที่ดูแลรักษาการเงินการคลังของเมืองหลวง ฝ่ายคลังของรัฐจะเป็นที่เก็บทรัพย์สิน เงินทองของรัฐทั้งที่มีอยู่ก่อนและที่เหลือจากการใช้จ่าย รวมทั้งทรัพย์สินที่ได้รับมาจากคลังของแคว้นต่างๆ ท่านอุมัร ได้วางกฎระเบียบต่างๆ เพื่อความคล่องตัวในการบริหารการเงินการคลังของรัฐ ท่านให้สิทธิประชาชนที่จะยืมเงินของรัฐเพื่อเป็นทุนการค้าและอื่นๆ โดยปลอดดอกเบี้ยท่านเป็นเคาะลีฟะฮ์ท่านแรกที่จัดเก็บภาษี อุซุรคือภาษีสินค้าเข้าร้อยละ 10 ที่เก็บจากผู้มีไชมุสลิมซึ่งนำสินค้าเข้ามาในรัฐอิสลาม ท่านเคาะลีฟะฮ์ ได้สร้างโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์เงินดีนาร์ทองและเงิน ดิรฮัมทองแดง นอกจากนั้นท่านยังได้วางระเบียบตลาดการค้า ตามหลักการของอิสลาม และยังสนับสนุนมุสลิมให้ทำการค้าเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจมาตรการต่างๆที่เคาะลีฟะฮ์อุมัรได้ริเริ่มขึ้นช่วยให้เศรษฐกิจของรัฐอิสลามเจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นอย่างมาก

เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของรัฐ ท่านอุมัรยังได้ใช้มาตรการอื่นๆอีกท่านริเริ่มให้มีการสำรวจจังหวัดและออกหลักฐานที่ดิน ไม่ให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะครอบครองที่ดินนอกอาณาจักร ที่ดินและทรัพย์สินที่ถูกยึดครองและผู้มีไชมุสลิมละทิ้งต้องตกเป็นสมบัติของรัฐ ที่ดินและทรัพย์สินที่ฝ่ายตรงข้ามมิได้ละทิ้งโดยที่พวกเขายอมแพ้ก่อนการสู้รบ จะไม่ถูกริบ แต่หากมีการสู้รบเกิดขึ้นโดยที่ฝ่ายมุสลิมมีชัยชนะที่ดินและทรัพย์สินถูกยึด

ในการบริหารการเงินและการคลังของรัฐ ท่านเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยร ได้จัดตั้งองค์การบริหารขึ้นหลายองค์กร ได้แก่

1. ตีวานุลกอฎาะฮ์ เป็นองค์กรจัดสรรทรัพย์สิน หรือเงินอุดหนุน องค์กรนี้มีหน้าที่จัดสรรเงินและทรัพย์สินจากการคลัง ให้แก่ประชาชนที่ทำคุณประโยชน์แก่รัฐอิสลามในด้านการศึกษา การท่องจำอัล-กุรอาน การทหารและอื่นๆ เคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยร ได้แจกจ่ายเงินและทรัพย์สินผ่านทางองค์กรนี้ให้แก่ประชาชนอย่างถ้วนหน้าเป็นประจำเป็นเงินจำนวนปีละ 2,000 - 12,000 ดิรฮัม
2. ตีวานุลอินชะฮ์ เป็นองค์กรสำรวจงบประมาณ และสถิติ องค์กรนี้จัดทำทะเบียนและรายงานงบประมาณของรัฐอิสลาม รวมทั้งสถิติประชากรและบัญชีทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่รัฐ
3. ตีวานุลเคาะรอญ์ เป็นองค์กรจัดเก็บภาษี ทำหน้าที่จัดเก็บรวบรวมรายได้ของรัฐประเภทต่างๆ ได้แก่ ภาษียะฮ์ ฆอนิมะฮ์ (สินสงคราม) อุซุร และชะกาตฮ์

การจัดวางและควบคุมเจ้าหน้าที่สำหรับองค์กรเหล่านี้เป็นไปอย่างเคร่งครัด ท่านเคาะลีฟะฮ์ คัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าดำรงตำแหน่ง โดยบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นเจ้าหน้าที่จะต้องถูกตรวจสอบและบันทึกทรัพย์สินเป็นหลักฐานพร้อมมีพยานจากฝ่ายอันศอรุและมุฮาญิรีน ประกอบการบรรจุ เข้าดำรงตำแหน่ง แล้วประกาศให้เป็นที่รับรู้ของสาธารณชน เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนจะต้องอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ท่านฮุฎัยรเองและครอบครัวของท่านใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย วินัยเหล่านี้ช่วยให้ป้องกันมิให้ประชาชนสงสัยในพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ

นอกจากนั้นเคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรยังใช้มาตรการอื่นๆ เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เช่นการตั้งหน่วยตรวจสอบและรายงานความประพฤติของเจ้าหน้าที่รัฐ การให้เจ้าหน้าที่ที่กลับจากการปฏิบัติภารกิจเข้ารายงานตัวในเวลากลางวันเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ในการไปปฏิบัติหน้าที่

ในพิธีหัจญ์ของทุกปี เคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยรจะเชื้อเชิญผู้ว่าราชการแคว้นต่างๆ ในอาณาจักรอิสลามมารายงานการปฏิบัติหน้าที่ต่อท่าน ท่านเคาะลีฟะฮ์ ห้ามผู้ว่าการเหล่านั้นทำการค้า ท่านเคยกล่าวว่า “เราเพียงแต่งตั้งท่านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ส่งท่านไปค้าขาย” และเพื่อเพิ่มหลักประกันความซื่อสัตย์ของเจ้าหน้าที่ ท่านฮุฎัยรได้ให้เงินเดือนตอบแทนการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ในอัตราที่สูง

นอกจากมาตรการอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว เคาะลีฟะฮ์ฮุฎัยร ยังได้ริเริ่มดำเนินการโครงการอื่นๆ อีกหลายอย่าง เพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีอย่างมั่นคงในอาณาจักรอิสลาม อิสลามในด้านการศึกษาท่านให้การศึกษาเป็นเรื่องบังคับสำหรับประชาชนส่งผู้ทรงคุณวุฒิไปสอนอัล-กุรอานและศาสนาอิสลามแก่ประชาชนมุสลิม ในด้านสาธารณสุขโรค ท่านได้สร้างเขื่อนหลายแห่งในอิรัก เพื่อการเกษตรเช่นเขื่อนอบูมูสาตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำไทกริสและบัสเราะฮ์ ในด้านการค้าและคมนาคม

ท่านขุดคลองเชื่อมแม่น้ำไนล์ กับทะเลแดงซึ่งเรียกว่า อัลเคาะลีฟะฮ์มูมินิกิน (คลองแห่งผู้นำประชาชาติมุสลิม) ในด้านการสื่อสาร ท่านอุมร์เป็นเคาะลีฟะฮ์ ท่านแรกที่ได้กำหนดปฏิทินอิสลามขึ้นโดยกำหนดปีที่ท่านนับได้อพยพไปยังมะดีนะฮ์ เป็นศักราชแรก ในด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา และความมั่นคงทางสังคม ท่านได้สร้างเมืองกูฟะฮ์และสร้างมัสญิดอุมร์ในนครเยรูสะเล็ม โดยย้ายชาวยิวในค้อยบารุ และฟะดัก ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของนครมะดีนะฮ์ ไปยังซีเรีย และชาวคริสต์ไปอยู่ในอิรัก

การจัดระบบบริหารกระบวนการยุติธรรม ในด้านกระบวนการยุติธรรมนั้น ท่านอุมร์ได้แยกศาลออกจากองค์กรการปกครองอื่น ท่านได้มอบหมายให้บุตรตะฮ์เป็นหัวหน้าศาลของรัฐอิสลาม ในแคว้นต่างๆ ก็มีผู้พิพากษา (ฮาเก็มหรือกอฎี) ประจำแคว้นโดยที่ท่านอุมร์เป็นผู้คัดเลือกผู้พิพากษาด้วยตนเอง ผู้พิพากษาเหล่านั้นขึ้นต่อบุตรตะฮ์ ท่านอุมร์ได้จำแนกบทบัญญัติออกเป็นหมวดหมู่ท่านได้กำชับผู้พิพากษายึดถือหลักการจากอัล-กุรอาน และหะดีษอย่างเคร่งครัดนอกจากนั้นท่านยังได้สร้างมาตรการเพื่อส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ได้แก่ การกำหนดโทษอย่างหนักแก่ผู้ดื่มสุรา การสร้างอาคารเป็นสถานกักกันนักโทษขึ้นเป็นครั้งแรก การใช้หลักอิสบาฮ์ คือ การลงโทษตอบแทนผู้กระทำความผิดในทันทีที่จับได้ เคาะลีฟะฮ์อุมร์มักจะออกลาดตระเวนยามค่ำคืน เพื่อคุ้มครองดูแลราษฎร

การเสียชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อุมร์

ท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์เสียชีวิตในปีฮิจญ์เราะฮ์ที่ 23 (ค.ศ. 644) ด้วยการลอบสังหารของไฟโรซ ทาสของมุฮัมมัดเราะฮ์ บุตรชวะฮะฮ์ ในขณะที่ท่านเคาะลีฟะฮ์กำลังละหมาดศุบฮ์ ในช่วงปลายเดือนซุลหิจญะฮ์ ทั้งนี้เพราะไฟโรซมีความแค้นที่มุสลิมเข้ายึดครองเปอร์เซีย ในที่สุดฆาตกรก็ได้ฆ่าตัวตาย

สรุป

ท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์ ได้ปฏิบัติภารกิจต่อเนื่องจากท่านรสุลุลลอฮ์ และเคาะลีฟะฮ์อุมร์ประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง อาณาจักรอิสลามในสมัยของท่านได้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง การสร้างสวัสดิการและความมั่นคงของอาณาจักรอิสลามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความคิดริเริ่มและความสามารถประกอบกับคุณธรรมของท่านอุมร์ ระยะเวลาการปกครองที่ยาวนานของท่านเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คุณสมบัติดีเด่นของท่านปรากฏเป็นผลสำเร็จในทุกด้าน ซึ่งได้แก่การบริหารกิจการทหาร การขยายดินแดนด้านต่างๆ และการปฏิรูปบริหารกิจการของรัฐ

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรไปบรรยายหัวข้อ “การปฏิรูปการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมม์”
2. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ค้นคว้าเพิ่มเติมแล้วอภิปรายผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุมม์ตามหัวข้อต่อไปนี้
 - 2.1 การบริหารกิจการทหาร
 - 2.2 การขยายดินแดน
 - 2.3 การปฏิรูประบบบริหารกิจการของรัฐ
3. ตูวิดิทัศน์เรื่องสงครามกอดีซียะฮ์
4. ให้นักเรียนสรุปเรื่องสงครามกอดีซียะฮ์ แล้วเขียนรายงานส่งครู
5. ให้นักเรียนจัดทำแผนที่แสดงอาณาเขตอาณาจักรอิสลามในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมม์
6. ให้นักเรียนรวบรวมคำกล่าวของท่านเคาะลีฟะฮ์อุมม์และนำเสนอพร้อมทั้งอภิปรายถึงคุณค่าของคำกล่าวเหล่านั้นในห้องเรียน
7. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มค้นคว้าและทำรายงาน เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมม์ เช่น บุคคลสำคัญของรัฐอิสลาม การปฏิบัติของรัฐอิสลามต่อผู้ไม่ใช่มุสลิมในอาณาจักรอิสลาม

คำถามท้ายบท

1. อุมม์ได้รับเลือกเป็นเคาะลีฟะฮ์โดยวิธีใด จงอธิบาย
2. นโยบายที่สำคัญในการปกครองที่เคาะลีฟะฮ์อุมม์แถลงไว้มีว่าอย่างไร
3. จงอธิบายถึงการขยายดินแดนในสมัยอุมม์
4. นักเรียนคิดว่าเป็นเพราะเหตุใดเคาะลีฟะฮ์อุมม์ จึงสามารถพิชิตอาณาจักรเปอร์เซียและอาณาจักรโรมันตะวันออกได้
5. เคาะลีฟะฮ์อุมม์ปฏิรูปการปกครองอย่างไร จงอธิบาย
6. ในความเห็นของนักเรียนคุณสมบัติของท่าน เคาะลีฟะฮ์อุมม์เหมาะสมกับการเป็นผู้นำในสังคมปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด

ชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน ฮ.ศ. 24 - 35 (ค.ศ. 645 - 656)

ประวัติและคุณสมบัติ

ท่านเคาะลีฟะฮ์ ชื่อเดิมว่า อุษมาน บุตรอัฟฟาน บุตรอบีอัลอัช บุตรอุมัยยะฮ์ บุตรอับดุลมะนาฟ ท่านเป็นพ่อค้าที่มีฐานะร่ำรวยมาก เป็นผู้สืบเชื้อสายจากตระกูลอุมัยยะฮ์ ซึ่งเป็นเผ่ากุร็อยช มารดาของท่านชื่อฮัรวา

ท่านอุษมานเกิดเมื่อ ค.ศ. 576 อายุน้อยกว่า ท่านนบีฯ 6 ปี ท่านเป็นคนแรกในตระกูลอุมัยยะฮ์ที่เข้ารับอิสลาม เมื่อท่านเข้ารับอิสลามก็ได้รับความทุกข์ยากอันเนื่องจากครอบครัวของท่านยังนับถือศาสนาตั้งเดิม

ท่านเป็นนักกบฏอะฮ์ (ผู้กบฏ) ที่มีความขยันขันแข็งอย่างยอดเยี่ยม แม้แต่ตอนกลางคืนท่านก็ตื่นขึ้นละหมาด ท่านสามารถอ่านอัล-กุรอานได้ตลอดทั้งเล่มในหนึ่งร็อกอะฮ์ของการละหมาดวิตรี ท่านนบีฯ ได้บรรยายคุณลักษณะของท่านอุษมานว่าเป็นผู้มีความอาย แม้แต่บรรดามลาอิกะฮ์ก็มีความอายต่อท่าน ท่านมีความดีเด่นในเรื่องความเสียสละ ท่านเป็นผู้ที่ชอบบริจาคอยู่เสมอ และท่านบริจาคทรัพย์จำนวนมากเพื่อผลประโยชน์ของอิสลาม

อุษมานเป็นเศาะหาบะฮ์อาวุโสผู้หนึ่งของท่านนบีฯ และยังเป็นบุตรเขยของท่านนบีฯ ด้วย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม “ซุนนุรอยนุ” (เจ้าของแห่งสองรัศมี) เพราะท่านแต่งงานกับนางรูกัยยะฮ์ เมื่อนางเสียชีวิต ท่านได้แต่งงานกับอุมมุกลุซุม นางทั้งสองเป็นธิดาของท่านนบีฯ ในฐานะเศาะหาบะฮ์อาวุโส ท่านได้รับการกิจที่สำคัญของท่านนบีฯ หลายประการได้แก่ เป็นผู้บันทึกวะหฺย เป็นผู้แทนส่วนตัวท่านนบีฯ ในการเจรจากับพวกกุร็อยช เพื่อแสวงหาทางสันติกรณีความขัดแย้งที่หุ้ดัยบียะฮ์ และเคยเป็นผู้รักษาเมืองแทนนบีฯ ขณะที่ท่านนบีฯ ออกทำศึกสงคราม

การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

ท่านอุษมานเป็นเคาะลีฟะฮ์ที่ทรงธรรมลำดับที่สาม ได้ดำรงตำแหน่งโดยมติความเห็นชอบของที่ประชุม เศาะหาบะฮ์ ที่เคาะลีฟะฮ์ อุมัรฺแนะนำไว้ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต เพราะถูกลอบทำร้าย เศาะหาบะฮ์ดังกล่าว มี 6 ท่าน ได้แก่ อะลี บุตรอบูฏอลิบ, อุษมาน บุตรอัฟฟาน, อับดุลเราะหฺมาน บุตรเอาฟ, ซุบัยรฺ บุตรอัลเอาวาม, สะอ์ด บุตรอบูฏาก็อศ, ฏอลหะฮ์ บุตรอับยัตลุลลอฮ์ อย่างไรก็ตาม ท่านฏอลหะฮ์ ไม่อยู่ในที่ประชุม ในการประชุมนั้น ท่านอับดุลเราะหฺมาน เป็นประธานในที่ประชุม ที่ประชุมมีความเห็นยกย่องท่านอุษมาน และท่านอะลีเป็นเคาะลีฟะฮ์ ด้วยเสียงที่เท่ากันสองต่อสองเสียง แต่เนื่องจากท่านอุษมานมีอายุมากกว่าท่านอะลี ท่านอับดุลเราะหฺมาน จึงได้วิงวอน ขอการชี้ทางจากอัลลอฮ์ แล้วท่านก็ทำการหยั่งเสียงประชาชน เสียงส่วนใหญ่สนับสนุนท่านอุษมาน ด้วยเหตุนี้ ท่านอับดุลเราะหฺมานจึงใช้สิทธิประธานการประชุมเลือกท่านอุษมานเป็นเคาะลีฟะฮ์

ท่านอุษมานได้รับการประกาศแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์ เมื่อเดือนมุฮัรรอม ฮ.ศ. 24 หลังจากการสิ้นชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อุมัร เพียง 3 วัน

นโยบายของรัฐ

เมื่อท่านอุษมานได้ให้สัตยาบัน เป็นเคาะลีฟะฮ์ ท่านก็ได้แถลงนโยบายการปกครองของท่านที่มีสัจจะและบะวีย มีใจความสำคัญบางตอนว่า

“การใช้ชีวิตในโลกนี้มีเพียงชั่วคราว ทุกคนจะต้องสํารวมต่ออัลลอฮ์เสมอ ไม่หลงใหลไปกับความสุขสำราญและความหรูหราฟุ่มเฟือย รัฐที่ดีที่สุดในโลกนี้คือรัฐที่ประกอบด้วย ประชาชนที่เคารพภักดีและยึดมั่นในคำสั่งของอัลลอฮ์ เพื่อจะได้รับผลตอบแทนที่ดีจากพระองค์”

ผลงานของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน

ท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมานดำเนินการบริหารและการปกครองอาณาจักรอิสลาม สืบต่อจากท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัร ผลงานที่เด่นชัดของท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมานก็คือ การรักษาดินแดนและการขยายดินแดนของอาณาจักรอิสลาม ท่านปกป้องคุ้มครองดินแดนต่างๆ ที่ยึดมาได้ ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมัร โดยเฉพาะดินแดนทางด้านเปอร์เซีย ทางแถบคูรอซาน ซึ่งเคยมีการก่อกบฏขึ้น อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนียและท่านเคาะลีฟะฮ์ ยังได้ขยายดินแดนจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไปจนถึงแอฟริกา ซึ่งรวมถึงเกาะไซปรัส และเกาะโรดส์โดยได้รับกำลังหนุนทางเรือจากอียิปต์โดยท่านอับดุลลอฮ์ บุตรสะอัด ท่านมูอะวียะฮ์ บุตรอบูซุฟยาน เจ้าผู้ครองนครซีเรีย ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านเคาะลีฟะฮ์ ท่านได้ขยายดินแดนเข้าไปในเอเชีย (ตุรกีปัจจุบัน) จนถึงป้อมอุนุรียะฮ์ กลางดินแดนตุรกีอันเป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิโรมันตะวันออก ทางด้านอียิปต์ เจ้าผู้ครองนคร อับดุลลอฮ์ บุตรสะอัด บุตรอบูบักกอศได้เข้าไปยึดครองตูนิสในแอฟริกา จากนั้นกองทัพที่สมทบจากอับดุลลอฮ์ บุตรอัสซุบัยรเข้าไปเสริมจนกระทั่งได้รับชัยชนะเหนือจักรวรรดิโรมันตะวันออกและมอโรคโค ดินแดนอีกส่วนหนึ่งที่ยึดได้ ด้วยความพยายามของอับดุลลอฮ์ บุตรสะอัด คือ นูบียะฮ์ หรืออันนูบะฮ์ (ซูดานในปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของอียิปต์

วิกฤตการณ์และสาเหตุของวิกฤตการณ์ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุษมาน

ในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน ได้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า ฟิตนะฮ์อัลกุบรอ ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ทางด้านการเมืองและสังคมอย่างรุนแรง ฟิตนะฮ์ หมายถึงสถานการณ์การขาดความไว้วางใจ หรือสภาพไร้ความเชื่อ การขาดความไว้วางใจนี้ปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่นการใส่-ไคล้ การวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางเสื่อมเสีย การก่อการร้าย การสร้างความสับสนวุ่นวาย

การคุกคามก่อให้เกิดการแตกแยก ความขัดแย้งและความเสียหายในสังคมระดับต่างๆ ซึ่งโดยหลักการอิสลาม ความวุ่นวาย ความแตกแยกนี้ (ฟิตนะฮฺ) เป็นสิ่งที่ร้ายแรงยิ่งกว่าการจัดผู้ก่อความวุ่นวาย(ฟิตนะฮฺ)

ในช่วงสมัยปกครองของเคาะลีฟะฮฺอุษมาน ระยะเวลา 12 ปีนั้น 6 ปีแรกสังคมอิสลามดำเนินการไปเป็นปกติสุข หลังจากนั้นก็ได้เกิดความวุ่นวายขึ้น เป็นวิกฤตการณ์ของรัฐอิสลาม จนส่งผลให้ท่านเคาะลีฟะฮฺถูกฆาตกรรมในที่สุด

วิกฤตการณ์ที่เกิดในสมัยเคาะลีฟะฮฺอุษมาน มีดังนี้

1. สาเหตุจากบุคลิกของท่านเคาะลีฟะฮฺ

ท่านอุษมาน มีนิสัยโดดเด่นในเรื่องความอาย ความอ่อนโยน การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจในผู้อื่น และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณลักษณะเช่นนี้เป็นเหตุให้เจ้าผู้ครองแคว้นต่างๆ ไม่เคารพยำเกรง

หนึ่งในขณะที่ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ ท่านอุษมานมีอายุเข้าสู่วัยชราแล้ว ท่านเริ่มดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺเมื่ออายุ 70 ปี แต่ในช่วงนั้นท่านยังคงมีความเข้มแข็งอยู่กระทั่งถึงปลายปีที่ 6 ของการดำรงตำแหน่งก็เกิดการก่อการร้ายขึ้นหลายครั้ง ในเวลาที่ท่านถูกฆาตกรรมอายุท่านย่างเข้าสู่วัย 82 ปี อาจเป็นไปได้ว่าตามความคิดของผู้อื่นแล้ว การปฏิบัติภารกิจของท่านหย่อนประสิทธิภาพ เนื่องจากความชรา

นอกจากนั้น ความถนัดเฉพาะตัวของท่านในการวินิจฉัยตัดสินทางกระบวนการยุติธรรมก็อาจนับว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหา ท่านเป็นหนึ่งในบรรดาเคาะหาบะฮฺอาวุโสที่อัลลอฮฺสัญญาว่าจะได้เข้าสวรรค์และท่านเป็นผู้บันทึกชะฮาดะฮฺท่านหนึ่ง ตลอดจนเป็นผู้รายงานหะดีษต่างๆ มากมาย ท่านเป็นผู้ใช้วิธีอิจญ์ฮาตหรือการใช้เหตุผลของข้อกฎหมายในปัญหาบางอย่างในด้านหุกม (บัญญัติอิสลาม) การวินิจฉัยลงโทษของท่านในคดีฆาตกรรม ที่อุบัยดุลลอฮฺ บุตรอุมัร ได้ก่อขึ้นนั้นได้สร้างความไม่พอใจขึ้นแก่บรรดาผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของท่าน เรื่องมีอยู่ว่าอุบัยดุลลอฮฺ บุตรอุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบได้ฆ่ามุสลิมคนหนึ่งชื่อ ฮุรมุซาน คนนอกศาสนาและอีกสองคนชื่อ ยูฟัยนะฮฺ และ บุตรีของอบุลลอฮฺ ซึ่งอยู่ในวัยเยาว์ สองคนหลังนี้อยู่ในฐานะซิมมี หมายถึงผู้มีไม้มุสลิมที่มาอาศัยอยู่ในรัฐอิสลาม และได้รับการคุ้มครอง อุบัยดุลลอฮฺฆ่าพวกเขาทั้งนี้เนื่องจากในเวลาเข้ามิดก่อนวันที่ อุมัรถูกฆ่าหนึ่งวัน ฮุรมุซานและยูฟัยนะฮฺกำลังพูดคุยอยู่กับไฟโรซ ผู้สังหารท่านเคาะลีฟะฮฺอุมัรซึ่ง อับดุลเราะหฺมาน บุตรอบูบักร์ อัศคิตติกได้เห็นพวกเขายืนขึ้นและมีดเปอร์เซียเล่มหนึ่งตกลงมามีดเล่มนั้นเองที่ถูกใช้เป็นอาวุธสังหารท่านอุมัรและผู้ติดตามอีก 7 คน ในมัสนูต ตามความเห็นของท่านอะลี ฆาตกรคืออุบัยดุลลอฮฺ ควรต้องโทษประหารชีวิตตาม คือบัญญัติโทษตอบแทน ผู้กระทำผิด

เท่ากับความเสียหายที่ผู้อื่นได้รับจากผู้กระทำความผิด ในคดีที่เกิดขึ้นนั้นท่านอุษมานได้ตัดสินลงโทษ เป็นการจ่ายค่าเสียหายทดแทน (ค่าปรับ) ท่านอุษมานจึงให้ทรัพย์สินทั้งหมดตกเป็นของการคลังของรัฐ

นักประวัติศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าในแง่หนึ่งคำตัดสินดังกล่าวเกิดขึ้น เนื่องจากในทัศนะของท่านอุษมาน ถือว่าการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นมีความคลุมเครือ อุบายดลลอบทำการนี้ในขณะที่ครองสติไม่ได้ และท่านอุษมานยังได้อ้างว่า คนนอกศาสนาจะต้องพากันกล่าวว่าวันนี้มุฮัมมัดถูกฆ่า พรุ่งนี้ก็เป็นคราวของลูกเขาสัก และท่านมีความเห็นใจต่อครอบครัวของท่านมุฮัมมัดที่กำลังเศร้าโศกเสียใจ ในอีกแง่หนึ่ง การกระทำของท่านอุษมานครั้งนี้ชวนให้เห็นว่า ท่านมีความลำเอียงเลือกปฏิบัติ เห็นชีวิตชีวะเป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นการแบ่งชั้นวรรณะระหว่างชนชั้นศักดินากับสามัญชน

2. สาเหตุจากเผ่านิยม (อะศอบียะฮ์)

ในสมัยของท่านอุษมาน ความรู้สึกยึดมั่นเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์หรือที่เรียกกันว่าอะศอบียะฮ์ ที่เคยมีมาแต่ดั้งเดิมในสังคมอาหรับได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด คือลย ได้พยายามขจัดคำนิยมนี้ออกไปก่อนหน้านี้ ความยึดมั่นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์เป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมอาหรับ ตระกูลอุมัยยะฮ์ได้ต่อต้านท่านนบีมุฮัมมัด ก็เพราะเข้าใจว่าท่านนบีมุฮัมมัด ต้องการเชิดชูตระกูลฮาซิมของท่าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเผ่ากูร็อยษ

เมื่อท่านอุษมานซึ่งมาจากตระกูลอุมัยยะฮ์ อันเป็นตระกูลหนึ่งของเผ่ากูร็อยษเช่นกัน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ ผู้ที่ยึดถือตระกูลคิดว่าเป็นโอกาสที่ตระกูลของพวกเขาจะรวมอำนาจต่างๆ ให้อยู่ในมือและฉวยโอกาสแสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันการที่ท่านอุษมานได้ครองตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ก็ได้ทำให้เกิดความคลางแคลงใจขึ้นแก่ผู้ที่ยึดมั่นในตระกูลฮาซิม ตลอดจนชนเผ่าต่างๆ ที่มีเชื้อเผ่ากูร็อยษ

3. สาเหตุจากการครอบครองดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาล

อาณาจักรอิสลามในสมัยการปกครองของอุษมานเป็นสมัยของการสืบทอดการปกครองจากเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด ซึ่งได้ขยายดินแดนออกไปอย่างกว้างขวางกว่าดินแดนอิสลามในสมัยที่ผ่านมา ยิ่งกว่านั้นท่านอุษมานได้รุกรายดินแดนต่อไปทั้งทางทิศตะวันออก ตะวันตกและทิศใต้ ดินแดนที่กว้างใหญ่ของอาณาจักรอิสลามได้เป็นที่ยึดมั่นของสังคม วัฒนธรรมและกลุ่มเชื้อชาติที่หลากหลาย ผู้คนมีวิถีชีวิตและความต้องการที่แตกต่างกันออกไปในแคว้นต่างๆ ความยึดมั่นเคร่งครัดในศาสนาที่หย่อนยานลงในหมู่คนทั่วไป นอกจากนั้นชนบางส่วนยังได้อิทธิพลมาจากภายนอกซึ่งเข้าไปแทรกแซงและแอบแฝง ในที่สุดก็ได้เกิดกบฏต่อเคาะลีฟะฮ์อยู่ทั่วไป ในแคว้นกูฟะฮ์ บัสเราะฮ์ และฮิยัลด์

4. สาเหตุจากการบริหาร

เดิมในสมัยการปกครองของท่านมุฮัมมัด การตั้งเจ้าผู้ครองแคว้น และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

อาศัยหลักคุณธรรมและความรู้ความสามารถ เจ้าหน้าที่ของรัฐเหล่านี้ได้มาจากชนเผ่าต่างๆ ท่านอุมัร ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดก็ตามที่จะสืบตำแหน่งต่อจากท่าน ก็อย่ารีบถอดถอนเจ้าหน้าที่เหล่านั้น” ในระยะแรกท่านอูษมานก็ดำเนินการกิจการตามแนวทางที่กล่าวนี้ ต่อมาแนวปฏิบัติของท่านได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการขยายอาณาจักรอิสลามที่มีความหลากหลาย และมีความขัดแย้งสูง ท่านเริ่มแต่งตั้งบุคคลจากตระกูลของท่านเอง เข้าดำรงตำแหน่งต่างๆ ทั้งนี้อาจเพราะการเปลี่ยนแปลงขอบเขตอาณาจักรนั้นเป็นเหตุให้ท่านเคาะลีฟะฮ์ มีความจำเป็นต้องหันไปพึ่งบุคคลซึ่งท่านสามารถไว้วางใจจากตระกูลของท่านเอง ท่านเคาะลีฟะฮ์ได้ตั้งมัรวาน บุตรอัลฮากิมลูกพี่ลูกน้องของท่าน จากตระกูลนบีอุมัยยะฮ์ มาเป็นที่ปรึกษาและเลขานุการส่วนตัว ท่านได้ถอดถอนตำแหน่ง เจ้าผู้ครองแคว้นและเจ้าหน้าที่ระดับสูงอื่นๆ ที่มีมาก่อนและแต่งตั้งบุคคลจากตระกูลของท่านเข้าดำรงตำแหน่งแทน เช่น อับดุลลอฮ์ บุตรอุมัร เข้ารับตำแหน่งผู้ว่าการบัสเราะฮ์ วาลิด บุตรอูกบะฮ์ น้องร่วมมารดาของท่านเคาะลีฟะฮ์เป็นผู้ว่าการกูฟะฮ์ อับดุลลอฮ์ บุตรสะอัด ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการอียิปต์ เป็นต้น บุคคลที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่มักได้รับผลประโยชน์ตอบแทนสูง เช่น ได้รับสิทธิครอบครองที่ดินที่เคยเป็นที่ต้องห้ามในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัร ได้ส่วนแบ่งปันจากทรัพย์สินสงคราม และค่าตอบแทนจากทรัพย์สินการคลังของรัฐ ผลประโยชน์เหล่านี้ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่มีความมั่งคั่งแตกต่างอย่างมากกับประชาชนทั่วไป และใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย จนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาไม่พอใจในหมู่เศาะหาบะฮ์และบุคคลอื่นๆ แม้แต่บุคคลในครอบครัว เคาะลีฟะฮ์เองไม่นิยมในตัวของท่านมัรวาน บุตรอัลฮากิม ที่มีนิสัยแข็งกร้าว ผิดกับท่านอูษมาน ส่วนมัรวานก็ไม่ขึ้นชอabinในตัวของท่านอะลีและเศาะหาบะฮ์ท่านอื่นๆ นอกจากนั้นเศาะหาบะฮ์ยังไม่พอใจที่ในระยะหลังท่านเคาะลีฟะฮ์ มักคล้อยตามความคิดเห็นของท่านมัรวาน และการปล่อยให้ผู้ว่าการแคว้นต่างๆ ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยจนเศาะหาบะฮ์ที่อยู่ในมะดีนะฮ์ เช่น ท่านอะลี ชุเบร และฏอลหะฮ์ ถึงกับปลีกตนออกห่างจากเคาะลีฟะฮ์อูษมาน ท่านอับูซุร จากเผ่าฆิฟารีเย์เป็นเศาะหาบะฮ์ที่ใกล้ชิดของท่านนบี คือลย ได้วิจารณ์เคาะลีฟะฮ์อูษมานอย่างรุนแรง จนอับูซุรถูกเนรเทศไปอยู่ที่อิร-รอบาฮะฮ์ ท้องถิ่นทุรกันดารและเสียชีวิตที่นั่น ท่านอะลีได้เคยเสนอแนะให้ท่านอูษมานปลดที่ปรึกษาของท่าน แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง และเป็นเหตุให้ท่านอะลีถูกกล่าวหาจากบรรดาที่ปรึกษาเหล่านั้นว่า เป็นผู้ที่พยายามจะก่อความวุ่นวายขึ้น

5. สาเหตุจากภายนอก

การบ่อนทำลายของอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ ความระส่ำระสายที่ทวีความรุนแรงขึ้นในอาณาจักรอิสลามปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์อูษมาน เป็นโอกาสให้ผู้มุ่งร้ายต่อมุสลิม กระทำการบ่อนทำลาย ผู้นำในการก่อความเสียหาย มีชื่อว่าอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ หรือที่รู้จักกันทั่วไปในนาม

อับดุลอะซีซเซาดอ เดิมบุคคลผู้นับถือศาสนาฮินดูมีถิ่นกำเนิดจากเกาะหะบะฮุ ประเทศเยเมน เพิ่งประกาศรับอิสลามในช่วงสมัยการปกครองของท่านอูษมาน พฤติกรรมของเขาแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า การเข้ารับอิสลามของเขามีวัตถุประสงค์ที่จะบ่อนทำลายศาสนาอิสลามและประชาชาติมุสลิม

นับตั้งแต่ท่านศาสดาสิ้นชีวิตไปมีบุคคลกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า ตำแหน่งผู้นำอาณาจักรอิสลามควรตกทอดแก่สมาชิกครอบครัวของท่านศาสดา ซึ่งอยู่ในตระกูลฮาซิม บุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่งนี้ ได้แก่ท่านอะลี บุตรอับฏอลิบ อยู่ในตระกูลฮาซิม ซึ่งเป็นบุตรเขยของท่านศาสดาด้วย อย่างไรก็ตามเหตุการณ์มิได้เป็นไปตามความประสงค์ของกลุ่มบุคคลดังกล่าวและท่านเคาะลีฟะฮ์อูษมานก็อยู่ในตระกูลอุมัยยะฮ์ประกอบกับอาณาจักรอิสลามภายใต้การปกครองของเคาะลีฟะฮ์อูษมานประสบปัญหาหลายด้าน เพราะฉะนั้นอับดุลลอฮ์ บุตรชาบะฮ์ จึงได้ฉวยโอกาสก่อความวุ่นวายขึ้น โดยอ้างถึงความชอบธรรมของอะลี บุตรอับฏอลิบ ในการครอบครองตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ และความไม่ชอบธรรมของท่านอูษมาน บุตรอัฟฟาน ในการครองตำแหน่งดังกล่าว

อับดุลลอฮ์ บุตรชาบะฮ์ ได้ก่อความวุ่นวาย โดยแพร่ความคิดของตนไปยังเมืองบัสเราะฮ์ และซีเรีย ท่านถูกขับไล่ไปอยู่ในอียิปต์ เขาก็กระทำการต่อไปในอียิปต์ เขาได้รับการสนับสนุนอย่างมาก เขากระจายข่าวออกไปว่าก่อนที่ท่านนบีจะสิ้นใจนั้น ท่านนบีได้สั่งเสียให้ท่านอะลีเป็นผู้สืบทอดอำนาจแทนท่าน หนึ่ง ท่านอะลีเป็นผู้ช่วยที่มีความใกล้ชิดกับท่านนบีเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับที่นบีฮารูน ใกล้ชิดกับท่านนบีมูซา อะลียฮิสสะลาม ฉะนั้นท่านอะลีจึงเป็นผู้ที่ชอบธรรมเพียงท่านเดียวในการสืบทอดอำนาจต่อจากท่านนบี อับดุลลอฮ์ บุตรชาบะฮ์ ยังได้เผยแพร่ความคิดและอคติที่ก่อความระส่ำระสายอื่นๆ อีกเป็นอันมาก เขาได้เผยแพร่ความคิดเรื่องรอจอะฮ์ (การกลับคืนมา) โดยกล่าวว่านบีมูฮัมมัดจะต้องกลับมายังโลกอีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกับท่านนบีอิซา เขาได้แต่งหะดีษปลอมขึ้นมากมาย และเขียนหนังสือเวียน โดยแอบอ้างชื่อของบรรดาเคาะหะบะฮ์ เขายังได้สร้างภาพลักษณ์ให้คนทั่วไปเห็นว่า พวกของตานั้นเป็นผู้รับใช้อัลลอฮ์ ที่มีความซื่อสัตย์และความบริสุทธิ์ใจ แต่เคาะลีฟะฮ์อูษมานและบรรดาผู้ใกล้ชิดมีความเสื่อมเสีย เขาออกหน้าสนับสนุนอบูซุร และอ้างว่าอะลี ฏอลหะฮ์ และซุบัยร สนับสนุนการต่อสู้ของตน ในที่สุดก็ยุยงให้เกิดความคิดว่าอาณาจักรอิสลามกำลังตกอยู่ในสภาพระส่ำระสาย และประชาชนต่างๆ ต้องการให้เปลี่ยนเคาะลีฟะฮ์

การเสียชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อูษมาน

เหตุการณ์ความวุ่นวายความแตกแยกต่างๆ ในปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์อูษมานได้ทวีความรุนแรงขึ้น จนในที่สุดท่านเคาะลีฟะฮ์ถูกลอบสังหาร นอกจากเหตุการณ์ระส่ำระสายอื่นๆ แล้ว

เหตุการณ์ความตึงเครียดในอาณาจักรอิสลามในสมัยนี้ได้แก่ การเกิดกลุ่มก่อการกบฏ ในระยะต้นของความระส่ำระสาย ท่านเคาะลีฟะฮ์ ได้เรียกประชุมปรึกษาหารือกับผู้ปกครองแคว้นต่างๆ ในปี ฮ.ศ. 34 ผู้ครองแคว้นบางท่านเสนอให้เคาะลีฟะฮ์ใช้วิธีการปราบกบฏอย่างรุนแรง

มูอาวีเยฮ์ผู้กุมอำนาจสูงสุดเหนือดินแดนที่ยึดครองมีความจำนงที่จะส่งกองทัพอันเข้มแข็ง จากซีเรียไปปราบ แต่เคาะลีฟะฮ์ ไม่ยอมรับวิธีการรุนแรงอันจะก่อให้เกิดการนองเลือดในแผ่นดินมะดีนะฮ์ และมักกะฮ์ ในที่สุดฝ่ายกบฏก็ได้กำเริบ กลุ่มกบฏประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ที่อียิปต์ภายใต้การนำของมุหัมมัด บุตรอบูบักร์ ที่กูฟะฮ์ภายใต้การนำของซัยด์ บุตรเซอาล อัล-อับดี และที่บัสเราะฮ์ภายใต้การนำของสุกัยม บุตรยะนาละฮ์ อัล-อับดี กลุ่มกบฏเหล่านี้ไม่พอใจการบริหารงานของท่านเคาะลีฟะฮ์ และต้องการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ ให้ท่านปลดมัรวาน บุตรอัลฮากีม ออกจากตำแหน่ง กับให้เปลี่ยนเจ้าผู้ครองแคว้นเดิมเป็นเศาะหาบะฮ์ทั้ง 3 ท่านคือที่อียิปต์เป็นท่านอะลี ที่กูฟะฮ์เป็นซุเบร และที่บัสเราะฮ์เป็นท่านฏอลหะฮ์ แรงกดดันและการต่อรองจากฝ่ายกบฏเป็นผลให้ท่านเคาะลีฟะฮ์ยินยอมผ่อนปรนแสดงคำรับรองที่มัสญิดนะบะวี้อย่างตามคำแนะนำของท่านอะลีท่ามกลางประชาชนเป็นจำนวนมาก ท่านยอมเลิกรับฟังแนะนำจากมัรวาน ส่วนเรื่องการเปลี่ยนแปลงเจ้าผู้ครองแคว้นนั้น เศาะหาบะฮ์ทั้งสามได้ปฏิเสธที่จะเข้ารับตำแหน่งผู้ครองแคว้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าท่านอะลีปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งเจ้าผู้ครองอียิปต์ แต่เคาะลีฟะฮ์ก็ขอร้อง ให้หัวหน้ากลุ่มกบฏ คือ มุหัมมัด บุตรอบูบักร์เข้ารับตำแหน่งแทน अबดุลลอฮ์ บุตรสะอัด การผ่อนปรนของเคาะลีฟะฮ์ เป็นที่ยอมรับของฝ่ายกบฏ และยินดีเดินทางกลับ แต่กรณีการเปลี่ยนเจ้าผู้ครองอียิปต์ได้กลายเป็นฉนวนส่ววิกฤตในที่สุด พร้อมคณะผู้ก่อการจากทางอียิปต์ ท่านเคาะลีฟะฮ์ ได้ส่งคณะบุคคลที่ประกอบด้วยชาวมุฮาญิรีน และชาวอันศอร. ไปเป็นพยาน และทูลเจรจาให้เกิดการเปลี่ยนตำแหน่งเจ้าผู้ครองแคว้นกับท่าน अबดุลลอฮ์ บุตรสะอัด โดยสันติ แต่ขณะเดินทางกลับสู่อียิปต์ คณะเดินทางได้พบกับ अबดุลลอฮ์ บุตรเซอาลซึ่งขึ้นสู่อำนาจมาเป็นอูฐของเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งชวนให้สงสัยว่าเป็นผู้นำศาสน์ของเคาะลีฟะฮ์ เมื่อบุคคลผู้นั้นถูกขัดขวางและตรวจค้นก็พบสาส์นฉบับหนึ่ง ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้เข้าใจว่าเป็นสาส์นของเคาะลีฟะฮ์ ส่งไปยังท่าน अबดุลลอฮ์ บุตรสะอัด ในสาส์นบอกให้สังหารหัวหน้ากบฏมุหัมมัด บุตรอบูบักร์ ทันทีที่ไปถึงเรื่องนี้เป็นเหตุให้คณะกบฏโกรธแค้นเคาะลีฟะฮ์ เพราะเข้าใจว่าท่านบิดพริ้ว และกระทำการอันรุนแรง เพราะฉะนั้นคณะผู้ก่อการจึงได้เดินทางกลับสู่มะดีนะฮ์ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ ซึ่งเคาะลีฟะฮ์ก็ได้ปฏิเสธอย่างหนักแน่นว่าท่านมิได้เป็นผู้เขียน และไม่มีวาทะสนทนาเช่นนั้น อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ตึงเครียดนี้มิได้คลี่คลายแต่กลับเลวร้ายลง ขณะนั้นเป็นช่วงฤดูการหัจญ์ คณะผู้ก่อการบังคับให้ท่านอุษมานสละตำแหน่ง และมอบมัรวานให้แก่พวกตน ต่อมาบ้านของเคาะลีฟะฮ์ได้ถูกล้อม ผู้คนจากบัสเราะฮ์ และกูฟะฮ์ก็ได้ปรากฏตัว ท่านเคาะลีฟะฮ์ได้ส่งทูตหลายคนออกไป

ส่งข่าวยังผู้ครองแคว้นต่างๆ ในระยะแรกประมาณ 30 วันของเหตุการณ์ ท่านเคาะลีฟะฮ์ยังสามารถออกจากบ้านไปทำหน้าที่อิมาม นำละหมาด ทำกิจกรรมอื่นๆ และเจรจาร่วมกับฝ่ายผู้ก่อการ โดยมีท่านอะลีเป็นผู้ประสานสร้างความออมชอมระหว่างสองฝ่าย อย่างไรก็ตามต่อมาได้มีการขัดแย้งระหว่างท่านอุษมานและฝ่ายกบฏจนถึงกับท่านถูกทำร้ายสาหัสและต้องรักษาตัวอยู่ในบ้าน และถูกปิดล้อมกักกันอย่างเข้มงวด ในเหตุการณ์ที่ตึงเครียดนั้นผู้คนจำนวนมากขอร้องให้ท่านอะลีปฏิบัติหน้าที่อิมามแทนท่านเคาะลีฟะฮ์ แต่ท่านอะลีปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าท่านเคาะลีฟะฮ์ยังอยู่ในตำแหน่ง ท่านเพียงแต่ขอให้ฝ่ายก่อการปล่อยตัวเคาะลีฟะฮ์ เพื่อไปทำหน้าที่นี้ และขออนุญาตเคาะลีฟะฮ์ดำเนินการกับผู้ก่อการ แต่ท่านเคาะลีฟะฮ์คัดค้าน เพื่อมิให้เกิดการนองเลือด และท่านเคาะลีฟะฮ์ยังปฏิเสธข้อเสนอของมูอาวิยะฮ์ลูกพี่ลูกน้องท่าน ที่เสนอให้ท่านเคาะลีฟะฮ์ย้ายไปอยู่ที่ซีเรียหรือมักกะฮ์และรับรองกองกำลังของท่านไปพิทักษ์บ้านของเคาะลีฟะฮ์ เวลาที่ยังผ่านไปผู้คนก็ยังพากันหลั่งไหลจากทุกสารทิศเข้าสู่มักกะฮ์และมะดีนะฮ์ ฝ่ายกบฏเกรงว่าฝ่ายช่วยเหลือเคาะลีฟะฮ์จะเดินทางไปถึงจึงพากันเข้าบ้านเคาะลีฟะฮ์ รุมสังหารท่านสิ้นชีวิต ขณะกำลังถือศีลอด และอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน ฉบับของท่าน เหตุการณ์นี้เกิดในค่ำคืนวันที่ 18 ชุลหิจญะฮ์ ฮ.ศ. 35 (20 พฤษภาคม ค.ศ. 656) ขณะที่ท่านเคาะลีฟะฮ์อุษมานมีอายุได้ 82 ปี ในวันที่ 3 ของการสิ้นชีวิต ศพของท่านก็ถูกนำไปฝังไว้ในสถานที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าสุสานบาเกอ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากมะกะอมท่านนบีฯ อับูบักร์ และอุมร์

สรุป

การปกครองสมัยเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อยู่ในช่วงที่อาณาจักรอิสลามขยายดินแดนอย่างไพศาลครอบคลุมเอเชียไมเนอร์ (ตุรกีในปัจจุบัน) ฆอบริสถาน อัฟกานิสถาน ไชปรัส เกาะโรดส์ ดูนีเซีย มอรอคโค ซูดาน และอิสลามยังขยายไปสู่ประเทศจีน อาณาจักรอิสลามได้เริ่มมีกองทัพเรือเป็นครั้งแรกในทะเลเมดิเตอร์เรเนียนสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างรากฐานของอิสลามให้มีเอกภาพและความมั่นคงในปัจจุบัน คือ การจารีกอัล-กุรอาน อย่างสมบูรณ์เป็นต้นฉบับ คัมภีร์ อัล-กุรอาน ซึ่งได้กระจายไปยังดินแดนต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันเป็น อัล-กุรอาน ฉบับมาตรฐานสากล

ความเจริญของอาณาจักรอิสลามในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุษมานมีรากฐานมาจากสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อย่างไรก็ตามอาณาจักรอิสลามที่แผ่ขยายออกอย่างกว้างขวางได้ครอบคลุมดินแดน และกลุ่มชนที่หลากหลายเกิดปัญหาซับซ้อนความขัดแย้งที่เคยมีและที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ประกอบกับอุปนิสัยอ่อนโยน เกื้อเฟื้อเผื่อแผ่และประนีประนอม มีผลสำคัญให้เคาะลีฟะฮ์แก้ปัญหาด้วย การพึงเรือญาติในการปกครอง และตัดสินใจปัญหาที่ไม่เด็ดขาด ซึ่งแม้มีวัตถุประสงค์จะป้องกันความรุนแรงในหมู่ชน แต่ก็ให้เกิดข้อโต้แย้ง และมีคนไม่พอใจ จนนำไปสู่วิกฤต ถึงกับเป็นเหตุให้ท่านต้องสิ้นชีวิตลง

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรบรรยายเรื่อง “บุคลิกภาพของเคาะลีฟะฮ์อุมมาน บุตรอัฟฟาน
2. ให้นักเรียนเขียนรายงานเกี่ยวกับการจัดทำต้นฉบับ อัล-กูราน สมัยเคาะลีฟะฮ์อุมมาน

คำถามท้ายบท

1. เคาะลีฟะฮ์อุมมานได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์โดยวิธีใด อธิบาย
2. นโยบายในการปกครอง เคาะลีฟะฮ์อุมมานมีสาระสำคัญและเหตุผลอย่างไร
3. จงอธิบายการขยายดินแดนในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมมาน
4. ฟิตนะฮ์คืออะไร และฟิตนะฮ์มีผลต่อการปกครองสมัยอุมมานอย่างไร
5. ในความเห็นของท่านผู้ปกครองประชาชนมีหลายกลุ่มแต่มีความแตกต่างกันมี ปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และผู้ปกครองที่เหมาะสมควรมีคุณสมบัติอย่างไร จงอธิบาย

ชีวประวัติและผลงานของเคาะลีฟะฮฺอะลี

ประวัติและคุณสมบัติ

ท่านอะลีเกิดในปี ค.ศ. 602 มีชื่อเต็มว่า อะลี บุตรอบูฏอลิบ บุตรอับดุลมุฏฏอลิบ บุตรฮาซิม เผ่ากูร็อยซฺ มารดาชื่อฟาฏิมะฮฺ ท่านเป็นที่รู้จักในอีกนามว่า อับูหะซัน (บิดาของหะซัน) ท่านอะลีเป็นทั้งลูกพี่ลูกน้อง บุตรบุญธรรมและบุตรเขยของท่านนบีมุหัมมัด คือลย ท่านแต่งงานกับนางฟาฏิมะฮฺ บุตรีท่านนบี หลังจากอพยพไปสู่มะดีนะฮฺ ท่านอะลีเป็นเด็กชายคนแรกที่เข้ารับอิสลาม และช่วยในการประกาศอิสลามและต่อสู้เคียงข้างท่านนบีตลอดระยะเวลาการประกาศศาสนาของท่าน

ท่านอะลีมีคุณสมบัติดีเด่นในเรื่องความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความเป็นปราชญ์ ท่านอะลีพร้อมเสมอที่จะยอมตายแทนท่านนบี ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ท่านอะลีจะเข้าร่วมสงครามกับท่านนบีทุกครั้ง มีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น คือสงครามตะบูกท่านอะลีมิได้เข้าร่วม เพราะครั้งนั้นท่านอะลีได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้านครมะดีนะฮฺ และท่านเคยเป็นทูตคนบี คือลย ไปยังเยเมน ท่านอะลีเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดมาตั้งแต่เยาว์ มีความสามารถสูงในด้านอักษรศาสตร์ การพูดและศาสนา มีความแตกฉานในเรื่องไวยากรณ์อาหรับ และมีความเชี่ยวชาญในศาสนบัญญัติ ของอิสลามและความหมายของคัมภีร์อัล-กุรอาน อย่างดีเยี่ยม นอกจากนั้นท่านอะลียังเลื่องชื่อในด้านความซื่อสัตย์ และความบริสุทธิ์ใจในการกระทำทุกอย่าง และเป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างง่าย ๆ ใช้ชีวิตเยี่ยงสามัญชนไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทรัพย์สินและเงินทอง หรือความฟุ้งเฟ้อทางโลก ท่านอะลีเป็นเคาะลีฟะฮฺผู้ทรงธรรมท่านหนึ่ง

การดำรงตำแหน่ง

หลังการเกิดการฆาตกรรมท่านอุษมานได้ 5 วัน ภาพโศกนาฏกรรม และความหวาดกลัวต่อกลุ่มกบฏก็คลี่คลายลง ในขณะนั้นมะดีนะฮฺยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของพวกกบฏ ที่มีผู้นำชื่ออัลฆอฟีกกี บุตรฮับซาเริ่มดำเนินการสรรหาเคาะลีฟะฮฺคนใหม่ผู้ที่เขาสามารถติดต่อหาพบได้ในขณะนั้นคือ สะอัด บุตรอบูวักกอศ ฏอลหะฮฺ บุตรอุมัยยุดลอฮฺ และ อับดุลลอฮฺ บุตรอุมัร แต่ท่านเหล่านั้นต่างก็ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ บางคนก็คิดว่าตนมีความสามารถในการเป็นผู้นำดีกว่าอะลี ครั้นต่อมาเมื่อพวกก่อการกบฏ สามารถติดต่อกับอะลีได้ ท่านอะลียก็ปฏิเสธอีกเช่นเดียวกัน ท่านเลือกที่จะเป็นที่ปรึกษา (อัลวาซีย) อย่างไรก็ตามเนื่องจากในยามคับขันเช่นนั้น ไม่มีเศาะหาบะฮฺท่านใดยอมรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ ประกอบกับท่านอะลีเคยมีบทบาทสำคัญในการประสานงานเพื่อคลี่คลายความตึงเครียดระหว่างฝ่ายก่อการกบฏกับเคาะลีฟะฮฺอุษมาน และผู้นำฝ่ายกบฏคือ มาลิก บุตรอัล-ฮาริชซึ่งกุมอำนาจในมะดีนะฮฺ ได้กดดันโดยการให้สัตยาบันยกท่านอะลีเข้าดำรงตำแหน่ง อีกทั้งเศาะหาบะฮฺอาวุโสหลายท่าน เช่น ท่านฏอลหะฮฺ และอิช-ซุเบรกีได้ให้คำสัตยาบันยอมรับท่านอะลี ท่านอะลิจึงยอมรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในปี ฮ.ศ. 35 หรือปี ค.ศ. 656

นโยบาย

ในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ท่านอะลี ได้แถลงนโยบายการปกครองที่มีสัจฉริยะ-บาวี นครมะดีนะฮ์ ท่านกล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ประทานคัมภีร์เล่มหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องนำทางแก่พวกเรา ในนั้นได้แจ้งทางที่ดีและทางที่ชั่ว เพราะฉะนั้นจงรับแต่สิ่งที่ดีและละทิ้งสิ่งที่ชั่ว พี่น้องทั้งหลาย เราจงยำเกรงต่ออัลลอฮ์ เพื่อสร้างสังคมและรัฐของเรา เราทั้งหมดต่างก็มีความรับผิดชอบในสิ่งเล็กๆ น้อยๆ จนถึงปัญหาที่ดินและสัตว์ เพราะฉะนั้นจงรักภักดีต่ออัลลอฮ์ และอย่าทรยศปฏิบัติในหนทางที่ชอบที่ควรและละทิ้งในสิ่งที่ชั่ว”

ผลงานของเคาะลีฟะฮ์อะลี

การเสริมสร้างความสามัคคีภายในอาณาจักร ระหว่างมุสลิมกลุ่มต่าง ๆ นับเป็นภารกิจที่สำคัญของเคาะลีฟะฮ์อะลี การฆาตกรรมเคาะลีฟะฮ์อุษมาน เป็นปมปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดความร้าวฉานในหมู่มุสลิม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่เคาะลีฟะฮ์ ผู้เสียชีวิต และการสิ้นชีวิตของท่านอุษมานเป็นเหตุให้เกิดกลุ่มบุคคลที่ขัดแย้งกันสองฝ่ายใหญ่ ๆ ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายเคาะลีฟะฮ์และคณะผู้ก่อการกบฏ อีกฝ่ายหนึ่งคือนางอาอีชะฮ์และมูอาวีเยฮ์ อยู่ในตระกูลอุมัยยะฮ์ ซึ่งเป็นตระกูลของท่านอุษมาน ฝ่ายของนางอาอีชะฮ์ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นๆ แล้ว ภายหลังยังได้รับการสนับสนุนจากฏอลหะฮ์และอัซ-ซุเบร ซึ่งเคยได้รับการขอร้องจากท่านอะลีเพื่อช่วยในการบริหารการปกครองในมะดีนะฮ์ แต่ได้ปลีกตนออกไป บุคคลฝ่ายนี้ต้องการให้เคาะลีฟะฮ์อะลีรับผิดชอบนำตัวฆาตกรรมมาลงโทษ เพื่อความเป็นธรรมแก่เคาะลีฟะฮ์อุษมาน และไม่พอใจต่อการเข้าดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ด้วยเหตุผลว่าเป็นการสมยอมกับฝ่ายกบฏและการให้สัตยาบันต่อการดำรงตำแหน่ง ทั้งหมดเป็นไป เพราะฝ่ายกบฏบีบบังคับความขัดแย้งได้เกิดขึ้นลุกลามจนเกิดเป็นสงครามถึง 2 ครั้ง คือ สงครามอัล-ญะมัล (สงครามอุฐ) และสงครามชิฟฟีน

สงครามอุฐ (อัล-ญะมัล)

สงคราม สงครามอุฐ เกิดขึ้นใน ฮ.ศ. 36 (ค.ศ. 656) ที่ซานเมือง บัสเราะฮ์ ผู้นำทัพฝ่ายหนึ่งได้แก่นางอาอีชะฮ์ นางได้ทราบข่าวฆาตกรรมเคาะลีฟะฮ์อุษมาน ที่อัสซารอฟ ขณะเดินทางกลับหลังเสร็จพิธีหัจญ์ที่มักกะฮ์ เมื่อทราบข่าวก็ประสงค์จะชำระเรื่องนี้ ให้แก่ท่านเคาะลีฟะฮ์ นางเดินทางกลับสู่มักกะฮ์รวบรวมกำลังคน โดยได้รับการสนับสนุนจากยะอละ อติตเจ้าผู้ครองยะมัน อับดุลลอฮ์ บุตรอุมัรจากบัสเราะฮ์ และมูอาวีเยฮ์ บุตรอบูซุฟยาน กับชาวตระกูลอุมัยยะฮ์อื่นๆ ได้ที่ตามัสกัส จากมักกะฮ์ นางใช้อุฐเป็นพาหนะนำกำลังมุ่งสู่บัสเราะฮ์ และได้รับกำลังสนับสนุน

ส่วนหนึ่งจากทางบัสเราะฮฺ กำลังพลของฝ่ายอาฮิชะฮฺมีทั้งสิ้นประมาณ 30,000 คน อีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายเคาะลีฟะฮฺอะลี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบุคคลสำคัญหลายคน รวมทั้งมุหัมมัด บุตรอบูบักร์ ท่านหะซัน บุตรของเคาะลีฟะฮฺเอง ในฝ่ายท่านอะลีนั้นได้มีบุคคลที่ก่อปัญหาต่างๆ ในสังคมมุสลิมรวมอยู่ด้วยได้แก่ อับดุลลอฮฺ บุตรฮาบะฮฺ มัรวาน บุตรอัลฮากิม และมาลิก อัล-อัซดาร์ ผู้เคยร่วมในการฆาตกรรมท่านเคาะลีฟะฮฺอุษมาน กำลังทั้งหมดของท่านอะลีนีมีประมาณ 20,000 - 26,000 คน ฝ่ายท่านอะลีได้เคลื่อนกำลังจากมะดีนะฮฺ ไปเผชิญกับทัพทางฝ่ายอาฮิชะฮฺที่ราบแห่งหนึ่งของเมืองบัสเราะฮฺ ที่นั่นท่านอะลีได้รับการสนับสนุนจากบัสเราะฮฺส่วนหนึ่ง ฝ่ายอาฮิชะฮฺมุ่งเผชิญหน้ากับท่านอะลี เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในกรณีสังหารเคาะลีฟะฮฺอุษมาน โดยให้ท่านอะลีเป็นผู้รับผิดชอบ ฝ่ายท่านอะลียกประสงค์เดินทางไปคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น การเดินทางไปเผชิญหน้ากันนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับการหักท้วงจากผู้เกี่ยวข้อง เนื่องจากไม่ประสงค์ให้เกิดการชนฆ่ากันระหว่างมุสลิมและระหว่างเครือญาติ ในวันที่นางอาฮิชะฮฺออกเดินทางมุ่งสู่บัสเราะฮฺนั้น ผู้คนพากันร้องไห้ด้วยความโศกเศร้า วันนั้นได้ชื่อว่าเยาเมนนาศิบ (วันกรรแสง) เมื่อเกิดการเผชิญหน้ากันที่บัสเราะฮฺทั้งสองฝ่ายแสดงเจตนาที่จะคลี่คลายปัญหาโดยสันติ ท่านอะลีได้ส่งทูตไปเจรจาและประสพผลสำเร็จ โดยอาฮิชะฮฺพอใจที่ได้ทราบว่าท่านอะลีประสงค์จะลงโทษคณะบุคคลที่สมคบกันสังหารท่านเคาะลีฟะฮฺอุษมาน การนองเลือดไม่เกิดขึ้น สองฝ่ายประสงค์จะค้ำแรมที่จุดเผชิญหน้าแล้วแยกย้ายกลับไปมักกะฮฺ และมะดีนะฮฺ อย่างไรก็ตามได้มีบุคคลที่มุ่งร้ายต่อมุสลิมคือ อับดุลลอฮฺ บุตรฮาบะฮฺ ได้จุดชนวนการชนฆ่า โดยฉวยโอกาสโจมตีกองกำลังของฝ่ายอาฮิชะฮฺยามเที่ยงคืนขณะที่ทุกคนกำลังนอนหลับ เป็นเหตุให้เกิดการตอบโต้ จนการต่อสู้ได้ลุกลาม นางอาฮิชะฮฺและท่านอะลีได้พยายามหยุดยั้งการต่อสู้อย่างหนัก แต่ไร้ผล การชนฆ่ากันได้ยืดเยื้อไปเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ยังผลให้กำลังทั้งสองฝ่ายต้องล้มตายลงประมาณฝ่ายละ 5,000 คน ในเหตุการณ์ครั้งนี้ท่านอัชชูเบรตต้องเสียชีวิตลง นางอาฮิชะฮฺพลอดภัย เนื่องจากไม่มีผู้ใดประสงค์จะฆ่านาง เพียงแต่ยิงธนูล้มอูฐของนาง เป็นเหตุให้อูฐล้มลง และนางพลัดตกได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย ซึ่งท่านอะลีได้ปกป้องนางโดยสั่งให้มุหัมมัด บุตรอบูบักร์ น้องชายของนางเองได้ประคองนางไว้ และสงครามก็ยุติด้วยความเสียใจของทั้งสองฝ่าย นางอาฮิชะฮฺพำนักอยู่ในเมืองบัสเราะฮฺ ช่วงเวลาหนึ่งที่บ้านของอับดุลลอฮฺ บุตรคอสลาฟ นางถูกส่งกลับมักกะฮฺในต้นเดือน ระอญับ ฮ.ศ.36 ต่อมาหลังจากประกอบพิธีหัจญ์ในปีเดียวกันนั้นนางเดินทางกลับสู่มะดีนะฮฺ

สงครามชิฟีน

สงครามนี้เกิดขึ้นใน ฮ.ศ. 37 หลังสงครามอูฐ เป็นการเผชิญระหว่างฝ่ายเคาะลีฟะฮฺอะลี กับท่านมูอาวียะฮฺ ภายหลังสงครามอูฐแล้วการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺของท่านอะลีนีมีความชัดเจน อย่างไรก็ตามท่านเคาะลีฟะฮฺ มิได้ใช้มะดีนะฮฺเป็นเมืองหลวงต่อไป ท่านย้าย

เมืองหลวงไปกูปะฮู ท่านได้ส่งสาส์นไปถึงมูอาวียะฮูที่ซีเรียเพื่อให้สัตยาบัน (บัยอะฮฺ)ยอมรับการปกครองของท่าน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของอาณาจักรอิสลาม แต่มูอาวียะฮฺปฏิเสธหนึ่งร้อยการแข็งข้อของมูอาวียะฮฺได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้แล้ว เนื่องจากเคาะลีฟะฮฺอะลีได้ปลดเจ้าผู้ครองแคว้นต่างๆ ที่ท่านอุษมานเป็นผู้แต่งตั้งซึ่งส่วนมากอยู่ในตระกูลอุมัยยะฮฺ และประพฤติดนไม่เหมาะสมในขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง นอกจากนั้นมูอาวียะฮฺยังได้ประกาศตนเป็นหัวหน้าของปวงชนมุสลิม (อะมีรุลมุอมีนีน) เพราะฉะนั้นท่านเคาะลีฟะฮฺอะลีจึงจำเป็นต้องปราบปราม เป็นเหตุให้เกิดศึกภายในระหว่างมุสลิมและเครือญาติด้วยกันเองอีกครั้งหนึ่ง ฝ่ายมูอาวียะฮฺเคลื่อนกำลังเข้าสู่กูปะฮู ฝ่ายเคาะลีฟะฮฺอะลีเคลื่อนกำลังสู่ดามัสกัส กองทัพสองฝ่ายได้เผชิญหน้ากันที่ซีฟฟิน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอันบาร์ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำยูเฟรติส ฝ่ายเคาะลีฟะฮฺอะลิกำลังเพียง 40,000 คน ขณะที่ฝ่ายมูอาวียะฮฺมีกำลังพลถึง 80,000 คน

เมื่อการรบได้ดำเนินไปเป็นเวลา 10 วัน และฝ่ายมูอาวียะฮฺเกือบพ่ายแพ้จึงได้อาศัยกลอุบายท่านอัมรฺ บุตรอัล-ลาศ แปรเปลี่ยนสถานการณ์เป็นฝ่ายชนะในที่สุด โดยอัมรฺ บุตรอัล-ลาศเสนอให้กองทัพมูอาวียะฮฺ ชูอัล-กูรอานที่ปลายหอกเพื่อเป็นสัญญาณการยุติสงคราม และนำไปสู่การเจรจา ฝ่ายท่านอะลีหลงกลผลักดันให้ท่านซึ่งไม่ประสงค์จะยุติสงครามในขณะนั้น ต้องยอมรับเป็นเหตุให้เกิดการเจรจาเพื่อหาข้อยุติโดยสันติวิธี ซึ่งเรียกว่า มัจญลีสตะฮกีม เหตุการณ์เกิดขึ้นที่เดมาตุลญันดัล ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของดามัสกัส ในการเจรจามูอาวียะฮฺตั้งท่านอบูมุซา อัล-อัซหะรีเป็นตัวแทน โดยมีผู้สังเกตการณ์ฝ่ายละ 400 คน การเจรจามีข้อยุติว่าทั้งท่านอะลีและมูอาวียะฮฺ หลุดพ้นจากตำแหน่ง แต่ท่านอัมรฺได้ฉวยโอกาสประกาศแต่งตั้งมูอาวียะฮฺขึ้นเป็นเคาะลีฟะฮฺ

การปรับปรุงการบริหาร ท่านเคาะลีฟะฮฺอะลีมุ่งปรับปรุงการบริหารให้เป็นไปตามบัญญัติของอัล-กูรอานและสร้างเอกภาพให้แก่อาณาจักรอิสลาม มูลเหตุให้มีการปรับปรุงนั้นมาจากการขาดความรับผิดชอบและการใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือย อันนำไปสู่ความวุ่นวาย(ฟิตนะฮฺ)ของผู้ครองแคว้นและเจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งในสมัยเคาะลีฟะฮฺอุษมาน ท่านอะลีได้สั่งปลดผู้ครองแคว้นเหล่านั้น อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับการขัดขืนอย่างสำคัญจากมูอาวียะฮฺ บุตรอบูซุฟยาน ซึ่งมีกำลังพลที่เข้มแข็ง มีอำนาจอิทธิพลแผ่คลุมเขตปกครองกว้างใหญ่ ผู้ครองแคว้นที่ท่านอะลีส่งไปใหม่ถูกขัดขวางมิให้เข้าไปครองตำแหน่งในดินแดนเหล่านี้ ที่เข้าไปได้ก็ตกอยู่ในเงื้อมมือที่อดีตผู้ครองแคว้นเหล่านั้นตั้งขึ้น นอกจากความพยายามเปลี่ยนผู้ปกครองแคว้นแล้วท่านอะลียังได้สร้างความเป็นธรรมโดยการยึดที่ดินคืนจากบรรดาผู้ครองแคว้น เจ้าหน้าที่และเครือญาติที่ท่านอุษมานเคยให้สิทธิ รวมทั้งทรัพย์สินที่ใครก็ตามได้รับจากท่านอุษมานให้ส่งคืนการคลังของรัฐ การปรับปรุงการบริหารเช่นนี้เป็นธรรมดาอยู่เองที่ทำให้ผู้เสียประโยชน์ไม่พอใจ และต่อต้านแต่ภารกิจนี้เป็นสิ่งจำเป็นต้องกระทำโดยไม่มีทางเลือก เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของอิสลาม

การเสียชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อะลี

เคาะลีฟะฮ์อะลีต้องเสียชีวิตลง เนื่องจากการกระทำของบุคคลที่เคยสนับสนุนตนเอง แต่ตีตนออกห่าง ภายหลังจากที่ท่านอะลี เสียชีวิตแก่ฝ่ายมูอาวียะฮ์ ในการปะทะกันที่เดามาตุลญันดัลในสงครามชิฟฟิน บุคคลกลุ่มนี้เรียกว่า เคาะวาริจญ์ (กลุ่มที่ตีจาก) บุคคลกลุ่มนี้เคยสนับสนุนท่านเคาะลีฟะฮ์อะลีและเห็นว่าท่านเป็นผู้ดำรงตำแหน่งโดยชอบธรรมแห่งอาณาจักรอิสลามเพียงผู้เดียว การยอมผ่อนปรนของท่านอะลีต่อฝ่ายมูอาวียะฮ์จนต้องสูญเสียตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ไปเป็นความผิดอย่างใหญ่หลวง เพราะฉะนั้นบุคคลเหล่านั้น จึงในวันที่ 17 รอมฎอน ฮ.ศ. 40 บุคคลกลุ่มนี้ได้วางแผนสังหารเคาะลีฟะฮ์อะลีที่กูฟะฮ์ มูอาวียะฮ์ที่ดามัสกัส และอัมรฺ บุตรอัล-อาศ ที่อียิปต์ การดำเนินการตามแผนสังหาร ในสองกรณีหลังไม่บรรลุผลสำเร็จ และผู้ปฏิบัติการแผนสังหารถูกจับได้และถูกประหาร แต่ในกรณีแรกท่านอะลีถูกสังหารในระหว่างเดินทางและเชิญชวนชาวมุสลิมไป ละหมาดศุบหฺที่มัสญิดด้วยดาบอาบยาพิษของอิบน์ มุลยิมฆาดกร เหตุการณ์นี้เกิดในปี ฮ.ศ. 41 (ค.ศ. 661)

กิจกรรมเสนอแนะ

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายหัวข้อต่อไปนี้
 - 1.1 บทบาทของเคาะลีฟะฮ์อะลีในสมัยรَسُولุลลอฮ์ และสมัยเคาะลีฟะฮ์อะฮ์มาน
 - 1.2 เหตุการณ์ก่อนการแต่งตั้งเคาะลีฟะฮ์อะลี
 - 1.3 สาเหตุและผลกระทบของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี
2. นักเรียนเขียนรายงานหัวข้อ “วิธีการแก้ปัญหาการปกครองของรัฐอิสลามสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี
3. นักเรียนจัดทำแผนที่แสดงเขตการปกครองอาณาจักรอิสลามสมัยท่านเคาะลีฟะฮ์อะลีที่ประกอบด้วย กูฟะฮ์และเขตอำนาจของมูอาวียะฮ์กับอัมรฺ บุตรอัล-อาศ
4. นักเรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสงครามและวิธีการยุติสงครามในสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี
5. นักเรียนค้นคว้าทำรายงานถึงเหตุผลการย้ายเมืองหลวงในสมัยท่านเคาะลีฟะฮ์อะลีจากมะดีนะฮ์ไปกูฟะฮ์
6. นักเรียนเชิญวิทยากรบรรยายหรืออภิปรายเรื่อง “บทเรียนจากอิสลามกับปัญหาสังคมมุสลิมในสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี”

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายสาระสำคัญของนโยบายการปกครองของเคาะลีฟะฮ์อะลี
2. บุคคลต่อไปนี้มีบทบาท ในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลีอย่างไร จงอธิบาย พอสังเขป
 - 2.1 ฏอลหะฮ์ และอัซซุเบร
 - 2.2 อับดุลลอฮ์ บุตรอับบาส
 - 2.3 มุอาวีเยฮ์
 - 2.4 อาอีชะฮ์
3. คำต่อไปนี้หมายความว่าอย่างไร
 - 3.1 บัยอะฮ์
 - 3.2 มัจญ์ลีสตะฮ์กิม
 - 3.3 เยามุนนาฮีบ (วันกรรแสง)
 - 3.4 นบีฮาซิม
 - 3.5 อัลวาซิริ
 - 3.6 เคาะวาริจญ์
4. ในความเห็นของนักเรียนอะไรคือมูลเหตุ ของปัญหาความขัดแย้งในสังคมมุสลิมจนนำไปสู่การล่มสลายของยุคการปกครองเคาะลีฟะฮ์ ผู้ทรงธรรมทั้ง 4 และปัญหาที่เกิดขึ้นมีความขัดแย้งกับคำสอนของอิสลามอย่างไร จงอธิบาย

กำเนิดและแนวความคิดกลุ่มชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. วิเคราะห์ความหมายและสาเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มชีอะฮ์ และเคาะวาริจญ์ได้
2. อธิบายแนวความคิดของกลุ่มชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์ได้
3. วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากกลุ่มชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์ได้

ชีอะฮ์

คำว่า “ชีอะฮ์” เป็นภาษาอาหรับแปลว่าพรรคพวก ผู้ติดตาม ผู้สนับสนุน ผู้ช่วยเหลือ หมายถึงพรรคพวกหรือกลุ่มคนที่สนับสนุนท่านอะลี บุตรอบูฏอลิบ ซึ่งเป็นทั้งลูกพี่ลูกน้อง บุตรเขย เศาะหาบะฮ์ของท่านศาสดา และเป็นคูลาฟาอูรรอซิดีนคนสุดท้าย กลุ่มคนที่สนับสนุนท่านอะลีและลูกหลานของท่านอะลีที่เรียกกันว่า “อะฮ์ลุลบัยตุ” (สมาชิกครอบครัวท่านศาสดา) ให้เป็นเคาะลีฟะฮ์หลังจากการสิ้นชีวิตของท่านศาสดา

คำว่า “อะฮ์ลุลบัยตุ” นั้นนักวิชาการมุสลิมได้ให้ความหมายว่า หมายถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในตระกูลอาซิมทั้งหมด แต่สำหรับชาวชีอะฮ์แล้ว “อะฮ์ลุลบัยตุ” หมายถึง ท่านอะลี บุตรอบูฏอลิบ ฟาฏิมะฮ์บุตรของท่านศาสดา หะสัน หุสَيْن และลูกหลานในสายของท่านเท่านั้น

สาเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มชีอะฮ์

การเกิดกลุ่มชีอะฮ์สืบเนื่องมาจากก่อนสมัยท่านอะลีเป็นเคาะลีฟะฮ์ เนื่องจากการมีทัศนะที่ขัดแย้งกันในหมู่มุสลิมเรื่องการสืบทอดตำแหน่งผู้นำประชาชาติมุสลิม(เคาะลีฟะฮ์)ต่อจากท่านนบี ครั้นถึงสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ เมื่อมูอาวียะฮ์ บุตรอบูซุฟยาน ยึดอำนาจเคาะลีฟะฮ์จากท่านอะลี กลุ่มพรรคพวกของท่านอะลีก็ปรากฏตัวอย่างชัดเจนและกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่าชีอะฮ์อะลี คือ พรรคพวกของอะลี ซึ่งเรียกสั้นๆ ว่า “ชีอะฮ์” กลุ่มนี้มีความเห็นว่าตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์นั้นไม่มีผู้ใดเหมาะสมเท่าท่านอะลี ดังนั้นจึงไม่เห็นด้วยกับการมอบตำแหน่งนี้ให้แก่ผู้อื่น บรรดาชีอะฮ์ไม่ยอมรับการเป็นเคาะลีฟะฮ์ของท่านอบูบักร์ อุมัร และ อุษมาน และถือว่าเคาะลีฟะฮ์ทั้งสามเป็นกาฟิร เพราะช่วงชิงสิทธิอันชอบธรรมจากอะลี

ในสมัยที่ท่านศาสดาได้ประกาศศาสนาอิสลามได้เสริมสร้างสังคมอาหรับที่เคยแตกแยก เคยทะเลาะเบาะแว้ง และรบราฆ่าฟันกันมิได้ว่างเว้น เป็นสังคมที่เป็นรัฐหรืออาณาจักรที่มีศาสดา เป็นผู้นำ มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคง ในเวลานั้นชาวอาหรับที่มีโอกาสสูง ในการสืบทอดอำนาจการปกครองอาณาจักรอิสลามต่อจากท่านศาสดา มี 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มอันศอรฺ คือ ผู้ช่วยเหลือหรือชาวมะดีนะฮฺ ซึ่งเคยช่วยเหลือท่านศาสดาและ เคาะหะบะฮฺ ในคราวที่อพยพจากมักกะฮฺไปยังมะดีนะฮฺ กลุ่มนี้เห็นว่า บุคคลในกลุ่มของตนน่าจะมี สิทธิในตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺมากกว่ากลุ่มอื่น โดยให้เหตุผลว่ากลุ่มของพวกเขาตนมีบทบาทสำคัญ ในการให้การสนับสนุนและคุ้มครองท่านศาสดา อีกทั้งยังช่วยในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามอย่างเข้ม แข็งตลอดมา

2. กลุ่มมุฮาญิรีน เป็นผู้อพยพจากมักกะฮฺ มีอบูบักร์และอุมัรเป็นบุคคลสำคัญในกลุ่มนี้ซึ่ง มีความคิดว่ากลุ่มของตนน่าจะมีสิทธิในตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺมากกว่าใครทั้งหมด เพราะถือว่ากลุ่ม ตนเป็นกลุ่มแรกที่เข้ารับอิสลามและได้ต่อสู้ศัศฺตรูเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่านศาสดาตลอดมา

3. กลุ่มนบีฮาซิม มีความคิดว่า ตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺน่าจะเป็นของกลุ่มตนเพราะมีเชื้อสาย จากตระกูลนบีฮาซิมอันเป็นตระกูลของท่านศาสดา กลุ่มนี้ได้เรียกร้องสิทธิอันนี้ให้แก่ท่านอะลี เพราะถือว่าท่านอะลีเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมกว่าผู้อื่น ท่านอะลีเป็นเด็กคนแรกที่รับอิสลามอีก ทั้งยังช่วยปกป้องท่านศาสดาในการอพยพและปกป้องศาสนาอิสลามตลอดมา ยิ่งกว่านั้นท่านอะลี ยังมีความรู้เปรี๊ยะปราชญ์เรื่องศาสนาอย่างแตกฉาน

ครั้นต่อมาท่านอบูบักร์ อุมัร และอุษมาน ได้เป็นเคาะลีฟะฮฺตามลำดับ ทำให้เกิดความขัด แย้งเรื่องสิทธิอันชอบธรรมในการเป็นเคาะลีฟะฮฺ จนกระทั่งช่วงปลายสมัยการปกครองของท่าน อุษมาน เคาะลีฟะฮฺคนที่สามแห่งอาณาจักรอิสลามก็มีกลุ่มบุคคลภายใต้การนำของอับดุลลอฮฺ บุตร ชาบะฮฺ แอบแฝงเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม เพื่อบ่อนทำลาย อับดุลลอฮฺ บุตรชาบะฮฺ เดิมเป็น ชาวยิวจากเมืองศอนอะฮฺ ประเทศเยเมน เขาได้ตระเวนไปทั่วแคว้นหิญาซ ชาม บัสเราะฮฺ และ อียิปต์ ทำตัวให้ผู้คนเลื่อมใสและเผยแพร่ความคิดที่บิดเบือนไปจากแนวทางอิสลาม เช่น ปลุกความ คิดว่า นบีทุกคนต้องมีทายาท และทายาทของนบีมุหัมมัด คือลย ก็คือท่านอะลี ส่วนอบูบักร์ อุมัร และอุษมาน ต่างไม่อยู่ในฐานะทายาทและไม่เหมาะสมกับตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ

ในอียิปต์ อับดุลลอฮฺ บุตรชาบะฮฺยังได้ถูกความคิดว่า คัมภีร์เตวาร็อกได้ระบุชื่อท่านอะลีเป็น ทายาทของท่านศาสดา แต่เคาะลีฟะฮฺอบูบักร์ อุมัรและอุษมานแย่งสิทธิอันชอบธรรมนี้ไป ดังนั้น ประชาชาติมุสลิมมีหน้าที่ต้องช่วยกันแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด ล้มเลิกระบบการปกครองถอดถอนเจ้า หน้าที่ต่างๆ และจัดเคาะลีฟะฮฺอุษมานออกจากตำแหน่ง นอกจากในอียิปต์แล้วเขายังได้ไปปฏิบัติ การในเมืองอื่นๆ และประเทศใกล้เคียงนครมะดีนะฮฺ ถึงกับเคลื่อนกำลังไปยังนครมะดีนะฮฺ แต่ท่าน เคาะลีฟะฮฺอุษมานก็มีได้กำจัดด้วยเกรงว่าจะเป็นเหตุให้มุสลิมด้วยกันเองต้องเสียเลือดเนื้อ

แผนการของอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ ได้ขยายออกไปในหมู่มุสลิม เมื่อท่านอะลีได้รับเลือกตั้งให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านอุษมาน ประชาชาติมุสลิมได้แตกแยกกันจนถึงกับเกิดสงครามอูฐและสงครามชิฟฟีนขึ้น อับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์และพรรคพวกแสดงตนเข้าข้างท่านอะลี หลังจากนั้นอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ ฉวยโอกาสยุยงประชาชนที่ไม่รู้เรื่องราวบาปบุญญาและอ่อนการศึกษาให้ยกย่องและเทอดทูนท่านอะลี จนเหินห่างสภาพความเป็นมนุษย์ประหนึ่งเป็นพระเจ้า อับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ ถึงกับย่ำว่าท่านอะลีต้องได้เป็นนบี แต่ญิบรีลทำผิดนำวะหฺยูไปแจ้งแก่ท่านนบีมุหัมมัด คือลฯ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า เมื่อท่านเคาะลีฟะฮ์อะลีทราบว่ามีผู้เผยแพร่เรื่องเท็จดังกล่าว ท่านต้องการจับพวกนั้นมาลงโทษอย่างหนัก แต่บรรดาญาติและมิตรสหายผู้เป็นที่ปรึกษาของท่านได้ยับยั้งไว้ ครั้นท่านได้ย้ายเมืองหลวงไปยังกูฟะฮ์ (ปัจจุบันอยู่ในอิรัก) เมืองหลวงแห่งใหม่นี้ก็ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการประกาศโฆษณาชวนเชื่อ และกิจกรรมของอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ต่อไป ประชาชนในเมืองกูฟะฮ์และเมืองใกล้เคียงพากันคล้อยตามอับดุลลอฮ์ บุตรซาบะฮ์ที่เกิดขึ้นที่ท่านอะลีจนเลิกลอย เชื่อว่าท่านอะลีมีสภาพพิเศษเหนือกว่ามนุษย์ธรรมดา

สืบเนื่องจากความแตกร้างในอาณาจักรอิสลามในสมัยการปกครองของยะซีด บุตรมูอาวียะฮ์ ได้เกิดโศกนาฏกรรมที่สำคัญขึ้นอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลาม คือ การสังหารท่านहुสَيْن บุตรอะลี ที่กัรบะลาอ เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ตกย้ำในการกำเนิดกลุ่มชีอะฮ์อย่างถาวร กล่าวคือ เมื่อมูอาวียะฮ์สิ้นชีวิต ท่านहुสَيْن บุตรอะลี น้องของท่านหะสัน บุตรอะลีก็ได้เดินทางไปยังมักกะฮ์ ระหว่างนั้นบรรดาผู้ที่นิยมในท่านอะลีในอิรักได้ส่งหนังสือไปยังहुสَيْن ขอให้เดินทางไปยังกูฟะฮ์ เพื่อพวกเขาจะได้ให้สัตยาบันในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ ในที่สุดहुสَيْن พร้อมด้วยครอบครัวประมาณ 80 คน ก็เดินทางไปยังกูฟะฮ์ แต่พอไปถึงกัรบะลาอก็ได้ถูกทหารของยะซีด บุตรมูอาวียะฮ์สังหารเสีย

การสังหารहुสَيْنที่กัรบะลาอ นี่เป็นเหตุให้กลุ่มชีอะฮ์เพิ่มความแค้นต่อราชวงศ์อุมัยยะฮ์ และกลุ่มชีอะฮ์ก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มทางการเมืองและศาสนาอย่างชัดเจนและมั่นคง

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา วงศ์วานของท่านอะลีก็ได้กระจัดกระจายไปยังสถานที่ต่าง ๆ ผู้สนับสนุนท่านอะลีและลูกหลานของท่านอะลี ซึ่งเป็นอิมามก็ถูกเรียกกันว่า กลุ่มชีอะฮ์ แยกออกจากอิสลามดั้งเดิม

แนวความคิดของชีอะฮ์

ชีอะฮ์มีหลายกลุ่มมีแนวความคิดร่วมกันและแนวความคิดเฉพาะกลุ่ม ชีอะฮ์ที่มีแนวความคิดร่วมกันอันมีแนวความคิดดังนี้คือ

1. อัลลอฮ์เท่านั้นเป็นผู้แต่งตั้งอิมาม ประชาชนผู้ใดไม่มีสิทธิเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ซึ่งอิมามเองจะเป็นผู้ประกาศให้สาธารณชน นอกจากท่านอะลีเท่านั้นที่ท่านศาสดาเป็นผู้ประกาศ

2. บรรดาอิมามของชีอะฮ์มีฐานะพิเศษ ประเสริฐกว่าบรรดามนุษย์ทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และประเสริฐกว่ามลาอิกะฮ์และบรรดาศาสดา นอกจากท่านนบีมุหัมมัด คือลยเท่านั้น ดังนั้นผู้ใดเป็นศัตรูกับอิมาม ผู้นั้นก็เป็นศัตรูของอัลลอฮ์ นอกจากว่าเขาจะขอภัยโทษจากอัลลอฮ์ และได้เสียชีวิตไปโดยมีความพอใจในอิมาม

3. บรรดาอิมามเป็นผู้บริสุทธิ์ไร้บาปใดๆ ทั้งสิ้น

4. อะลีและลูกหลานอะลีได้รับสิทธิจากอัลลอฮ์ในการดำรงตำแหน่งผู้นำมุสลิม ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ และอับบาซียะฮ์ ไม่มีสิทธิ์อันนี้ ดังนั้นจึงต้องต่อต้าน

5. ทุกยุคทุกสมัยต้องมีอิมามมาจากครอบครัวของท่านอะลีและอิมามคนสุดท้าย มีชื่อว่าอิมามมะฮ์ดี ชีอะฮ์ทุกคนทุกเชื้อชาติต้องยอมรับอิมามทั้งหมด และรอคอยการมาของอิมามมะฮ์ดี

6. ชาวชีอะฮ์ผู้มีบาปจะตกนรกเป็นการชั่วคราวเท่านั้น แต่ผู้ที่มิใช่ชีอะฮ์ต้องตกนรกตลอดกาล

ชีอะฮ์กลุ่มต่าง ๆ ที่มีแนวความคิดแตกต่างกันมีดังนี้

1. **กลุ่มชาบะอียะฮ์** ได้แก่ ผู้ที่ดำเนินตามอับดุลลอฮ์ บุตรชาบะฮ์ ซึ่งได้เคลื่อนไหวยุยงเผยแพร่ความคิดต่างๆ ในหมู่มุสลิมยามที่มุสลิมประสบปัญหา

แนวความคิดที่สำคัญของกลุ่มชาบะอียะฮ์ คือ

การถ่ายทอดตำแหน่งอิมามระหว่างบุคคลกระทำการสังเียโดยอิมาม หนึ่งจะสังเียมอบตำแหน่งให้แก่บุคคลที่จะมาเป็นอิมามต่อไป เช่น ท่านอะลีได้สังเียให้ท่านหะสัน เป็นอิมามสืบต่อมา และหะสันได้สังเียให้ท่านหุสَيْنเป็นอิมามต่อมา ท่านหุสَيْنได้สังเียให้อะลีซัยนุลอาบิดีน ซึ่งเป็นลูกชายคนโตของเขาเป็นอิมาม

ท่านนบีมุหัมมัด คือลย จะกลับมาเกิดในโลกนี้อีกครั้งหนึ่ง

ท่านอะลี บุตรอับฏอลิบ จะกลับมาอีกครั้งเช่นเดียวกัน

ท่านอะลีได้รับการสังเียจากท่านนบีมุหัมมัดให้เป็นเคาะลีฟะฮ์สืบต่อจากท่าน

ท่านอะลีและบรรดาลูกหลานของท่านอยู่ในระดับเดียวกันกับอัลลอฮ์

2. **กลุ่มอัลกัยซานียะฮ์** ได้แก่ ผู้ดำเนินตามกัยซาน ซึ่งได้เรียกร้องถึงการเป็นอิมามของมุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์ กัยซานเป็นบุคคลแรกที่กล่าวว่ามุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์ เป็นอิมามของเขามุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์เป็นบุตรของท่านอะลี บุตรอับฏอลิบ ซึ่งเกิดจากนางเคาะลซะฮ์ใน ฮ.ศ. 16 ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัร บุตรอัล-ค็อฏฏอบ มุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์เป็นอุลามาอ์ที่มีความกล้าหาญ และได้ถือธงของท่านอะลีในสมรภูมิมูฮ์ตะซัล ซึ่งขณะนั้นเขามีอายุได้ 21 ปี

แนวคิดสำคัญของกลุ่มอัลกัยซานียะฮ์ คือ

เชื่อมั่นว่า มุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์เป็นอิมามของพวกเขา

เชื่อมั่นว่า มุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์ได้รับการสั่งเสียให้เป็นอิมามต่อจากท่านอะลี บุตร
อับฏอลิบ

เชื่อมั่นว่ามุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์ คืออิมามมะฮฺดีที่พวกเขารอคอย

เชื่อมั่นว่ามุหัมมัดอัลหะนะฟียะฮ์มีชีวิตอยู่ ณ ภูเขาฏีวี่

3. **กลุ่มชัยตียะฮ์** ชัยตียะฮ์เป็นชีอะฮ์ที่มีหลักการคล้ายคลึงกับสุนหนี่มาก ชีอะฮ์
กลุ่มนี้ไม่อนุญาตให้มีการประณามเคาะลีฟะฮ์อับบักร์ และอุมัร แต่พวกเขาเชื่อมั่นว่าท่านอะลี
บุตรอับฏอลิบ มีความเหมาะสมที่จะเป็นเคาะลีฟะฮ์มากกว่าท่านอับบักร์และท่านอุมัร นอกจากนั้น
ยังมีทัศนะว่าการให้สัตยาบันแก่เคาะลีฟะฮ์ทั้งสองเป็นสิ่งถูกต้อง เพราะท่านอะลีก็ยังได้ร่วมให้
สัตยาบันต่อท่านทั้งสอง

แนวความคิดที่สำคัญของกลุ่มชัยตียะฮ์คือ

การเป็นอิมามได้ถูกระบุไว้โดยกล่าวถึงลักษณะ มิได้กล่าวชื่อลักษณะของผู้ที่จะเป็นอิมาม
คือจะต้องเป็นลูกหลานของนางฟาฏิมะฮ์ บุตรีท่านศาสดามีความเคร่งครัดตามหลักศาสนา มีความ
ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ มีความกล้าหาญออกเผยแผ่ศาสนาโดยตนเอง

อนุญาตให้มีอิมาม 2 คนได้ในสองประเทศ แต่ถ้าเป็นประเทศเดียวกันให้มีอิมามได้เพียงคน
เดียวเท่านั้น

ผู้ที่ทำบาปหนักจะต้องตกนรกตลอดไป ถ้าไม่ขอภัยอย่างจริงใจต่ออัลลอฮ์

4. **กลุ่มอิมามียะฮ์** ชีอะฮ์กลุ่มนี้มีความเห็นว่าท่านอะลี บุตรอับฏอลิบต้องเป็นอิมามสืบ
ต่อจากท่านศาสดา โดยที่มีตัวบทที่ชัดเจนแน่นอนบ่งบอกไว้ นอกจากนี้ พวกเขาก็มองเห็นว่า
ไม่มีสิ่งใดในศาสนาอิสลามที่จะมีความสำคัญมากไปกว่าการแต่งตั้งอิมามสืบต่อจากท่านศาสดา

แนวความคิดของชีอะฮ์อิมามียะฮ์ มีดังนี้คือ

มีการระบุโดยชัดแจ้งว่าอิมามอะลีจะต้องเป็นเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านศาสดา

ท่านอะลีและวงศ์วานของท่านมีสิทธิในการเป็นเคาะลีฟะฮ์มากกว่าบรรดาเศาะหาบะฮ์
ท่านอื่นๆ

บรรดาเศาะหาบะฮ์ส่วนใหญ่โดยเฉพาะท่านอับบักร์ อุมัรและอุษมาน เป็นกาฟิร เพราะ
แย่งตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์จากอะลี

ตำแหน่งอิมามเป็นส่วนหนึ่งของหลักการศรัทธา ดังนั้น ชีอะฮ์กลุ่มนี้จะต้องศรัทธาต่อ
บรรดาอิมามด้วย

ผู้ที่เป็นอิมามต้องเป็นลูกหลานของท่านอะลี ซึ่งเกิดจากนางฟาฏิมะฮ์และได้รับการสั่งเสีย
เท่านั้น ส่วนผู้อื่นแม้จะเป็นลูกหลานฟาฏิมะฮ์ ถ้าไม่ได้รับการสั่งเสียก็ไม่มีสิทธิที่จะเป็นอิมามได้

อะฮุลลุลบัยต หมายถึง ผู้ที่สืบเชื้อสายต่อจากท่านศาสดาที่ได้รับบัพไทเท่านั้นคือ นางฟาฏิมะฮ์ ท่านอะลี หะสัน หุสัยนุ บรรดาลูกหลานของฟาฏิมะฮ์

5. *กลุ่มอิสมาอีลียะฮ์* ชื่อะฮุกกลุ่มนี้ ถือว่า อิมามอิสมาอีลเป็นอิมามของพวกเขา อิมามอิสมาอีล เป็นบุตรคนโตของอิมามยะฮ์ญ์ อัชชอติก แต่อิมามยะฮ์ญ์ได้ยกเลิกการแต่งตั้งอิสมาอีลให้เป็นอิมาม ในบางรายงานกล่าวว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะอิสมาอีลมีความประพฤติไม่ดี โดยละเมิดบัญญัติศาสนา เช่น ตีมสุรา เป็นต้น แต่บรรดาผู้สนับสนุนอิสมาอีลไม่เห็นด้วย พวกเขาคิดว่าเป็นการใส่ร้ายอิสมาอีลและแม้ท่านตีมสุราจริงก็ไม่เสียสิทธิ เพราะอิมามเป็นมะฮ์ซุม (ผู้ไร้บาป) แต่บางรายงานกล่าวว่า อิสมาอีลเสียชีวิตก่อนอิมามยะฮ์ญ์ ตำแหน่งของอิมามคนต่อไปก็คือลูกชายของอิสมาอีลชื่อมุหัมมัด มิใช่มุซาอัลกอซิม

แนวความคิดของกลุ่มอิสมาอีลียะฮ์คือ

อิมามได้รับการแต่งตั้งโดยมีหลักฐานระบุไว้ในอัล-กุรอาน มิใช่ด้วยการคัดเลือกและเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีบาป

บุคคลที่ช่วงชิงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์จากท่านอะลีเป็นกาฟิร

อัล-กุรอานมีความหมายที่ชัดเจน และความหมายเร้นลับ ซึ่งไม่มีผู้ใดรู้จริงนอกจากบรรดาอิมามของชื่อะฮ์

ไม่ยึดถืออะหะดีษใดๆ เป็นหลักฐานนอกจากอะหะดีษที่รายงานโดยสายอิมามของพวกเขา

ปฏิเสธภาวะญินาตของบรรดาศาสดา

อนุญาตให้ปฏิบัติสิ่งที่หะรอมเช่นการตีมสุรา การชู้ชา เป็นต้น

6. *กลุ่มอิซนัยอะฮ์รียะฮ์* (สิบสองอิมาม)

ชื่อะฮุกกลุ่มนี้ยึดมั่นในอิมาม 12 ท่าน คือ

1. อิมามอะลี บุตรอบูฏอลิบ
2. อิมามหะสัน บุตรอะลี
3. อิมามหุสัยนุ บุตรอะลี
4. อิมามอะลีซัยนุลอาบิตีน
5. อิมามมุหัมมัด บุตรอะลีอัลบากิร
6. อิมามยะฮ์ญ์ บุตรมุหัมมัด อัชชอติก
7. อิมามมุซา บุตรอิมามยะฮ์ญ์ (มุซาอัลกอซิม)
8. อิมามมอะลี บุตรมุซา (อะลีอัรริฎอ)
9. อิมามมุหัมมัด บุตรอะลี
10. อิมามอะลี บุตรมุหัมมัดอัลฮาดิ อันนะกี

11. อิมามหะสัน บุตรอะลี อัลอัชกะรี

12. อิมามอบุลกอซิมมุหัมมัด บุตรหะสัน อัลฆออิบอัลมะฮฺดีอัลมุณฑะซอรฺ (มุหัมมัดอัลมะฮฺดี)

ชื่อะฮุกุลุ่มนี้ถือว่า บรรดาอิมามทั้งหมดบริสุทธิ์ไร้บาปทั้งปวงและบรรดาความรู้ที่บรรดาอิมามได้รับมาก็เป็นวะหฺยูจากอัลลอฮฺ ฉะนั้นความรู้จากอิมามจึงมีความถูกต้องทั้งหมด ส่วนหะดีษที่อุลามาอ์อื่นๆ รายงานนั้นอาจจะผิดพลาดได้จึงรับมิได้ นอกจากหะดีษที่รายงานโดยอิมามของพวกตนเท่านั้น

แนวความคิดสำคัญของชื่อะฮฺ 12 อิมามคือ

1. รากฐานความเชื่อคือ

1.1 ศรัทธาในเอกภาพของอัลลอฮฺ

1.2 ศรัทธาในความยุติธรรมของอัลลอฮฺ

1.3 ศรัทธาการเป็นศาสดาของนบีมุหัมมัด คือลย

1.4 ศรัทธาการเป็นอิมามที่สืบเชื้อสายต่อจากท่านศาสดาของ(อะฮฺลุลบัยตฺ)

2. อิมามคนแรกจะต้องสังเวยให้คนต่อไปเป็นอิมามเป็นลำดับจนครบ 12 คน

3. อิมามเป็นผู้ที่ปราศจากบาปทั้งปวง

4. ไม่รับหะดีษของผู้อื่นนอกจากหะดีษที่รายงานโดยอิมามที่สืบเชื้อสายต่อจากท่านนบี

5. บรรดาเศาะหาบะฮฺส่วนใหญ่เป็นกาฟิร เพราะเห็นชอบในการแต่งตั้งอับูบักรฺ อุมัรฺ และอุษมานเป็นเคาะลีฟะฮฺ

เคาะวาริจญ์

คำว่า “เคาะวาริจญ์” มาจากคำว่า “เคาะเราะญะ” แปลว่า หลีกตนออก หรือแยกออก หมายถึง ผู้ที่เคยสนับสนุนท่านอะลีมาก่อน แต่ได้แยกตัวออกจากกลุ่มท่านอะลี เพราะความไม่พอใจที่จะสละยอมรับให้มีการเจรจาเพื่อหาข้อยุติโดยสันติวิธี (มัญญีสสะตะฮฺกิม) ขึ้นมา

มีผู้ให้ทรรศนะว่า ชื่อนี้อาจได้มาจากอัล-กูรานในสุเราะฮฺอัน-นีสอาฮฺ อายะฮฺที่ 100 ความว่า

“และผู้ใดอพยพไปในหนทางอัลลอฮฺเขาย่อมพบในแผ่นดินนี้ว่ามีจุดควรอพยพไปสู่อย่างมากมาย และ (ได้พบ) ความไพศาลแห่งโชคลาภและความสุขต่างๆ และผู้ใดออกไป (Yahruij มาจากคำว่า Kharaja) จากบ้านเรือนของเขาโดยมุ่งอพยพไปสู่อัลลอฮฺและศาสนทูตของพระองค์ แล้วต่อมากความตายก็มาถึงเขา (ระหว่างเดินทาง) แน่นนอนรางวัลของเขานั้นย่อมเป็นที่รักของอัลลอฮฺแล้ว และอัลลอฮฺทรงให้อภัยยิ่ง อีกทั้งทรงเมตตายิ่ง”

นอกจากนั้นเคาะวาริจญ์นี้ยังเรียกกลุ่มของตัวเองอีกว่า “อัช-ซุรรอฮฺ” ซึ่งมาจากคำใน

อายะฮ์อัล-กรุอานว่า “Yashri” (อุทิศ, ขาย) จากสุเราะฮ์อัล-ปะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 207 ความว่า “และมีบางคนเป็นผู้ที่อุทิศตัวของเขาเพื่อแสวงหาความพึงพอใจแห่งอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ทรงปราณีแก่มวลบ่าวของพระองค์”

จากอายะฮ์อัล-กรุอานทั้งสอง นั้น หมายความว่า กลุ่มเคาะวาริจญ์นี้พร้อมที่จะอพยพจากบ้านเรือนของตน แม้แต่จะขาย (อุทิศ) ตัวเองเพื่อความโปรดปรานของอัลลอฮ์และอัลลอฮ์ทรงปราณีแก่มวลบ่าวของพระองค์

นอกจากนั้นกลุ่มเคาะวาริจญ์ยังเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ฮาฐรีญีอะฮ์ ซึ่งมาจากคำว่า “ฮาฐรา” อันเป็นชื่อหมู่บ้านใกล้กูฟะฮ์ ที่ที่พวกเขาได้ชุมนุมกันทันทีหลังจากการตัดสินกรณีมัจญ์ลีสตะฮ์กิมและพวกเขาได้เลือกอับดุลลอฮ์ บุตรวฮาบ อัร-รอซิดี (Abdullah Ibn Wahab Ar - Rasidi) เป็น ผู้นำ

ในการแข็งข้อต่อต้านเคาะลีฟะฮ์อะลี กลุ่มเคาะวาริจญ์ได้ประสบความสำเร็จในความพ่ายแพ้แต่ก็ประสบความสำเร็จในการฆาตกรรมท่านอะลี หลังจากนั้นกลุ่มเคาะวาริจญ์ก็ยังคงรวมตัวกันต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์และอับบาซียะฮ์ตลอดรัชสมัยอันยาวนาน

สาเหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มเคาะวาริจญ์

มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดกลุ่มเคาะวาริจญ์มีความไม่พอใจ คือ การที่มีบุคคลกลุ่มหนึ่งยอมรับการเจรจาเพื่อหาข้อยุติโดยสันติวิธีของท่านเคาะลีฟะฮ์อะลี ในสงครามชิฟฟีน บุคคลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มกูรอรอฮ์ (ผู้อ่านอัล-กรุอาน) อยู่ข้างฝ่ายท่านอะลีและได้เข้าร่วมรบในสงครามชิฟฟีน ต่อมาต่างก็ได้ถอนตัวออกจากแนวหน้าของท่านอะลีกันเป็นจำนวนมาก เพราะไม่เห็นด้วยกับการที่ท่านอะลียอมโอนอ่อนรับเงื่อนไขจากฝ่ายท่านมูอาวียะฮ์ซึ่งชำนาญในการใช้เล่ห์กลอุบาย แรกเริ่มเดิมที กลุ่มนี้ ก็ต้องการสันติภาพ และได้พยายามพูดจาหว่านล้อมท่านอะลีให้ยินยอมเจรจาสันติภาพ เพราะหวังอย่างเต็มที่ว่าในการนี้ ฝ่ายมูอาวียะฮ์ ซูอัล-กรุอานบนปลายหอกอันเป็นการแสดงความจำนงที่จะตกลงกันด้วยอัล-กรุอาน แต่ภายหลังกลุ่มนี้คิดว่า มัจญ์ลีสตะฮ์กิมที่จะจัดให้มีขึ้นจะต้องแฝงด้วยเล่ห์กลทางการเมือง เมื่อผลการตัดสินของมัจญ์ลีสตะฮ์กิมออกมาดังที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มนี้ได้แตกออกจากกองทัพอะลีไปชุมนุมกันที่ตำบลฮารูรอฮ์ มีกำลังพลประมาณ 12,000 คน ภายใต้การนำของอับดุลลอฮ์ บุตรวฮาบ อัร-รอซิดี และกลายเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ต่อต้านทั้งเคาะลีฟะฮ์อะลี และมูอาวียะฮ์ กลุ่มนี้จึงได้วางแผนฆ่าบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมัจญ์ลีสตะฮ์กิม คือ ท่านอะลี ท่านมูอาวียะฮ์ และท่านอัมรฺ บุตรอัล-อาศ ผลปรากฏว่าพวกเขาประสบความสำเร็จในการสังหารท่านอะลีท่านนั้น สำหรับคนอื่นประสบความสำเร็จล้มเหลว

การต่อสู้ของกลุ่มเคาะวาริจญ์ก็เพื่อให้ทุกอย่างดำเนินไปตามกฎเกณฑ์หรือ hukum ของอัลลอฮ์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ในอัล-กรุอาน ตอนแรกกลุ่มนี้คล้ายกับเป็นกลุ่มทางการเมืองเท่านั้น

ต่อมาภายหลังเมื่อจำนวนได้ทวีเพิ่มขึ้น ก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มความคิดทางศาสนาที่มีการผสมผสานกลมกลืนทั้งด้านความเชื่อทางศาสนาและการเมือง กลุ่มเคาะวาริจญ์มีบทบาทในการต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์และอับบาซียะฮ์เช่นเดียวกับกลุ่มชีอะฮ์

แนวความคิดของเคาะวาริจญ์

กลุ่มเคาะวาริจญ์ในภายหลังได้แตกแยกเป็นกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีแนวความคิดของตนเอง อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มก็มีแนวความคิดที่ร่วมกันอยู่บ้าง

แนวความคิดร่วมกันของเคาะวาริจญ์ มีดังนี้คือ

1. ผู้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์หรืออิมามต้องมาจากการเลือกตั้งอย่างอิสระจากประชาชน
2. เคาะลีฟะฮ์อุบัยดฺและอุมัร เป็นเคาะลีฟะฮ์ที่ถูกต้องและปฏิบัติภารกิจตามสิทธิและหน้าที่โดยชอบ ส่วนเคาะลีฟะฮ์ท่านอื่นเป็นเคาะลีฟะฮ์ที่ไม่ชอบธรรมและต้องได้รับการต่อต้าน

แนวความคิดของเคาะวาริจญ์ที่แตกต่างกันไปเฉพาะกลุ่ม มีดังนี้

1. กลุ่มมุฮักกิมะฮ์

เคาะวาริจญ์กลุ่มนี้ถือว่าท่านอะลีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับมัญลีสตะฮ์กิมทุกคนเป็นกาฟิร และกลุ่มนี้ได้ขยายความคิดเกี่ยวกับการเป็นกาฟิรว่ามุสลิมทุกคนที่ทำบาปใหญ่ เช่นทำซินา การฆ่าคนโดยปราศจากหลักฐานว่าผู้นั้นกระทำความผิด ทั้งหมดล้วนเป็นกาฟิรทั้งสิ้น

2. กลุ่มอัล-อะซารีเกาะฮ์

กลุ่มนี้แตกมาจากกลุ่มมุฮักกิมะฮ์ ภายใต้การนำของนาฟิอ บุตรอัลอัซร็อก บุคคลผู้นี้เป็นเคาะลีฟะฮ์คนแรกของเคาะวาริจญ์กลุ่มนี้และยังใช้คำนำหน้านามว่ามีรุลมุอมีนีนอีกด้วย

กลุ่มนี้ถือว่ามุสลิมทุกคนที่ไม่เป็นกลุ่มอัลอะซารีเกาะฮ์ล้วนเป็นมุชริกและจะต้องตกนรก และยังมีทัศนะว่า แม้นเป็นสมาชิกกลุ่มอัลอะซารีเกาะฮ์ หากปฏิเสธไม่ยอมอพยพไปยังดินแดนของพวกเขาตนก็ถือว่าเป็นมุชริกเช่นกัน สมาชิกในกลุ่มไม่ว่าชาย หญิง เด็ก มีความเสมอภาคกันและต้องได้รับการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกัน

ดินแดนของพวกเขาเรียกกันว่า ดารุลอิสลาม (ดินแดนแห่งสันติ) ดินแดนอื่นๆ เรียกว่า ดารุลกุฟร (ดินแดนแห่งการปฏิเสธ) และเคาะวาริจญ์กลุ่มนี้ต้องต่อต้านบุคคลที่อาศัยอยู่ในดินแดน ดารุลกุฟร มุสลิมทุกคนที่กลุ่มนี้พบ ถ้าไม่เป็นคนในสังกัดก็จะถูกจับฆ่า หรือจับเป็นทาส

3. กลุ่มอัลนัจดาฮ์

เคาะวาริจญ์กลุ่มนี้มีผู้นำชื่อนัจดาฮ์ บุตรอมิร แห่งยะมะมะฮ์ กลุ่มนี้มีความเห็นว่า มุสลิมที่ทำบาปหนัก ถ้าไม่อยู่ในกลุ่มอัลนัจดาฮ์ ก็จะต้องตกนรกตลอดกาล ถ้าอยู่ในกลุ่มก็จะตกนรกเพียงชั่วคราวแล้วก็จะได้เข้าสวรรค์ แต่ถ้าทำบาปเล็กก็จะกลายเป็นบาปใหญ่และก็จะกลายเป็นมุชริก

ในด้านการเมืองกลุ่มอัลนัจดาฮ์ถือว่า อิมามของประชาชาติมุสลิมจะมีได้ก็ต่อเมื่อประชาชาติมุสลิมมีความจำเป็นเท่านั้น เพราะว่าปกติมุสลิมทุกคนต้องการเสรีภาพ

4. อัล - อะญาริตะฮฺ

อัล - อะญาริตะฮฺ เป็นกลุ่มที่แยกออกมาจากกลุ่มอัลนัจดาฮฺ มีหัวหน้าของเคาะวาริจญ์ ชื่อ อับดุลการิม บุตรอัญญาด กลุ่มนี้ถือว่าบุตรของมุชริกมิได้เป็นมุชริกตามบิดามารดาของตน ตรงกันข้ามเขาถือว่าได้ก้ๆ มีความบริสุทธิ์

สรุป

กลุ่มชีอะฮฺ และเคาะวาริจญ์ในประวัติศาสตร์อิสลามเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่สังคมมุสลิมได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง มีความขัดแย้งในด้านทัศนคติ ความเข้าใจที่มีอยู่ในหมู่มุสลิมเอง และปัจจัยภายนอก ความขัดแย้งนี้สามารถมองเห็นได้ชัดว่ามีจุดศูนย์รวมสำคัญอยู่ที่ประเด็นทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความชอบธรรมในการปกครองตำแหน่งผู้นำการปกครองอย่างไรก็ตามอิสลามเป็นศาสนาที่มีความครอบคลุมชีวิตในทุกด้าน เพราะฉะนั้นการตัดสินความถูกต้องผิดในปัญหาความชอบธรรมในเรื่องการเมืองจึงถูกเชื่อมโยง กับคำสอนทางศาสนา ยังผลให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง กลายเป็นการเคลื่อนไหวทางศาสนา จนเกิดแนวคิดที่แตกต่างในทางศาสนาอย่างเด่นชัด ด้วยเหตุนี้เองรูปแบบของความคิดและความมั่นคงของกลุ่มความคิดทางศาสนาจะมีอยู่เพียงใด แตกต่างและสอดคล้องกันเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ศาสนา และลักษณะการสืบทอดวิถีชีวิตของกลุ่มศาสนานั้นๆ ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ทางสังคม

กิจกรรมเสนอแนะ

1. อภิปรายแนวคิดและเหตุผลที่เกี่ยวกับ การสืบทอดตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ ของกลุ่มต่างๆ หลังการสิ้นชีวิตของท่านรَسُولุลลอฮฺ
2. เชิญวิทยากรบรรยายเรื่อง ชีอะฮฺ และ เคาะวาริจญ์
3. อภิปรายเรื่อง “การเกิดของกลุ่มชีอะฮฺและเคาะวาริจญ์มีผลกระทบต่อหลักศรัทธาและสังคมอิสลาม” อย่างไร
4. ให้นักเรียนค้นคว้าเขียนรายงาน เรื่อง “ความแตกต่างของชีอะฮฺกับสุนหนี่”

คำถามท้ายบท

1. จงให้ความหมายของคำว่า ชีอะฮ์ และเคาะวาริจญ์
2. เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้ง 4 ท่าน ได้เป็นเคาะลีฟะฮ์โดยวิธีใดแตกต่างกันอย่างไร
อธิบาย
3. จงอธิบายถึงสาเหตุการเกิดของชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์
4. จงอธิบายถึงแนวความคิดของชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์
5. ในทัศนะของนักเรียน การดำรงตำแหน่งผู้นำการเมืองการปกครองในปัจจุบันของ
ประเทศอิหร่านมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวความคิดของชีอะฮ์ และเคาะวาริจญ์ หรือไม่
อย่างไร

อารยธรรมอิสลาม

- จุดประสงค์การเรียนรู้ :**
1. อธิบายอารยธรรมอิสลามในสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อับบาซียะฮ์ และ อุษมานียะฮ์ได้
 2. เห็นคุณค่าถึงอารยธรรมอิสลามในสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อับบาซียะฮ์ และอุษมานียะฮ์

ก่อนที่จะกล่าวถึงอารยธรรมอิสลามในสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อับบาซียะฮ์ และอุษมานียะฮ์ ก็ขอสรุปเกี่ยวกับประวัติราชวงศ์เหล่านั้นโดยย่อดังนี้

1. ราชวงศ์อุมัยยะฮ์

ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ มี 2 สมัย คือ

1.1 สมัยดามัสกัสเมืองหลวงที่ซาม (ค.ศ. 661 – 750)

มูอาวิยะฮ์ บุตรอบูซุฟยาน เป็นผู้สถาปนาราชวงศ์นี้ที่ดามัสกัสเมื่อ ค.ศ. 661 มีเคาะลีฟะฮ์ปกครองทั้งสิ้น 14 พระองค์ อบุลอับบาซ อัศศัฟฟาฮ์โค่นราชวงศ์นี้ได้สำเร็จเมื่อ ค.ศ. 750 ในรัชสมัยของเคาะลีฟะฮ์มรวาน บุตรมูฮัมมัด

1.2 สมัยคอร์โดวาเป็นเมืองหลวงที่สเปน (ค.ศ. 756 – 1031)

ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในสมัยที่สองมีอับดุลเราะหฺมานอัดดากิลเป็นผู้สถาปนาเมื่อ ค.ศ. 756 มีเคาะลีฟะฮ์ปกครอง 14 พระองค์ สิ้นสุดในรัชสมัยของเคาะลีฟะฮ์อิซฮาม ที่ 3 ใน ค.ศ. 1031

2. ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ (ค.ศ. 750 – 1258)

อบุลอับบาซ อัศศัฟฟาฮ์เป็นผู้สถาปนาราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ใน ค.ศ. 750 โดยมีอบูมุสลิม อัลคุรอซานีเป็นผู้ช่วยเหลือที่สำคัญ มีเมืองหลวงที่สำคัญขึ้นนครแบกแดด เคาะลีฟะฮ์ในราชวงศ์นี้มีทั้งสิ้น 37 พระองค์ สิ้นสุดราชวงศ์ในสมัยเคาะลีฟะฮ์ อัล - มุสตะซิม ใน ค.ศ. 1258

3. ราชวงศ์อุษมานียะฮ์หรือจักรวรรดิออตโตมาน (The Ottoman Empire) (ค.ศ. 1280 – 1922)

สุลต่านอูสมานที่ 1 เป็นผู้สถาปนาราชวงศ์อูสมานียะฮ์ เมื่อ ค.ศ. 1280 มีเมืองหลวงชื่อคอนยา เมื่อสุลต่านมูหัมมัดที่ 2 พิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลของโรมันตะวันออกได้สำเร็จ จึงได้ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล และเปลี่ยนชื่อเป็นนครอิสตันบูล ราชวงศ์นี้มีสุลต่านปกครองทั้งสิ้น 37 พระองค์ สิ้นสุดในสมัยสุลต่านมูหัมมัดที่ 6 ใน ค.ศ.1922

อารยธรรมอิสลามสมัยอุมัยยฮ์ที่ดามัสกัส

1. การปกครอง

มูอาวียะฮ์ บุตรอบูซุฟยาน ผู้สถาปนาราชวงศ์อุมัยยฮ์ที่นครดามัสกัส นับเป็นเคาะลีฟะฮ์คนแรกที่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากการเลือกตั้งเคาะลีฟะฮ์ที่มีในสมัยเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสี่มาเป็นแบบสืบสันตติวงศ์ หรือการแต่งตั้งเคาะลีฟะฮ์ โดยเคาะลีฟะฮ์เป็นผู้ตั้งรัชทายาท เช่น มูอาวียะฮ์ได้แต่งตั้งยะซีดผู้บุตรเป็นเคาะลีฟะฮ์ ในสมัยต่อมายังมีการตั้งรัชทายาทถึง 2 คนในเวลาเดียวกัน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการแก่งแย่งราชบัลลังก์นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบปกครองจากระบบเคาะลีฟะฮ์เป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือราชาธิปไตย เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อิสลาม

2. การทหาร

ชาวอาหรับได้เรียนรู้การทหารก้าวหน้าของโรมันตะวันออกจึงนำมาดัดแปลงใช้ในกองทัพ เช่น มีการฝึกการตั้งค่ายการจู่โจมแบบโรมัน และให้ทหารสวมหมวกเหล็ก และเสื้อหนังสัตว์ ซึ่งพับซ้อนกันหลายๆ ชั้น เพื่อป้องกันอาวุธจากศัตรู สำหรับอาวุธที่ใช้ ทหารราบก็ใช้แหลน คันธนู หลาว หอก ดาบสองคม เซน โลห์

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทัพเรือที่เกรียงไกร เพิ่มจำนวนเรือ เพิ่มจำนวนทหารเรือ สร้างอู่ต่อเรือ ปรับปรุงกำลังทหาร จัดระเบียบการรับราชการทหาร มีการเตรียมพร้อมเพื่อรบอยู่เสมอ มีการฝึกซ้อมรบภาคฤดูร้อน - และภาคฤดูหนาว

3. การเศรษฐกิจ

ในสมัยอับดุลมาลิก บุตรมูอาวีเยฮ์ ท่านได้ให้มีการผลิตเหรียญกษาปณ์ของอาณาจักรอิสลามเป็นของตนเอง ซึ่งแต่ก่อนนั้นได้ใช้เหรียญตราของอาณาจักรโรมันตะวันออกและอาณาจักรเปอร์เซีย เป็นมาตราแลกเปลี่ยนสินค้า ระบบเงินตราที่ได้มีการตราขึ้นในสมัยอับดุลมาลิกนี้ คือ เหรียญดีนาร์และดิรฮัม

นอกจากนี้เคาะลีฟะฮ์มูอาวีเยฮ์ บุตรอัลหะกัม ยังเป็นผู้ริเริ่มใช้มาตราชั่ง ตวงวัด แบบ อาหรับ

4. ด้านการศึกษาและวิชาการ

เคาะลีฟะฮ์อับดุลมาลิก บุตรมูอาวีเยฮ์ ท่านเป็นคนแรกที่ประกาศให้ใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษากลางแทนภาษาคอปติก ซึ่งใช้อยู่ในอียิปต์ ภาษาเปอร์เซีย ซึ่งใช้ในเปอร์เซียและอิรัก และภาษาละติน ซึ่งใช้ในอาณาจักรโรมันตะวันออก

ส่วนในด้านการศึกษามุสลิมยะฮูเมืองดามัสกัสมีวิชาการต่างๆเกิดขึ้นหลายสาขาเช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หะดีษ ฟิสิกส์และได้มีการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานในมัสญิด ในระยะหลังมีการจัดหาครูไปสอนคัมภีร์อัล-กุรอานที่บ้าน และก่อสร้างโรงเรียนขึ้นให้อยู่ติดกันกับมัสญิด เคาะลีฟะฮ์หลายท่านทรงเป็นผู้อุปถัมภ์การศึกษา และให้สร้างโรงเรียนขึ้นทั่วอาณาจักร เคาะลีฟะฮ์ยังเป็นผู้อุปถัมภ์ด้านวรรณกรรมอีกด้วย

คอลิด บุตรอะหมัดเป็นคนแรกที่รวบรวมพจนานุกรมภาษาอาหรับ และในระยะเดียวกันนั้นก็มีการรวบรวมหะดีษของท่านศาสดา บุคคลที่มีชื่อเสียงในการรวบรวมหะดีษคือ หะซัน อัลบัสรีย์ และชีฮาบ อัซซุฮารี ในสมัยนี้มีบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายคน คือ อุมัร บุตรอบีเราะฮ์บือฮะญะญะฮ์มัลฮัมมัด ญะรียะรือสติก และอัคฏัล

นอกจากนั้นยังมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ คอลิด บุตรยะซีด เป็นผู้มีความรู้วิชาเคมี และการแพทย์เป็นอย่างดี กล่าวกันว่าเขาเป็นคนแรกที่แปลตำราวิทยาศาสตร์กรีกเป็นภาษาอาหรับ

อับดุลอะซีซ เป็นผู้สร้างเครื่องมือวัดระดับน้ำในแม่น้ำไนล์

ในสมัยของเคาะลีฟะฮ์อุมัรที่ 2 ก็มีการแปลความรู้ในภาษากรีกเป็นภาษาอาหรับอย่างมากมาย

5. ด้านสังคมและศิลปวัฒนธรรม

ได้มีการสร้างเมืองกอยรอรานในปี ฮ.ศ. 55 ซึ่งนับว่าเป็นเมืองแรกๆที่มุสลิมสร้างขึ้นที่แอฟริกา พร้อมกับสร้างมัสญิดญามิอันสวยงาม และมีการสร้างมัสญิดที่เมืองบัลฏ เคาะลีฟะฮ์อับดุลอะซีซสร้างเมืองฮูลวานให้เป็นเมืองหลวงของอียิปต์

ที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างเมืองดามัสกัสให้เป็นเมืองที่สวยงาม เพราะเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมต่างๆ เคาะลีฟะฮ์ทุกคนได้ตกแต่งตัวอาคารต่างๆ ให้ใหญ่โตและสวยงาม

ในสมัยเคาะลีฟะฮ์อัลวะลีด ได้มีการสร้างมัสญิดอุมะวียะฮ์ในนครดามัสกัส พร้อมกับมีการซ่อมแซมและขยายมัสญิดของท่านนบี นอกจากนั้นอัลวะลีดยังได้สร้างโรงพยาบาลสำหรับคนจน ขุดบ่อน้ำ ปรับปรุงถนนหนทางที่จะไปยังเมืองมักกะฮ์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เดินทางจะไปประกอบพิธีหัจญ์

มัสญิดที่ชื่อว่า Dome of the Rock ในกรุงเยรูซาเล็ม ซึ่งนับว่าเป็นมัสญิดที่สวยงามมาก เป็นมัสญิดแรกๆที่มีโดมครอบ

อารยธรรมอิสลามสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ที่สเปน

1. การปกครองและการทหาร

อับดุลเราะหฺมาน บุตรมุอาวียะฮ์ บุตรอิซาม หรืออับดุลเราะหฺมานอัลดากิล เป็นผู้สถาปนาราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในสเปน พระองค์ได้จัดการปกครองขึ้นใหม่โดยการแต่งตั้งผู้ปกครอง ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้มแข็งในการรบ เพราะต้องเตรียมพร้อมเพื่อตอบโต้การโจมตีของข้าศึก

ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ได้มีผู้ปกครองสืบทอดกันมา จนถึงสมัยอับดุลเราะหฺมานที่ 3 พระองค์ได้ทรงสร้างกองทัพเรือให้เกรียงไกร ไว้ใช้ต่อสู้กับราชวงศ์ฟาฏิมียะฮ์แห่งอียิปต์ เพื่อชิงความเป็นใหญ่ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน สำหรับด้านทหารราบและทหารม้า อุมัยยะฮ์ผู้ปกครองในระยะแรกๆ ได้จัดระเบียบวินัยฝึกทหารหาญให้พร้อมรบอยู่เสมอเพื่อป้องกันภัยจากอาณาจักรอับบาซียะฮ์ และพันธมิตรของอาณาจักรอับบาซียะฮ์ในยุโรป คือ จักรพรรดิชาร์ลมาญแห่งฝรั่งเศส

2. สถาปัตยกรรม

อับดุลเราะหฺมานอัครคาลิ ได้สร้างพระราชวังอันสวยงามบนที่เนินสูงทางตอนเหนือของพระนครคอร์โดวา ชื่อพระราชวัง อัลรอกซอเฟฮ์ รอบๆพระราชวังมีอุทยานที่เขียวชอุ่ม พร้อมกันนั้นก็ได้มีการขุดคลองส่งน้ำเข้าไปในสวนโดยเชื่อมติดต่อกับแม่น้ำกัวดาลคิฟวีร์ (Guadalquivir River) นอกจากนี้พระองค์ยังทรงสร้างมัสญิดใหญ่ในนครคอร์โดวา ซึ่งใช้เวลาสร้างนานถึง 7 ปี เสร็จเรียบร้อยในสมัยของหิซามราชโอรส มัสญิดนี้มีเสามากมายสำหรับค้ำเพดานวงโค้งระหว่างเสาซ้อนกัน ทำให้ผู้มองแต่ไกลดูคล้ายกับโบมะพร้าวที่ซ้อนกันอยู่ ที่ด้านทิศกิบละฮ์ และมุขหน้าของมัสญิดประดับด้วยหินอ่อน และโมเสกสีต่างๆ กัน เป็นมัสญิดที่งามที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรปตะวันตก และพระองค์ทรงสร้างอาคารต่างๆ ในนครคอร์โดวาให้สวยงามอีกด้วย

อับดุลเราะหฺมานที่ 2 ได้ทรงสร้างห้องน้ำสาธารณะ อุทยานดอกไม้และขยายมัสญิดคอร์โดวาให้กว้างออกไป และยังสร้างโรงเรียนโรงพยาบาลไว้ในมัสญิดต่างๆ ด้วย

ในสมัยของอับดุลเราะหฺมานที่ 3 อารยธรรมอิสลามได้เจริญก้าวหน้ามาก สถาปัตยกรรมเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ตามประวัติศาสตร์รายงานว่า ที่นครคอร์โดวามีมัสญิดถึง 300 แห่ง วังอันสวยงาม 100 แห่ง สถานที่อาบน้ำสาธารณะ 300 แห่ง

3. ความเจริญด้านศิลปะและวิทยาการต่างๆ

อับดุลเราะหฺมานที่ 2 ได้ส่งเสริมการศึกษาทางศิลปศาสตร์ ปรัชญาทำให้มีนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ มีมากมายเช่น

อับบาซ บุตรฟิรนาส เป็นนักคณิตศาสตร์ นักปรัชญา และนักเคมี เขาเป็นคนแรกที่ทำการกระจกหินย้อย ประดิษฐ์เครื่องมือดาราศาสตร์ และเป็นผู้ที่บุกเบิกด้านการบิน โดยได้ทำเสื้อตัวหนึ่งประดับด้วยขนนก และใส่ปีกที่แขนทั้งสอง เขาได้ทดลองบิน ณ เขาแห่งหนึ่งใกล้เมือง วาเลนเซีย

ซีรยาบ หรืออบุลหะซันอะลี บุตรนาเฟียยะฮ์ เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง เขาเป็นคนแรกที่จัดให้มีการขับร้องประสานเสียง และได้ตั้งโรงเรียนสอนดนตรี มีผู้กล่าวว่ารากฐานของดนตรีสเปนในปัจจุบัน คือ ดนตรีของซีรยาบนั่นเอง

อัลหะกัมทรงอุทิศเวลาให้แก่วิทยาการ ทรงรักวรรณกรรมและวิทยาการต่างๆ ทรงอุปถัมภ์นักปราชญ์ ทรงเป็นนักสะสมหนังสือ ทรงส่งคนไปหาซื้อหนังสือที่หายาก เพื่อนำไปเก็บไว้

ที่นครคอร์โดวา ท่านทรงรวบรวมหนังสือไว้ที่หอสมุดหลวง แห่งนครคอร์โดวา

อับดุลเราะห์มานที่ 3 ได้ทรงทำนุบำรุงด้านวรรณกรรมและศิลปกรรมอย่างมากมาย พระองค์ก็ทรงเป็นกวี ทำนุบำรุงด้านการศึกษา ศิลปวิทยาการต่างๆ ทำให้สเปนกลายเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ มีนักศึกษาจากส่วนต่างๆ ของยุโรปเดินทางไปศึกษาที่คอร์โดวา แกรนาดา และโทเลโด อันเป็นศูนย์กลางทางวิทยาการของอิสลามในสเปน

มัสญิดคอร์โดวา กลายเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดของยุโรปในสมัยนั้นโดยมีการศึกษา อัล-กุรอาน อัล-หะดีษ นิติศาสตร์ อักษรศาสตร์ ส่วนการแพทย์ เภสัชศาสตร์ คณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์ ได้มีการสอนกันที่บ้านของบรรดาอาจารย์ที่อยู่ใกล้ชิดกับมัสญิด

การศึกษาสมัยอุมัยยะฮ์ในสเปนนั้น ได้แบ่งนักศึกษาออกเป็นวงๆ เช่นวงฝรั่งเศส วงอิตาลี วงอังกฤษ วงเยอรมัน นักศึกษาเหล่านั้นได้ศึกษาโดยใช้ภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นภาษาวิชาการในสมัยนั้น

บรรดานักศึกษาจากประเทศต่างๆ ในยุโรปได้แปลผลงานของนักปราชญ์มุสลิม เป็นภาษาละติน เช่น บรรดาผลงานของอัลฆอซาลี, อิบน์ สีนา, อัลฟารอบี, อบุลวะลีด, อิบน์ รุซด์ ผลงานเหล่านี้ได้แพร่หลายในยุโรป จนได้มีการจัดตั้งกองการศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัยปารีส เพื่อศึกษาปรัชญาของนักปราชญ์มุสลิม

นอกจากนั้นชาวยุโรปยังได้แปลตำราทางการแพทย์ของอวูซาคารียาอัรรอซี ตำราทางศัลยกรรมของอบุลกอเซ็ม อัชชะฮูรียี ตำราทางคณิตศาสตร์ของอบูอุมร์ อัลกอลซอวียี ตำราทางกลศาสตร์ของอิบรอฮิม อัชชะรกอนียี

สำหรับในด้านวรรณกรรม ได้มีนักเขียนที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ อิบน์อับดุลรอบบี และอะลีอิบน์หัสนา ส่วนกวีที่มีผลงานเป็นจำนวนมากได้แก่ : อบุลวะลีด, อะหมัดบุตรชัยดุน, อัลบักรี, อบูมัวร์วาน ฮัยยัน

นักภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ อัลบักรีอัลอิดรีซี

นักดาราศาสตร์ที่มีชื่อเสียง คือ อัลบาครีแห่งคอร์โดวา, อัลซารกอลีแห่งโทเลโด, อิบน์ อัลฟละฮ์แห่งเซวิล

นายแพทย์ที่มีชื่อคือ อัลชะฮูรียี เป็นนายแพทย์ประจำสำนักในสมัยเคาะลีฟะฮ์ฮะกัมที่ 2

สำหรับด้านปรัชญาในสมัยนี้มีนักปรัชญาประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือ อิบน์คอลลูน ซึ่งได้เขียนหนังสือมุกอดดีมะฮ์ และได้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษปัจจุบันก็ใช้เป็นตำราในระดับปริญญาตรี โท เอก ในมหาวิทยาลัยของในสหรัฐอเมริกา

อารยธรรมอิสลามสมัยอับบาซียะฮ์

1. การปกครอง

การปกครองในสมัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์เป็นแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เช่นเดียวกันกับสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ เคาะลีฟะฮ์เป็นประมุขของรัฐ ศาสนา และเป็นจอมทัพในยามศึกสงคราม เคาะลีฟะฮ์เป็นผู้แต่งตั้งราชทายาท การจัดรูปแบบปกครองอาณาจักรอับบาซียะฮ์ประกอบด้วยแคว้นหลายแคว้น มีข้าหลวงประจำแคว้นทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาประจำเมืองใหญ่ๆ และให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบด้านตำรวจนครบาล ตำรวจภูธร และการไปรษณีย์ นอกจากนี้มีตำแหน่งวะซีร (WAZIR) ทำหน้าที่คล้ายกับนายกรัฐมนตรี ในราชวงศ์นี้มีสตรีหลายคนที่มีบทบาทในการปกครอง เช่นค็อยซุรอน อุลัยยะฮ์ ซึ่งเป็นนักดนตรีด้วยและซูไบดะฮ์ก็ยังเป็นกวีอีกด้วย

2. การทหาร

เคาะลีฟะฮ์ อัลมันซูร์ ได้ทรงแบ่งทหารออกเป็น 3 หน่วย คือ

หน่วยอารเบียเหนือ

หน่วยอารเบียใต้

หน่วยคูรอซาน

ต่อมาในสมัยอัลมุตาศิมเพิ่มอีก 2 หน่วย คือ หน่วยเตอร์กและหน่วยแอฟริกา

กองทัพประกอบด้วยทหารราบ ทหารม้า ทหารธนู ทหารปืน และ ทหารช่าง ทหารราบใช้อาวุธ แหวน ธนู หอกซัด ดาบ ขวาน ทหารม้า แหวน ธนูและดาบยาว

ในกองทัพมีแพทย์ ศัลยแพทย์ และผู้พิพากษาอีกด้วย

ทหารประจำการจะได้รับเงินเดือนในระหว่างที่ทหารไปทำสงคราม ภรรยาและลูกจะได้รับเงินช่วยเหลือ

3. เศรษฐกิจ

มีความเจริญทั้งด้านพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ในด้านพาณิชยกรรมเจริญรุ่งเรืองในด้านการค้าขาย โดยมีเมืองแบกแดด บัสเราะฮ์ และอเล็กซานเดรียเป็นศูนย์กลาง

ในด้านอุตสาหกรรม มีการทอพรหม ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ขนสัตว์ ผ้าแพร ผ้าห่ม แก้วอิฐฟาหมอนอิง รวมทั้งเครื่องเรือนและเครื่องใช้สอยในครัวเรือน มีโรงงานแก้ว มีโรงงานกระดาษ มีการใช้เครื่องโลหะกลึงเป็นเหล็กนำมาประดิษฐ์ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้

4. สังคมและสถาปัตยกรรม

มีการสร้างเมืองอัลอันบาร์ หลังจากนั้นก็สร้างเมืองแบกแดด ให้เป็นเมืองที่สวยงาม เพราะเป็นเมืองหลวง การสร้างกรุงแบกแดดประกอบด้วยที่ทำการของเคาะลีฟะฮ์ ทบวง กรมต่างๆ บ้านพักนายทหาร ข้าราชการ มัสญิด ปราสาทราชวังตลาดร้านค้าและสถานที่รับแขกเมือง ใน

เมืองแบกแดดมีมัสยิดใหญ่ๆ หลายแห่ง ตามถนนหนทางประดับประดาด้วยดอกไม้ประดับ อย่างสวยงาม เคาะลีฟะฮ์ฮุอ์ลมะฮ์ดีสนใจด้านสถาปัตยกรรม จึงมีการก่อสร้างสถานที่สำคัญๆ ขึ้นหลายแห่ง เช่น กำแพงเมือง และมัสยิดรอซอเฟฮ์ และขยายมัสยิดนบีที่นครมะดีนะฮ์ พร้อมกับตกแต่งให้สวยงาม มีการสร้างที่พักตามทางสัญจร เพื่อเป็นที่พักของผู้เดินทางสำหรับผู้ไปทำหัจญ์ สร้างอ่างเก็บน้ำสำหรับดื่มตามสถานที่ทั่วไป ทำเครื่องหมายบอกทางไว้ตามถนนหนทาง

ในสมัยมะฮ์มูน มีการสร้างหอดูดาว ขึ้นบนที่ราบแห่งทadmอร์ (Tadmore)

ในสมัยฮารูน อรรอซิด ได้มีการสร้างโรงพยาบาลขึ้นทั่วราชอาณาจักรซึ่งมีประมาณ 34 โรง โรงพยาบาลทุกโรงจะมีห้องพักฟื้นสำหรับคนไข้ ชาย - หญิงแยกกัน และในโรงพยาบาลก็ยังมีห้องสมุดอีกด้วย

5. การศึกษาและวิชาการ

เคาะลีฟะฮ์ เป็นผู้อุปถัมภ์การศึกษาโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งจะสร้างโรงเรียนติดกับมัสยิด และใช้อัล-กุรอานเป็นแบบเรียน

การพัฒนาการศึกษาระดับแรกมุ่งพัฒนาเด็กให้มีความเจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ และรัฐเป็นผู้จัดการศึกษาภาคบังคับ

หลักสูตรระดับประถมศึกษามีการจัดการเรียนการสอนให้อ่าน เขียน ไวยากรณ์ หะดีษ คณิตศาสตร์เบื้องต้น และกวีนิพนธ์ที่เกี่ยวกับศาสนา

หลักสูตรระดับสูงประกอบด้วยวิชานิติศาสตร์ ศาสนาศาสตร์ วาทยศิลป์ วรรณกรรม ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา เรขาคณิต และการแพทย์

ใน ค.ศ. 1065 - 1067 Nizam - ul - Mulk ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยนิซามียะฮ์ขึ้น

ในสมัยนั้นนครแบกแดดกลายเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ มีการแปลตำราต่างๆ มากมาย โดยแปลจากภาษาสันสกฤต เปอร์เซีย ซีเรีย และกรีก เป็นภาษาอาหรับ อัลฟาซารีได้แปลตำราคณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์จากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาอาหรับ อัลควาริสมิได้ปรับทฤษฎีดาราศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ของอินเดียและกรีกเข้าด้วยกันและอธิบายเพิ่มเติม นอกจากนั้น อัลบัยรูนี ก็เป็นนักคณิตศาสตร์ที่สำคัญอีกคนหนึ่ง

ในสมัยฮารูอรรอซิด พระองค์ได้ทรงขอให้จักรพรรดิโรมันตะวันออกส่งลีโอ ปราชญ์ผู้มีชื่อเสียงไปยังแบกแดด โดยแลกกับทองคำเป็นจำนวนมาก

นักปราชญ์ และนักแปลที่มีชื่อเสียงมาก คือ ฮุนัยน์ บุตรอิสหาก เขาเป็นนายแพทย์ ได้แปลตำราแพทย์ของกรีก ตำราแพทย์ของกาเลน (Galen) ฮิปโปเครติส (Hippocrates) และ ไดโอสคอริดีส (Diocorides) นอกจากนี้ยังมีการแปลหนังสือ The Republic ของพลาโต และ Categories กับ Physics ของอริสโตเติล

ในด้านการแพทย์ แพทย์ทุกคนในสมัยนี้ต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม เช่น ต้องไม่ให้ยาพิษแก่คนไข้

ในขณะที่ชาวยุโรปเข้าใจว่า การอาบน้ำเป็นภัยต่อสุขภาพแต่ในกรุงแบกแดดมีที่อาบน้ำสาธารณะ ถึง 27,000 แห่ง

นักวิชาการที่เขียนตำราแพทย์ ได้แก่ อีรอสซี, อะลีฮัตตะบารี และ อะลีบุตรอับบาส อีรอสซี และอิบน์สินาได้เขียนตำราแพทย์ ชื่อ กอนูน สาขาการแพทย์ที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนี้มีทั้ง ศัลยกรรม เกศกรรมและจักษุแพทย์

อุมัรคัยยัม ได้เขียนตำราเกี่ยวกับจักษุแพทย์ ชื่อ Optics ซึ่งแพร่หลายในยุโรปสมัยกลาง ในด้านปรัชญาสมัยนี้มีนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงหลายคน ได้แก่ อัลฆะฆะซาลี, อัลกินดี, อัลฟารอบี

ในด้านเคมี ก็มีนักเคมีที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่นเดียวกันเช่น ญาบิร (Geber) บุตรฮัยยาน ท่านได้สร้างห้องทดลองที่กูฟะฮุ และท่านได้เขียนตำราเคมีหลายเล่ม

หนังสือสำคัญเกี่ยวกับเคมีชื่อ Book of Secret ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นตำราเคมีที่สำคัญในยุโรป

ในด้านภูมิศาสตร์ มีนักภูมิศาสตร์ที่มีชื่อเสียง หลายท่าน เช่น

อัลมัสอูดี

อัลฮิสตัมวี

ยากูต

อัลบักร์

อิตรรซี

ในด้านประวัติศาสตร์ มีนักประวัติศาสตร์หลายท่าน เช่น บะลาดูรี ฮามาตัน มัสอูดี ฏะบารี

ในด้านวรรณกรรมก็มีนักวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงหลายท่านเช่น:-

อิสพะฮานี

อิบน์ก็อฟลิกอน

อับนูนาส

มุตันนาบี

ฟิรเดาซี

อุมัรคัยยาม

มีการสร้างบัยตุลฮิกมะฮฺ (House of Wisdom) ขึ้นในนครแบกแดด

ในรัชสมัยของมอญมีการฟื้นฟูทางการศึกษา ทั้งทางด้านตะวันตกและตะวันออก ราชสำนักของพระองค์เปิดรับนักวิทยาศาสตร์ นักอักษรศาสตร์ กวี แพทย์ และนักปรัชญาอย่างกว้างขวาง นักประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ อัลวาเกีตี ได้มีการแปลตำราของยูคลิด (Euclid) และ ปโตเลมี (Ptolemy) ยะหยา บุตรฮารุน เป็นผู้แปลภาษาเปอร์เซีย ชุบันซึ่งเป็นพราหมณ์ เป็นผู้แปลภาษาสันสกฤต

อารยธรรมอิสลามสมัยอุมมาเนียฮ์

1. การปกครอง

ในจักรวรรดิอุมมาเนียฮ์ มีกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา เช่น เตอร์ก ดาตาร์ อาหรับ บอสเนีย กรีก บุลกาเรีย เป็นต้น การปกครองประชาชนหลายกลุ่มเช่นนี้จึงต้องมีลักษณะพิเศษหรือมีสถาบันการปกครองที่ปกครองอย่างเด็ดขาด

ผู้นำในการปกครองไม่เรียกว่า เคาะลีฟะฮ์ แต่เรียกว่า สุลต่านซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่ผู้เดียว เป็นทั้งผู้นำในทางโลกและทางธรรม เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดในยามสงคราม สุลต่านเป็นผู้จัดระเบียบวินัยของหมู่ชนเหล่านั้นอย่างเข้มงวด มีระเบียบวินัยที่เคร่งครัด

พระราชวังของสุลต่านเป็นศูนย์กลางของสถาบันการปกครอง เป็นสถาบันฝึกฝน ผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีและผู้ปกครองแคว้นต่าง ๆ ภายในพระราชวังยังแบ่งเป็นสัดส่วนเป็นที่ประชุมสภา เป็นโรงครัว เป็นห้องคลัง เป็นโรงม้า เป็นห้องต่าง ๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ ต่อมาภายหลังฮารีมก็ย้ายเข้าอยู่ในพระราชวังเช่นกัน

สถาบันการปกครองของอุมมาเนียฮ์ เป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางความมีประสิทธิภาพของการปกครองขึ้นอยู่กับความสามารถของสุลต่าน บุคคลผู้มีอำนาจรองจากสุลต่าน คือ แกรนด์วิเซียร์ (Grand Vizir) รองลงไปอีกก็มีคณะรัฐมนตรี นอกจากนั้นยังมีผู้พิพากษาสูงสุด 2 คน ซึ่งเป็นผู้พิพากษาฝ่ายยุโรปและฝ่ายเอเชีย

ผู้บริหารระดับสูงของอาณาจักรต้องเคยผ่านการปลูกฝังคุณสมบัติพิเศษอย่างหนึ่งคือ การฝึกด้านการทหารในขณะที่ยังน้อย ออกสงครามภายใต้การนำของสุลต่าน

อาณาจักรอุมมาเนียฮ์ แบ่งการปกครองออกเป็น 3 แคว้นใหญ่ ๆ คือ

- รูเมเลีย (Rumelia) คือ ภาคยุโรป
- อนาโตลู (Anadolu) คือภาคเอเชีย (เรียกอีกอย่างว่าอนาโตเลีย)
- แอฟริกา

ในตอนแรกของการจัดตั้งจักรวรรดิ สุลต่านอูษมานผู้สถาปนาวงศ์อูษมานียะฮ์ ใช้กฎหมายและประเพณีประจำเผ่าเป็นหลักในการปกครอง ภายหลังเมื่อได้เรียนรู้กฎหมายอิสลามจึงได้ใช้กฎหมายอิสลามเป็นหลักในการปกครองโดยถือ อัล-กรุอานเป็นกฎหมายสูงสุด

2. การทหาร

โอไรซานสุลต่านองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์อูษมานียะฮ์ ได้ตั้งกองทหารพิเศษขึ้นเรียกว่า เจนนีซารี ซึ่งเป็นกองทหารรักษาพระองค์ เป็นกองทหารที่ได้รับการฝึกเป็นอย่างดีและได้รับการเลี้ยงดูเป็นพิเศษ กองทหารเจนนีซารีเป็นกองทหารที่มีชื่อเสียงและทำการรบอย่างมีประสิทธิภาพตลอดระยะเวลาอันยาวนาน จนกระทั่งในสมัยมูราตที่ 3 เป็นสุลต่าน กองทหารเจนนีซารีได้ก่อกวนขอสิทธิพิเศษต่าง ๆ นานาจนในที่สุดก็ถูกปราบปรามลงอย่างราบคาบ

กองทัพของอูษมานียะฮ์ ได้จัดให้เป็นหน่วย ๆ ละ 10 คน 100 คน และ 1000 คน และแต่ละกลุ่มจะต้องมีหัวหน้าเป็นผู้รับผิดชอบในกองทัพประกอบด้วย ทหารม้า ทหารราบ ในสมัยสุลต่านซาลิมที่ 1 มีทหารปืนใหญ่ซึ่งสามารถรบชนะชาวอิสมาอิลแห่งเปอร์เซีย

การประกาศรับสมัครทหารจะรับสมัครปีละ 1 ครั้ง หรือ 5 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการของสุลต่าน

สุลต่านมุห์หมัดที่ 2 หรือมุห์หมัดผู้พิชิต ได้สร้างป้อมทางฝั่งบอสฟอรัสฝั่งยุโรป ชื่อ ป้อมรูมิลี ฮิชซา (Rumeli Hissar) ทั้งนี้เพื่อการวางแผนที่จะโจมตีกรุงคอนสแตนติโนเปิลเมืองหลวงของโรมันตะวันออก จนในที่สุดพระองค์ประสบความสำเร็จในการเข้ายึดกรุงคอนสแตนติโนเปิลแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นอิสตันบูลและพระองค์ก็ได้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่นั่น

3. การพาณิชย์

การขยายตัวของอาณาจักรมองโกลเข้าไปในเอเชียไมเนอร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 ทำให้เกิดเส้นทางการค้าขึ้นหลายสาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางการค้าไหมจีนและไหมเปอร์เซียผ่านทาบริส (Tabriz) เข้าสู่เออร์เซอรูม (Erzerilim) และซีวาส (Sivas) แล้วก็เข้าสู่คอนยา (Konya) อันเป็นเมืองหลวงของอูษมานียะฮ์ก่อนอิสตันบูล ในเวลาเดียวกันชาวอาหรับก็ได้นำเครื่องเทศ น้ำตาลไปยังอเล็ปโปโดยทางเรือไปยังอันตัลยา (Antalya) จากเส้นทางเหล่านั้นสินค้าต่าง ๆ ได้ถูกนำไปสู่เมืองคอนยา จนเมืองคอนยาได้กลายเป็นตลาดสำคัญในอนาโตเลีย (อูษมานียะฮ์ภาคเอเชีย) ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 เบอร์ซา (Bursa) อดีตเมืองหลวงเก่ากลายเป็นเมืองธุรกิจที่สำคัญในอนาโตเลีย มีพ่อค้าจากเวนิส เจนัว ฟลอเรนซ์ ปิซา ได้นำสินค้าของเข้ามาขายในราชอาณาจักรแห่งอูษมานียะฮ์

4. การศึกษา

โอไรซานได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรกที่เมืองนิโคมีเดียและได้มอบให้ด้าวูด อัลกอยซารี (Daud al Qaysari) เป็นผู้อำนวยการในปี 1330 โอไรซานได้ทำนุบำรุงการศึกษาและวิทยาการทุกสาขา

การศึกษาที่เจริญสูงสุดในสมัยสุลต่านสุไลมานผู้ประเสริฐ การศึกษานี้แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ :-

ระดับประถมศึกษา ศึกษาเกี่ยวกับการอ่านการเขียนภาษาอาหรับแล้วศึกษาอัล-กุรอาน

ระดับมัธยมศึกษา ศึกษาเกี่ยวกับไวยากรณ์ ตรรกวิทยา อภิปรัชญา นิรุกติศาสตร์ เรขาคณิตและดาราศาสตร์

ระดับมหาวิทยาลัยได้ศึกษาอัล-กุรอานที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สาขาต่าง ๆ ชะรีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) รวมทั้งอุศูลุดดีน (Islamic Theology)

มุสลิมทุกคนที่ต้องการเป็นข้าราชการต้องผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างน้อย สำหรับผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาต้องศึกษากฎหมายในระดับมหาวิทยาลัย ตอนสุดท้ายมูฟตีจะเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินว่าใครสอบผ่านหรือตก ผู้สอบได้เรียกว่า มุลลาซิม (Mulazim)

5. ระบบศาล

ผู้พิพากษาได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

มุลลาใหญ่ (The Great Mollas)

มุลลาเล็ก (The lesser Mollas)

มูฟเตดิช (The Mufettishes)

กอฎี (Kadi)

นาอิบ (Naib)

สำหรับชื่อทั่ว ๆ ไป ของผู้พิพากษาเรียกว่า กอฎี (Kadi) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่ามุลลา

มุลลาใหญ่แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

กอฎีทหารแห่งรูเมเลีย

กอฎีทหารแห่งอนาโตเลีย

ผู้พิพากษาแห่งอิสตันบูล

ผู้พิพากษาแห่งมักกะฮ์และมะดีนะฮ์

ผู้พิพากษาแห่งอัสเรียโนเปิล บรัสซาโคโรและดามัสกัส

ผู้พิพากษาแห่งกาลาตา สกูลดารี เยรูซาเล็ม สมิรนา อเล็ปโป และซาโลนิกา

ผู้พิพากษานั้นมูฟตีเป็นผู้เสนอชื่อไปยังแกรนด์วิเชียร์และสุลต่านจะเป็นผู้ทรงอนุมัติแต่งตั้ง

6. ศิลปะและวัฒนธรรม

ในสมัยนี้ได้มีผลงานทางด้านสถาปัตยกรรมและวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงในด้านสถาปัตยกรรมสุลต่านแต่ละองค์และแกรนด์วิเชียร์ต่างก็ได้สร้างมัสญิดและสุสานให้สวยงามเพื่อเป็นที่ระลึก มัสญิดที่ใหญ่เริ่มสร้างในสมัยของสุลต่านบาจาซิดที่ 2 (Bayezid 2) ประมาณ ค.ศ. 1500 และสิ้นสุดที่มัสญิดสีน้ำเงิน (Blue Mosque) ของสุลต่านอะหมัดที่ 2

มัสญิดที่มีแบบอย่างง่าย ๆ ก็คือมัสญิดของสุลต่านชาลิมที่ 1 ในอิสตันบูลสำหรับมัสญิดที่สวยงาม ก็คือมัสญิดของบาจาซิดที่ 2 และของสุไลมานที่ 1 (สุไลมาน ผู้ประเสริฐ)

สถาปนิกที่มีชื่อเสียง ในสมัยนี้ได้แก่ ซินาน (Sinan) ซึ่งสร้างมัสญิดชาฮูเซด (Shahzade) เพื่อรำลึกถึงบุตรของสุไลมานมูห์มัด แลผลงานล่าสุดคือ มัสญิดสุไลมาน

นอกจากนี้ยังมีมัสญิดที่สวยงามที่ Edirne คือ มัสญิดของชาลิมที่ 2

ในด้านวรรณกรรม สุลต่านสุไลมานผู้ประเสริฐทรงเป็นกวีนิพนธ์แต่ใช้นามแฝงว่า มูฮิบบี (Muhibbi) พระองค์ทรงอุปถัมภ์งานวรรณกรรมเป็นอย่างมาก

นักกวีและนักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากอยู่ในรัชสมัยของสุไลมานที่ 1 และชาลิมที่ 2 สุลต่านสุไลมานยังได้ทรงเขียนบันทึกประจำวัน จนกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กวีที่มีชื่อ คือ อับดุลบากี (Abd - al - Baki) รามาซัน (Ramazan) ซึ่งได้เขียน "การยึดครองเกาะโรดส์ (The Capture of Rhodes) นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อคือ ซะอัด อัลดิน (Saad al-Din) ผู้สอนหลานปู่ของสุลต่านสุไลมาน ซึ่งเขียนหนังสือเรื่อง "มงกุฎแห่งประวัติศาสตร์" (The Crown of Histories) ซึ่งเป็นหนังสือหลายเล่มว่าด้วยประวัติศาสตร์อุษมาเนียะฮ์

สรุป

อารยธรรมอิสลามมีรากฐานมาจากการปฏิบัติขึ้นของศาสดามูห์มัด ผู้ได้รับคัมภีร์จากอัลลอฮ์ มาประกาศในดินแดนอาหรับ จนสามารถจัดความตกต่ำในเรื่องการศึกษา ความแตกแยก และความเสื่อมของศีลธรรมในสังคมที่มีมายาวนานให้หมดสิ้นไปในเวลาอันสั้น กลายเป็นสังคมที่เป็นปึกแผ่นและมีความเข้มแข็ง สามารถขยายอำนาจเหนือดินแดนที่กว้างขวางยิ่งกว่า มหาอำนาจอื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน ความเจริญที่สมบูรณ์นี้ได้ปรากฏขึ้นจนถึงปลายสมัยเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสี่ ภายหลังจากนั้นอำนาจความเป็นปึกแผ่นของสังคมมุสลิมได้เสื่อมลง เนื่องจากความขัดแย้งที่ไม่ยุติลงตามวิถีทางของอิสลาม ระบบการปกครองได้เปลี่ยนจากการใช้บัญญัติคุณธรรมทางศาสนาและมติร่วมของมวลชน เป็นมาตรการกำหนดผู้นำกลายมาเป็นการใช้ความผูกพันทางสายโลหิต และเกิดอาณาจักรอิสลามในสมัยราชวงศ์ที่สำคัญถึงสามอาณาจักร คือ อุมัยยะฮ์ อับบาซียะฮ์ และอุษมาเนียะฮ์ อย่างไรก็ตามอารยธรรมความรู้ สังคมและการปกครองที่มีมาแต่เดิมจากการมาของอิสลาม ก็ยังเป็นรากฐานความเข้มแข็งและความเจริญของอาณาจักรเหล่านั้นสามารถสร้างอารยธรรมจากการเริ่มของมุสลิมเอง การแลกเปลี่ยน การรับเข้ามา และการผสมผสานระหว่างอารยธรรมของมุสลิมและอารยธรรมอื่น จนอิสลามเป็นอยู่อารยธรรมของโลก และผู้นำอารยธรรมของยุโรป ซึ่งนับได้ว่าอิสลามได้วางรากฐานทั้งในสังคมโลกในอดีต และในสมัยใหม่ เพราะฉะนั้นความเจริญและความเสื่อมของมุสลิมและอารยธรรมของโลกสามารถประเมินได้จากอิทธิพลของอิสลามที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์

กิจกรรมเสนอแนะ

1. เชิญวิทยากรบรรยายเรื่องอารยธรรมอิสลาม ในสมัย :-

1.1 อุมัยยะฮ์

1.2 อับบาสิยะฮ์

1.3 อุษมานียะฮ์

โดยให้นักเรียนสรุปคำบรรยายของวิทยากรส่งอาจารย์

2. ให้นักเรียนค้นคว้าเกี่ยวกับการสถาปนาราชวงศ์ อุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ และอุษมานียะฮ์

3. ให้นักเรียนเขียนแผนที่แสดงอาณาเขตการปกครอง ของ ราชวงศ์ อุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ และอุษมานียะฮ์

4. ให้นักเรียนอภิปรายถึงสาเหตุความเสื่อมสลายของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ และอุษมานียะฮ์

5. ให้นักเรียนค้นคว้าและทำรายงานเรื่องอารยธรรมทางวิชาการที่อิสลามให้แก่ยุโรป

6. ให้นักเรียนนำเสนอภาพสถาปัตยกรรมที่มีในสมัยอุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์และอุษมานียะฮ์

คำถามท้ายบท

1. อิสลามมีความสำคัญต่ออารยธรรมสมัยราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ และอุษมานียะฮ์ อย่างไร จงอธิบาย

2. จงอธิบายอารยธรรมอิสลามในสมัยอุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ อุษมานียะฮ์

3. การแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างไรต่อความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมของอิสลาม ยกตัวอย่างการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในสมัย อุมัยยะฮ์ อับบาสิยะฮ์ และอุษมานียะฮ์

บรรณานุกรม

- เกษม แสงวนิชย์ และนิพนธ์ ลักษณะปรีชา. ประวัติศาสตร์อิสลาม, (แปล). กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2522
- ดลมนรรัตน์ บากา.สี่เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม. (แปล). กรุงเทพฯ:อิสลามิกอะเคเดมี, 2537.
- ดลมนรรัตน์ บากา และแวอุเซ็ง มะแตเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533
- ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. สี่เราะตุนนบีภาค 1. กรุงเทพฯ : อักษรสมัย, 2521.
- บรรจง บินกาซัน. อัตชีวประวัติหุสัยนุหลานของท่านศาสดา.(แปล). กรุงเทพฯ : อัลญิฮาด, 2524
- บ้านครัว. (นามแฝง). อุมัร อิบน์ค็อฏฏอบ. กรุงเทพฯ : อัล-ญิฮาด, 2521
- ไพศาล แก้วประสบ และอภิรัฐ สมะแอ. “สุนหนี่ - ซืออะฮ์” รุสมีแล (มกราคม - เมษายน) หน้า 11-16
- มนัส วงศ์เสงี่ยม. อุมัรเคาะลีฟะฮ์ที่ 2 แห่งจักรภพอิสลาม. กรุงเทพฯ : ส.วงศ์เสงี่ยม, 2504
- มานพ วงศ์เสงี่ยม. อุษมาน เคาะลีฟะฮ์ที่ 3 แห่งจักรภพอิสลาม. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2523
- มุสฏอฟา อับดุลเราะหฺมัน. ราชวงศ์อับบาสิยะฮ์. ปีนัง: ซียูไนเต็ด, 1988 (ภาษามลายู)
- วาฮิดะห์. “ซืออะฮ์เหตุผลนิยมในอิสลาม”, อัลญิฮาด. 136 (กันยายน 2523), หน้า 18-28
- _____. “ซืออะฮ์เหตุผลนิยมในอิสลาม”, อัลญิฮาด. 137 (ตุลาคม 2523), หน้า 38-44
- ศอ.บต. ข้อแตกต่างระหว่างอะหฺลุสสุนนะฮ์ - ซืออะฮ์. กรุงเทพฯ : วิคตอเรียเพาเวอร์พอยท์. มปป.
- อรุณ วิทยานนท์. (บรรณาธิการ). สืบสานเจตนารมณ์บรมศาสดามุหัมมัด รุสูลุลลอฮ์. กรุงเทพฯ : นิตชา พับลิชชิง, 2537
- ส.วงศ์เสงี่ยม. อบูบักร์ เคาะลีฟะฮ์ที่ 1 แห่งจักรภพอิสลาม. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2523
- _____. อาลี เคาะลีฟะฮ์ที่ 4 แห่งจักรภพอิสลาม. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา. 2523.
- สายสัมพันธ์. เคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่. กรุงเทพฯ : สายสัมพันธ์, 2523.
- _____. อารยธรรมอิสลาม. กรุงเทพฯ : สายสัมพันธ์, 2521.
- _____. อาณาจักรอิสลามสมัยอะมะวียะฮ์. กรุงเทพฯ : สายสัมพันธ์, 2524.
- สุพล บุญมาเลิศ. ประวัติศาสตร์อิสลามสมัยราชวงศ์อับบาสิยะฮ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ภาษาอาหรับ, มปป.
- Ahmad Lujito. An Introduction to Islamic Theology. Bangkok : Mahidol University, 1976.
- Abdul Rahman Haji Abdullah. Sejarah dan Pemikiran Islam. Kuala Lumpur : Sentosa (K.L.), 1981.

Hamka, Prof Dr. Sejarah Umat Islam. Jilid III. Jakarta : Bulan Bintang, 1981.

Joesoef Souyb. Sejarah Daulat Abbasiah I. Jakarta : Bulan Bintang.

Zuber Usaman. Drs. Ali bin Abu Talib. Singapore : New Acme Photolitho Service, 1974.

_____. Ali bin Abu Talib. Singapore : New Acme Photolitho Service, 1974.

_____. Abu Bakar Siddik. Singapore : New Acme Photolitho Service, 1974.

_____. Usman bin Khattab. Singapore : New Acme Photolitho Service, 1974.

_____. Usman bin Affan. Singapore : New Acme Photolitho Service, 1974.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล	2. นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา
3. นายวินัย รอดจำย	4. ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัฒนะ
5. ผศ.พิเชษฐ์ กาลามเกษตร	6. นายอภิรัฐ หมดสะอิ
7. นายนิเวอาลี หะยีนิเลาะ	8. ดร.อิสมาแอ อาลี
9. ผศ.ดลมนรจณ์ บากา	10. นายชาญชัย เบญจมันต์
11. นายมุกดา ลาเมาะ	12. นายฮานาฟิยะห์ มุหัมมัด
13. นายมุหะมัดนอร์ หะยียูโซ๊ะ	14. นายอับดุลรอมัน อับดุลซอมัด
15. นายอับดุลเลาะห์ ลออแมน	16. นายอับดุลเลาะห์ หนุ่มสุข
17. นายฮานินนอร์ สาলাম	18. นายฮาแซ สาแม
19. นายวรายุทธ์ มาหมุดเบ็ญ	20. นายอิบระเฮง มะเก๊ะ
21. นายวีรเชษฐ์ นิสสระ	22. นายอับดุลนาเซ วามู
23. นายอับดุลเลาะ นิและ	24. นายนิมะนาเซ สามะอาลี
25. นายอนุมติ เจ๊ะมะ	26. นายวินัย วิเศษรัตน์
27. นายกามาสุติน หะยียามา	28. นายโตรอแม เจ๊ะแว
29. นายคอเลาะ สามะ	30. นายมะรีเป็ง เฮงปียา
31. นายนุรุดดีน สารีมิง	32. นายฮามัดกาแม แวมูซอ
33. นายอูสมาน มะลี	34. นายสตอปา คอเลาะ
35. นายอุเซ็ง อาแว	36. นายเสริญ พิศาลวัชรินทร์
37. นายกิบลี บุกูเทียม	38. นายประกิต วุฒิรัตน์โกวิท
39. นายนิอาเรฟ ระเด่นอาหมัด	40. นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์
41. นางสุทิน ทองใส	42. นางเรียบพร อธิปอนันต์
43. นางสาวรัตนา รอดโพธิ์ทอง	

ที่ปรึกษา

1. นายบรรเทา ฤกษ์ดีกุล
2. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นายวินัย รอดจ่าย)

คณะผู้เขียน

ผศ. ดลนันทวรรณ ขำคำ
นายวินัย รอดจ่าย

คณะกรรมการตรวจ

1. ผศ. พิเชษฐ์ กาลามเกษตร
2. นายอัปดุลนาเซ วามู
3. นายมูหะมัดนอร์ หะยียูโซ๊ะ
4. นายเสรีญ พิศาลวัชรินทร์
5. นายสตอปา ดอเลาะ
6. นายอาแว มามะ
7. นายอุเซ็ง อาแว
8. นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์
9. นางสาวสิน ทองไสว

บรรณาธิการ

นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์

ISBN 974-01-0045-7 ***

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายวิรัช พยัคฆะโชติ ผู้พิมพ์และโฆษณา

๔๑๐๐๖๕